

Uluslararası
Çalışma
Örgütü

Afet Sonrası Dönemde İşletmeler Araştırması

KOBİ'lerin 6 Şubat
Depreminden sonra
toparlanma beklentileri:

Türkiye'de etkilenen
bölgede bir saha
çalışması

Mart 2024

Telif Hakkı © Uluslararası Çalışma Örgütü 2024

İlk yayın tarihi 2024

Uluslararası Atıf 4.0 (CC BY 4.0)

Bu eser, Creative Commons Attribution 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır. Bu lisansın bir kopyasını görmek için lütfen <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> adresini ziyaret ediniz. Kullanıcı, Lisans kapsamında belirtilen şekilde bu orijinal eseri yeniden kullanabilir, paylaşabilir (çoğaltabilir ve yeniden dağıtabilir) ve uyarlayabilir (yeniden düzenleyebilir yapabilir, dönüştürebilir ve üzerine ekleme yapabilir). Kullanıcı, orijinal eserin kaynağı olarak ILO'yu açıkça göstermeli ve orijinal içerikte değişiklik yapıldıysa bunu belirtmelidir. ILO'nun amblem, isim ve logosunun bu eserin çevirileriyle, uyarlamalarıyla veya bu eserden türetilmiş diğer eserlerle ilişkilendirilerek kullanılmasına izin verilmez.

Atıf: *Afet Sonrası Dönemde İşletmeler Araştırması. KOBİ'lerin 6 Şubat Depreminden sonra toparlanma beklentileri: Türkiye'de etkilenen bölgede bir saha çalışması*

Çeviri: Bu eser çevrildiğinde, atıfla birlikte şu sorumluluk reddi de yer almalıdır: Bu çeviri, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) telifli bir eserin çevirisidir. Bu çeviri ILO tarafından yapılmamış, gözden geçirilmemiş veya onaylanmamış olduğundan ILO'nun resmi bir çevirisi olarak kabul edilmemelidir. Bu çevirinin içerik veya doğruluğundan ILO sorumlu değildir. Sorumluluk yalnızca çeviriyi yapan yazar(lar)a aittir.

Uyarılama: Bu eser uyarlandığında, atıfla birlikte şu sorumluluk reddi de yer almalıdır: Bu yayın, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) telifli bir eserin uyarlamasıdır. Bu uyarılama ILO tarafından yapılmamış, gözden geçirilmemiş ve onaylanmamış olduğundan ILO'nun resmi bir uyarlaması olarak kabul edilmemelidir. Bu uyarılamanın içerik veya doğruluğundan ILO sorumlu değildir. Sorumluluk yalnızca uyarlamayı yapan yazar(lar)a aittir.

Üçüncü taraf materyalleri - Bu Creative Commons lisansı, bu yayında yer alan ILO dışı telifli materyal için geçerli değildir. Materyal, üçüncü bir tarafa aitse, bu materyalin kullanıcısı, ilgili hak sahibinden ilgili izinlerin alınmasından ve herhangi bir telif ihlali durumunda münhasıran sorumludur.

Bu lisans kapsamında ortaya çıkan ve dostane biçimde çözülemeyen her türlü ihtilaf, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) Uzlaşma Kuralları'na göre tahkime götürülecektir. Taraflar, tahkim prosedürü sonucunda ulaşılan tahkim kararını ihtilafın kesin çözümü olarak kabul edecek ve bağlı olacaktır.

Haklar ve lisanslamaya ilişkin tüm sorular, rights@ilo.org e-posta adresinden ILO Publishing Unit (Rights and Licensing) birimine gönderilmelidir. ILO yayınları ve dijital ürünleri için bkz. www.ilo.org/publns.

ISBN: 9789220413111 (web PDF)

Yayınlandığı diğer diller: Enterprises survey in post-disaster setting. Prospects for recovery of the SMEs after the 6th of February earthquakes: A field study in the affected region in Türkiye, 9789220413104 (web PDF)

ILO yayınlarında ve veri tabanlarında kullanılan ve Birleşmiş Milletler uygulamalarıyla uyumlu adlandırmalar ve görsel malzemeler, herhangi bir ülke, alan veya toprağın veya makamlarının hukuki statüsü veya sınırlar ya da hudutlarına ilişkin olarak hiçbir şekilde ILO'nun görüşünü yansıtmaz.

Bu yayında yer alan fikir ve görüşler yazara(lara) ait olup, ILO'nun fikir, görüş ve politikalarını yansıtmamaktadır.

Firma isimlerine ve ticari ürün veya süreçlere yapılan atıflar, onların ILO tarafından desteklendiğini belirtmez ve belirli bir firma, ticari ürün veya süreçten söz edilmemesi de onaylamama anlamına gelmez.

Sadece PDF formatında hazırlanmıştır.

Teşekkür

Bu araştırma çalışması, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) için Adhoc Araştırma Şirketi tarafından yürütölmüş ve ILO Türkiye Ofisi'nden Dr. Nuran Torun Atış (Yönetişim ve Uygunluk Uzmanı) tarafından koordine edilmiştir. ILO ekibinden Özgür Azizoğlu (Girişimcilik Uzmanı), Dr. Nuran Torun Atış, Dr. Emel Akalın (Toplumsal Cinsiyet Analisti), Dr. Shane Niall O'higgins (Kıdemli Araştırma Uzmanı) ve Mehmet İner (İzleme ve Değerlendirme Uzmanı) araştırma çalışmasının tasarımına, uygulanmasına, analizine ve raporlamasına katkıda bulunmuştur.

Bu ILO yayını için finansman, Birleşik Krallık Hükümeti'nin Dışışleri, Milletler Topluluğu ve Kalkınma Ofisi (FCDO) tarafından "Türkiye'deki İşgücü Piyasasının Afet Sonrası Yeniden İyileştirilmesini Desteklemek için Kanıt Oluşturma" projesi kapsamında sağlanmıştır.

Bu yayın, FCDO'nun görüşlerini veya politikalarını yansıtmak zorunda değildir; ticari isimlerin, ticari ürünlerin veya organizasyonların belirtilmesi, Birleşik Krallık Hükümeti'nin bu ürün veya organizasyonları onayladığı anlamına gelmez.

► İçindekiler

• Yönetici Özeti.....	7
• Giriş.....	10
• Arka Plan	11
• Bölüm 1: Araştırma Hakkında	15
Amaç	15
Metodoloji ve Örneklem Karakteristiğı	16
Kilit Paydaş Görüşmeleri	18
• Bölüm 2: Mevcut Duruma İlişkin Bulgular	19
Katılımcı İşletmelere Genel Bakış.....	19
İşletmelerin Kategorizasyonu.....	26
Resmi Kayıtlar ve Resmiyet	30
• Bölüm 3: Depremin Algılanan Etkisi: Önce - Sonra Karşılaştırması.....	34
• Bölüm 4: Depremin İşletmeler Üzerindeki Ön Etkileri	41
• Bölüm 5: Depremin İşgücü Dinamikleri ve İnsana Yakısr İş Üzerindeki Etkisi	55
• Bölüm 6: Çalışan Kadınlar ve Göç.....	65
• Bölüm 7: Gelecek Tahminleri ve Beklentileri	71
• Bölüm 8: Kilit paydaşların gelecekteki kalkınma ve ekonomik iyileşmeye yaklaşımları	77
• Stratejik Yaklaşımlar ve Gelecek İçin Adımlar: Deprem Sonrasında İşletmelerin Dayanıklı Yeniden Yapılandırması İçin Nihai Düşünceler ve Tavsiyeler	81
• Ekler	85

► Grafik Listesi

Şekil 1. Tarama Anketine Katılan İşletmelerin Konumları (Tarama Aşaması)	19
Şekil 2. Ulaşılan İşletmelerin İllere Göre Dağılımı (Tarama Aşaması)	20
Şekil 3. İşletmelerin İllere Göre Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması)	22
Şekil 4. Deprem Sonrası Göçün İşletmeler Üzerindeki Etkisi.....	65
Şekil 5. Kadın İşletmeleri için Deprem Sonrası İyileştirme Desteğine Erişim	66
Şekil 6. İşletmelerin Deprem Sonrası Stratejileri.....	74
Şekil 7. Önümüzdeki 24 Ay İçin İş Sürekliliği ve Yatırım Planları.....	75

► Tablolar Listesi

Tablo 1. Görüşme Yapılan Paydaşların Dağılımı	18
Tablo 2. Ulaşılan İşletmeler Arasında Sektör Dağılımı (Tarama Aşaması)	20
Tablo 3. Ulaşılan İşletmeler Arasında Çalışan Dağılımı (Tarama Aşaması).....	21
Tablo 4. Ulaşılan İşletmeler Arasında İşletme Kayıtlılık Durumu ve Belgelendirme (Tarama Aşaması)	21
Tablo 5. Ulaşılan İşletmelerdeki Yöneticilerin Cinsiyet ve Uyruk Dağılımı (Tarama Aşaması).....	21
Tablo 6. İşletmelerin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı (Tarama Aşaması).....	22
Tablo 7. İşletmelerde Sektörel Dağılım (İşletme Anketi Aşaması).....	23
Tablo 8. İşletmelerin Yasal Statülerinin Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması)	23
Tablo 9. İşletmelerde Çalışan Sayılarının Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması).....	24
Tablo 10. Görüşülen Bireylerin Cinsiyet Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması).....	24
Tablo 11. Görüşülen Kişilerin Pozisyonlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması)	24
Tablo 12. Kadın Yöneticisi Olan İşletmelerin Oranı (İşletme Anketi Aşaması)	24
Tablo 13. Görüşülen Bireylerin Eğitim Düzeylerinin Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması)	25
Tablo 14. İllere Göre Hasar Kümeleri.....	27
Tablo 15. Sektör Kategorizasyonu	28
Tablo 16. İşletmelerin Sektörlere Göre Dağılımı	28
Tablo 17. Ankete Katılan İşletmelerde Çalışan Dağılımı.....	29
Tablo 18. İşletmelerde Finans ve Muhasebe Personelinin Durumu.....	30
Tablo 19. İşletmelerin İhracat Durumu	30
Tablo 20. İşletmeler için Kuruluş Kaynakları.....	31
Tablo 21. İşletmelerin Ticaret Sicili Durumu	31
Tablo 22. İşletmelerin Tüzel Kişilik Statüsü.....	32
Tablo 23. İşletmelerin İzin Durumu	32
Tablo 24. Yasal ve Ticari Kimlik Prosedürlerinin Zorluk Düzeyi	32
Tablo 25. Deprem Öncesi İşletme Performansının Öz Değerlendirmesi.....	34
Tablo 26. Depremden Sonraki İlk Altı Ay İçin İşletme Performansının Öz Değerlendirmesi	35

Tablo 27. Depremden Sonraki İkinci Altı Ay İçin İşletme Performansının Öz Değerlendirmesi	35
Tablo 28. Depremden Önce, 6 ve 12 Ay Sonra İş Performansının Öz Değerlendirmesi (İyi - Çok Daha İyi Yanıtları Eğilimi).....	36
Tablo 29. İş Ortamı ve İş Destek Sistemlerine Yaklaşımlar	37
Tablo 30. Deprem Sonrası Değerlendirme: Çalışan Refahı ve İş Desteği	37
Tablo 31. Depremden Önce İşletmelerin Büyümesinde Karşılaşılan Zorluklar.....	39
Tablo 32. İşletmelerin 6 Şubat Depremlerinde Ortaya Çıkan Kayıpların Dağılımı	41
Tablo 33. İşyerlerindeki Kayıpların İllere ve Deprem Hasar Seviyesine Göre Dağılımı	42
Tablo 34. İşletmelerdeki Kayıpların Çalışan Sayısına Göre Dağılımı	42
Tablo 35. İşletmelerdeki Kayıpların Sektörlere Göre Dağılımı.....	43
Tablo 36. Depremın İşletmeler Üzerindeki Psikolojik ve Ruhsal Etkilerinin Değerlendirilmesi	44
Tablo 37. Psikolojik ve Zihinsel Etkilerin Kategorilere Göre Değerlendirilmesi.....	44
Tablo 38. Deprem Sonrası Psikolojik Destek Hizmetlerine Erişim Durumu.....	45
Tablo 39. İşletmelerde Adres Değişikliği Durumu	45
Tablo 40. Deprem Hasarına Göre İşletmelerde Adres Değişikliği Durumu	46
Tablo 41. İllere Göre İşletmelerde Adres Değişikliği Durumu	46
Tablo 42. Sektörlere Göre İşletmelerde Adres Değişikliği Durumu.....	46
Tablo 43. Deprem Sonrası Yardım Kaynaklarının Dağılımı	46
Tablo 44. İşletmelerin Geçici Olarak Kapanması.....	47
Tablo 45. Kategorilere Göre İşletmelerin Geçici Olarak Kapanması.....	47
Tablo 46. İşletmelerin Geçici Olarak Kapalı Kaldığı Gün Sayısı.....	47
Tablo 47. Kategorilere Göre İşletmelerin Geçici Olarak Kapalı Kaldığı Gün Sayısı.....	48
Tablo 48. Depremler Sonrasında İşletmelerin Karşılaştığı Zorluklar	49
Tablo 49. Deprem Öncesi Koşullara Dönüşte Karşılaşılan Zorluklar	50
Tablo 50. Deprem Sonrası İş Kurtarma Stratejileri	50
Tablo 51. Hasar Seviyesine ve İllere Göre Deprem Sonrasında İşletmelerin Toparlanma Stratejileri.....	51
Tablo 52. Çalışanlara ve Sektörlere Göre Deprem Sonrasında İşletmelerin Toparlanma Stratejileri.....	53
Tablo 53.2022 / 2023 ABD Doları Cinsinden İşletme Ciroları	53
Tablo 54. 2022-2023 için İşletme Ciroları Değişimi	54
Tablo 55. 2022 / 2023 Sektörlere Göre ABD Doları Cinsinden İşletme Ciroları.....	54
Tablo 56. 2022 / 2023 Enflasyondan Arındırılmış İşletme Ciroları.....	54
Tablo 57. İşletmelerde Sendikalaşma Durumu	55
Tablo 58. İşletmelerde Sendikalaşma ve Toplu İş Sözleşmesi Yetki Durumu.....	56
Tablo 59. İşveren Kuruluşlarında İşverenlerin Temsil Durumu.....	56
Tablo 60. Deprem Sonrası İşletmelerde Çalışma Saatlerinin Durumu.....	57
Tablo 61. Deprem Sonrası İşletmelerde Vardiya Sisteminin Durumu	57
Tablo 62. Deprem Sonrası Ücret Ayarlamaları	58
Tablo 63. Deprem Öncesi ve Sonrası Ücret Dışı Yardım ve Destekler	58

Tablo 64. Asgari Ücret Alan Çalışanların Oranı.....	58
Tablo 65. Çalışan Kompozisyonu Değişikliği.....	60
Tablo 66. Psikolojik, Ekonomik ve Fiziksel Destekler	60
Tablo 67. Hasar Seviyesine ve İllere Göre Uygulanan Ruhsal, Ekonomik ve Fiziksel Destekler	61
Tablo 68. Hasar Seviyesi ve İl Bazında Çalışan Sayısı ve Sektöre Göre Uygulanan Ruhsal, Ekonomik ve Fiziksel Destekler.....	62
Tablo 69. Depremın Çalışan Refahı ve İş Performansı Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi.....	63
Tablo 70. Depremın Çalışan Refahı ve İş Performansı Üzerindeki Etkisinin Kategorilere Göre Değerlendirilmesi	64
Tablo 71. Deprem Sonrası Göçün Kategorilere Göre İşletmeler Üzerindeki Etkisi.....	66
Tablo 72. Kategorilere Göre Kadın İşletmelerinin Deprem Sonrası Toparlanma Desteğine Erişimi	67
Tablo 73. Depremın Kadınların İstihdamı ve Çalışma Koşulları Üzerindeki Etkisi.....	67
Tablo 74. Deprem Sonrasında Kadın Çalışanları Desteklemek için İş Dünyası Tepkileri.....	68
Tablo 75. İstihdamda Büyüme Tahminleri 2024.....	71
Tablo 76. Kategorilere Göre 2024 İstihdam Büyüme Tahminleri	72
Tablo 77. Beklenen Devlet Destekleri.....	72
Tablo 78. Kategorilere Göre Beklenen Devlet Destekleri.....	73
Tablo 79. Diğer Paydaşlardan Beklenen Destekler.....	73
Tablo 80. Deprem Bölgesindeki Toparlanmanın Değerlendirmesi	74
Tablo 81. Gelecek Yıla Dair Ekonomik İyileşmede İyimserl.....	75
Tablo 82. Kategorilere Göre Önümüzdeki 24 Ay İçin İş Sürekliliği ve Yatırım Planları	76

Arka plan: 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde iki yıkıcı depremle sarsılmıştır. Türkiye tarihinin en yıkıcı depremleri arasında yer alan bu olaylar 11 şehri etkilemiş ve önemli ölçüde can kaybına, yaygın mal tahribatına ve ekonomik bozulmaya yol açmıştır. Depremler, Türkiye nüfusunun %16,5'ini¹ kapsayan ve GSYH'ye %9,8 oranında katkıda bulunan Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Doğu Akdeniz bölgelerini ciddi şekilde etkilemiştir. Deprem sonrasında 3,5 milyondan fazla kişi tahliye edilmiş, altyapı önemli ölçüde zarar görmüş ve yerel ekonomi ve istihdam üzerinde derin bir etki yaratmıştır.

Amaç: "Afet Sonrası Dönemde İşletmeler Araştırması" çalışması, depremden etkilenen bölgelerdeki işletmelerin mevcut durumunu ve toparlanma süreçlerini değerlendirmek, büyüme karşısındaki kritik zorlukları ve büyüme fırsatlarını belirlemek, işgücü piyasası üzerindeki ekonomik etkiyi analiz etmek; işgücü piyasası politikalarının işletmelerin toparlanması üzerindeki etkisini değerlendirmek ve kadın işverenlerin ve çalışanların ihtiyaçlarını ele almak için cinsiyete dayalı veri toplamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, etkilenen bölgelerdeki işgücü piyasasının ve ekonomik yapıların yeniden canlandırılmasını desteklemek üzere kanıta dayalı politika önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

Temel Bulgular: Depremler on binlerce insanın trajik bir şekilde hayatını kaybetmesine yol açmış; altyapı eksiklikleri, işgücü yetersizliği ve müşteri kayıpları gibi mevcut sorunları daha da kötüleştirerek derin ekonomik etkiler yaratmıştır. Sürdürülebilir toparlanma çabaları için aşağıdaki sorunların ele alınması gerekmektedir:

- **Yer Değiştirme ve Operasyonel Kesintiler:** İşletmelerin yaklaşık %16'sı deprem nedeniyle taşınmak zorunda kalmış ve yaklaşık %60'ı faaliyetlerini geçici olarak durdurmak zorunda kalmıştır. Ortalama kapanma süresi 60 gün olup, işletmelerin önemli bir kısmı depremden yaklaşık bir ay sonra faaliyetlerine yeniden başlamıştır.
- **Pazar Bileşenlerinde Önemli Kayıplar:** İşletmeler ağırlıklı olarak müşteri kayıpları (%71,2) yaşarken, bunu tedarikçi kayıpları (%57), ürün kayıpları (%55,9) ve pazar payı kayıpları (%54,6) takip etmiştir.
- **Toparlanma Zorlukları ve Stratejileri:** İşletmelerin deprem öncesi faaliyet seviyelerine dönmelerini engelleyen başlıca zorluklar müşteri kaybı (%38,9) ve işgücü kaybıdır (%33,2). İşletmeler toparlanma için geçici kapatma (%38), üretimi artırma veya azaltma (her biri için %20) ve ürün çeşitlendirme (%19,9) gibi çeşitli stratejiler kullanmıştır.
- **Gelir Düşüşü ve Enflasyon Etkisi:** İşletmeler 2022'den 2023'e kadar gelirlerinde (ABD doları cinsinden ölçüldüğünde) yaklaşık %32'lik bir düşüş yaşamıştır. Ayrıca, Türkiye'nin enflasyon oranı dikkate alındığında, 2023 yılı gelirlerinin enflasyona göre düzeltilmiş beklentilerin altında kalması, depremlerin ardından işletmelerin karşı karşıya kaldığı ekonomik baskıları ve azalan finansal istikrarı vurgulamaktadır.
- **Psikolojik Etki:** İş dünyası temsilcilerinin %41'i deprem nedeniyle ciddi psikolojik ve zihinsel etkiler yaşadıklarını bildirmiştir.

Başlıca Bulgular:

- İşletmeler, değişen çalışma koşulları ve işgücü kayıplarıyla başa çıkmak için esnek çalışma saatleri ve ulaşım yardımı gibi yan haklar sunmak da dahil olmak üzere stratejiler benimsemiştir. **Ancak bu önlemler sınırlıdır ve özellikle KOBİ'lere yönelik mali destekler, sürdürülebilirlik açısından hayati önem taşımaktadır.** Örneğin, birçok KOBİ faaliyetlerini sürdürebilmek için düşük faizli kredilere acil ihtiyaç duyduğunu bildirmiştir.
- **Felaketin etkileri ekonomik daralmanın ötesinde psikolojik etkilere ve göç nedeniyle demografik değişimlere kadar uzanmaktadır.** Tersine göçü destekleyecek politikalar kritik öneme sahiptir ve artan istihdamın doğal olarak geri dönüşü teşvik etmesi beklenmektedir. Özellikle,

¹ TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=The-Results-of-Address-Based-Population-Registration-System-2022-49685&dil=2>

yerinden edilen işçilerin önemli bir kısmı, istikrarlı iş fırsatları ve barınma çözümlerinin mevcut olması halinde geri dönmeye istekli olduklarını ifade etmiştir.

- **Etkili toparlanma stratejileri için toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım şarttır.** Depremler, mevcut eşitsiz sosyal ve ekonomik yapı nedeniyle kadınların işgücüne katılımını ve kadın istihdamının sürekliliğini önemli ölçüde zorlaştırmıştır. Somut bulgular, kadın çalışanların iş yerinde güvenli alanlar aramaya daha meyilli olduğunu göstermekte ve iş yeri güvenliği ve destek mekanizmalarının geliştirilmesi ihtiyacını vurgulamaktadır. Ayrıca, kadın girişimciler iş ve aile sorumluluklarını dengelemek için çocuk bakım olanaklarına daha fazla ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.
- **Paydaş katılımı ve farklı ve toplumsal cinsiyete duyarlı bakış açılarının entegrasyonu, kapsayıcı ve etkili bölgesel çözümler geliştirmek için hayati önem taşımaktadır.** Bu çözümlerin uygulanmasının izlenmesi de sürdürülebilir iyileşme ve kalkınma için çok önemlidir. Örneğin, yerel toplum liderlerinin ve etkilenen nüfusun planlama sürecine dahil edilmesi, daha özel ve kabul gören kurtarma girişimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ayrıca, deprem sonrası psikolojik destek eksikliğinin iş güvenliği ve sağlığı (İSG) risklerini artırdığı gözlemlenmiş ve çalışanlar için kapsamlı ruh sağlığı programlarına duyulan ihtiyaç vurgulanmıştır.

Politika Önerileri:

- **Ekonomik İyileşme için Dijital Faaliyetlerin Geliştirilmesi:** Bölgedeki işletmeler, pazara erişimi iyileştirmek için sosyal medya, web siteleri ve dijital pazarlama desteği yoluyla iyileşme fırsatı sunan dijital yeteneklerden yoksundur.
- **İşletmelerin Yer Değiştirme Zorluklarını Ele Almak:** Birçok işletme yer değiştirmekte, bu da faaliyetlerini ve müşteri tabanını etkilemektedir. Özellikle Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya gibi illerde bu etkilerin azaltılması için dijitalleşme önerilmektedir.
- **Yeniden Yapılanma Aşamasında İhtiyaç Odaklı Planlama:** Altyapı eksiklikleri, güvenlik endişeleri ve kent içi ulaşımının sınırlı olmasının neden olduğu kısa çalışma saatlerinin ve müşteri kayıplarının etkilerini hafifletmek için, şehrin yeniden inşa sürecinde yerel yönetimlerle yakın işbirliği yapmak çok önemlidir.
- **Nitelikli İşgücü Eksikliğinin Giderilmesi:** Deprem sonrasında, özellikle üretim ve imalat, tarım ve doğal kaynaklar alanlarında vasıflı işgücü sıkıntısı yaşanmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için mesleki eğitim ve istihdam teşvikleri önerilmektedir.
- **Küresel Tedarik Zincirlerinde Sorumlu İş Uygulamalarının Teşvik Edilmesi:** Tarım, gıda ve tekstil gibi sektörlerde çalışma koşullarının ve sürdürülebilirliğin iyileştirilmesi için çok uluslu şirketlerle işbirliği yapılması önerilmektedir.
- **Katma Değerli Üretimin ve Kırsal Kalkınmanın Teşvik Edilmesi:** Ekonomik büyümeyi artırmak ve kadınlar ve göçmenler gibi hassas grupları güçlendirmek için Hatay ve Adıyaman gibi illerde özellikle tarım alanında üretken işletmeler desteklenmelidir.
- **Sendikal Hakların ve Çalışma Koşullarının Güçlendirilmesi:** İnsana yakışır iş uygulamalarını desteklemek için örgütlenme özgürlüğü ve güvenli çalışma ortamları da dahil olmak üzere iş yerlerinde temel hak ve ilkeler savunulmalıdır.
- **Kadınların İşgücüne Katılımının Teşvik Edilmesi:** Güvenliği sağlamak ve üretkenliği artırmak için özel iş fırsatları yaratılması; mesleki eğitim, bakım hizmetleri, ulaşım ve konaklama desteği yoluyla kadınların katılımının teşvik edilmesi gerekmektedir.
- **Psikolojik Esenlik için Çalışma Koşullarının Uyarlanması:** Psikolojik yükü azaltmak ve üretkenliği artırmak için iş düzenlemelerine gidilmeli, ruh sağlığı destekleri ve travmaya duyarlı uygulamalar yoluyla çalışanların refahı artırılmalı.
- **Afete Hazırlık ve Dayanıklılık:** Gelecekteki olası doğal afetlere yönelik hazırlıklar işyeri kültürüne entegre edilmelidir. Kayıpları en aza indirmek ve kurumsal faaliyetlerin sürekliliğini sağlamak için stratejik planlar ve acil durum eylem planları oluşturulmalıdır.

- **İzleme için Veri Metriklerinin Geliştirilmesi:** Depremden etkilenen bölgeye ilişkin resmi verilere erişimdeki zorluklar nedeniyle, güvenilir boylamsal verilerin oluşturulması ve sağlam bir izlemenin sağlanması gerekmektedir.
- **İleri Araştırma:** Hizmet sektöründe faaliyet yürüten işletmelerle ilgili sonuçlara vurgu yapan mevcut çalışmanın bulgularına tamamlayıcı olarak, önemli endüstriyel faaliyetlerin ve üretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği küçük ve organize sanayi bölgeleri için bir saha çalışması yapılması gereklidir.

Bu belge, 6 Şubat depremlerinin orta ve küçük ölçekli işletmeler üzerindeki etkisini, mevcut durumu ve ihtiyaçları anlamak amacıyla depremden etkilenen 5 ilde (Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya) gerçekleştirilen masa başı ve saha çalışmalarının bir çıktısıdır. Bu çalışma, deprem öncesi ve sonrası karşılaştırmanın yanı sıra işletmelerin mevcut durumunu değerlendirerek toparlanma beklentilerini ortaya koyan bütüncül bir resim sunmayı amaçlamaktadır.

Deprem etkilerine ilişkin bazı veriler, özellikle bölgedeki Islahiye ve Nurdağı ilçeleriyle sınırlı yerel yıkım nedeniyle Gaziantep ilini kapsamamaktadır. Ancak Gaziantep'te yürütülen saha çalışmasından elde edilen bulgular, depremin özellikle tedarik zincirleri ve işgücü piyasaları üzerindeki bölgesel etkilerine ilişkin daha geniş kapsamlı analize entegre edilmiştir.

Rapor temel olarak işletmelerin deprem öncesi durumlarını, deprem sonrasında karşılaştıkları zorlukları ve gelecek beklentilerini ele almaktadır.

Bu raporun ilk bölümünde araştırmanın amacı, metodolojisi ve kapsamı detaylandırılmıştır. Ardından, saha bulgularına geçmeden önce, araştırmanın bağlamını oluşturmak amacıyla, depremin hedef illerdeki ve işgücü piyasasındaki etkilerine ilişkin mikro ve makro veriler derlenmiş ve arka plan bilgisi olarak okuyucuya sunulmuştur.

Bu verilerin sunulmasının ardından rapor, bölgedeki iş ortamının deprem öncesi ve sonrası koşullarına odaklanmaktadır. Bunlar arasında işletmelerin deprem öncesi durumu ve işleyişi, deprem sonrasında işletmelerin karşılaştığı zorluklar, deprem sonrası koşullar ve depremin etkileri yer almaktadır. İşletmelerin işgücü yapısı, işgücü kayıpları, deprem kaynaklı göçün işgücü piyasası ile ilişkisi, depremin göçmen kadınların durumu da dahil olmak üzere kadın istihdamı ve çalışma koşulları üzerindeki etkisi ve işletmelerin gelecek beklentileri sırasıyla detaylandırılmıştır. Bu bileşenlerin sunulmasının ardından raporun sekizinci bölümü, kilit paydaşların gelecek için hangi ekonomik iyileşme ve kalkınma stratejilerinin benimsenmesi gerektiğine dair görüşlerine odaklanmaktadır. Tüm bu tamamlayıcı bulgulara dayanarak, raporun son bölümünde stratejik öngörüler ve politika önerileri ortaya konmaktadır. Araştırma tasarımı, çalışanların ihtiyaçları ve çalışma koşullarının yanı sıra iş dünyasının bakış açıları ve toparlanmaya yönelik önceliklerin de incelenmesine özen gösterilmiştir.

Raporun, özellikle herkes için insana yakışır iş konusuna odaklanarak bölgenin toparlanma ihtiyaçlarına yönelik geliştirilecek destekler için uygulanabilir kanıtlar ve etkili rehberlik sağlayacağını umuyoruz.

► Arka plan

6 Şubat 2023 tarihinde, dokuz saat arayla merkez üsleri sırasıyla Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. Bu depremler 11 şehri etkileyerek Türkiye tarihinin en yıkıcı depremleri olarak kayıtlara geçmiştir. Pazarcık merkezli ilk deprem, Türkiye'nin yanı sıra Lübnan, İran, Irak, Kıbrıs, İsrail, Ürdün ve Mısır'ı da içine alan geniş bir bölgeyi etkilemiştir.

Depremler Kahramanmaraş, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elazığ'da can kaybına ve ağır hasara yol açmış, ilk deprem özellikle Kahramanmaraş ve Hatay'da, ikinci deprem ise Malatya'da etkili olmuştur. Merkez üssü Hatay'ın Defne ve Samandağ ilçeleri olan 6,4 büyüklüğündeki üçüncü deprem ise 20 Şubat 2023 tarihinde meydana gelmiş ve 6 Şubat depremlerinde zaten ağır hasar görmüş olan Hatay'daki yıkım ve kayıpları daha da artırmıştır. Anadolu ve Arap Plakaları arasındaki sınır boyunca Doğu Anadolu Fay Sistemi (DAFS) ve Kuzey Anadolu Fay Sistemi (KAFS)² tarafından üretilen bu depremler, önemli bir kısmı Türkiye'nin Deprem Tehlike Haritasında³ çok tehlikeli olarak tanımlanan Kahramanmaraş, Malatya, Adıyaman ve Hatay'ı kapsayan bölgede yıkıcı etkilere neden olmuştur. Etkilenen 11 il afet bölgesi olarak ilan edilmiştir.

Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Doğu Akdeniz bölgeleri sınırları içerisinde yer alan 11 ili kapsayan deprem bölgesi, 14.013.196 nüfusu ile Türkiye'nin toplam nüfusunun %16,5'ini⁴ ve 13.900 km2 yüzölçümü ile Türkiye'nin toplam yüzölçümünün %17,8'ini kapsamaktadır.

Depremin yarattığı fiziksel ve psikolojik yıkım, etkilenen bölgeden önemli ölçüde göç yaşanmasına yol açmıştır. AFAD'a (Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) göre⁵ depremden etkilenen illerden 3,5 milyondan fazla kişi tahliye edilmiştir. Depremden etkilenen iller 2021 yılında Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasılasına (GSYH) %9,8 oranında katkıda bulunmuştur ve kişi başına düşen milli gelir düzeyi ülke ortalamasının altındadır. Bu iller aynı zamanda 1,7 milyona ulaşan Türkiye'deki toplam kayıtlı Suriyeli mültecilerin yarısından fazlasına ev sahipliği yapmaktadır⁶.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın illeri sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandıran 2017 yılı Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) çalışmasına göre⁷, Adana ve Gaziantep 3. düzey; Hatay ve Malatya 4. düzey; Kahramanmaraş, Osmaniye ve Kilis 5. düzey; Adıyaman, Şanlıurfa ve Diyarbakır ise 6. düzey olarak kategorize edilen bölgenin en gelişmiş illeridir. 2022 ilçe bazlı SEGE sıralamasına göre deprem bölgesinde sadece 2 ilçe 1. seviyede yer alırken, 16 ilçe 2. seviyede, 17 ilçe 3. seviyede, 19 ilçe 4. seviyede, 32 ilçe 5. seviyede ve 38 ilçe 6. seviyede yer almaktadır⁸.

Depremler 11 şehri farklı derecelerde etkilemiş, en büyük yıkım Adıyaman, Malatya, Hatay ve Kahramanmaraş'ta yaşanmıştır. Bu bölgelerdeki binaların dörtte biri ile üçte biri arasında bir kısmının

² AFAD, 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş (Pazarcık ve Elbistan) Depremleri Saha Çalışmaları Ön Değerlendirme Raporu, 24 Şubat 2023, https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Arazi_Onrapor_28022023_surum1_revize.pdf

³ AFAD Türkiye Deprem Tehlike Haritası, <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>

⁴ TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=The-Results-of-Address-Based-Population-Registration-System-2022-49685&dil=2>

⁵ Sempozyum, İletişim Başkanı Fahrettin Altun, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanı İbrahim Şenel ve AFAD Başkanı Okay Memiş'in açılış konuşmalarıyla başladı.

<https://www.afad.gov.tr/asrin-felaketinin-birinci-yilinda-afet-iletisim-sempozyumu>

⁶ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Türkiye Depremleri İyileştirme ve Yeniden Yapılandırma Değerlendirmesi, Mart 2023

<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/Turkiye-Recovery-and-Reconstruction-Assessment.pdf>

⁷ T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2017 İl SEGE, <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege>

⁸ T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, SEGE 2022 İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/birimler/2022-ilce-sege.pdf>

yıkıldığı ya da acil yıkıma ihtiyaç duyduğu, %30'undan azının ise hasarsız olduğu tahmin edilmektedir. Gaziantep'in Nurdağı ve İslahiye ilçeleri ile Kilis ve Osmaniye de depremde büyük ölçüde etkilenmiştir. Depremden daha az etkilenen iller arasında Elazığ ve Adana yer almaktadır⁹.

Depremi ardından ortaya çıkan en önemli sorun konut sorunu olmuştur. Başlangıçta, depremde etkilenen nüfusu barındırmak için geçici çadır yerleşkeleri kurulmuştur. Daha sonra, çadırkentler birkaç ay içinde boşaltılarak konteyner kentler inşa edildi. Resmi raporlar, afet sonrasındaki bir yıl içinde, 414 konteyner kente dağıtılan 215.224 konteynerde toplam 691.000 kişinin barındığını göstermektedir¹⁰.

Deprem ayrıca kritik enerji, ulaşım, su ve kanalizasyon sistemlerinin tahrip etmenin yanı sıra eğitim kurumları, sağlık kuruluşları ve çeşitli kamu hizmeti sektörlerinin de büyük ölçüde zarar görmesine yol açmıştır. Sonuç olarak, ekonomik faaliyetler kentsel yıkımın büyüklüğüyle orantılı olarak durmuş ya da azalmıştır. Dünya Bankası tarafından yapılan değerlendirmelere göre, konutlarla ilgili kayıplar toplam hasarın %53'ünü (18 milyar \$) oluştururken, konut dışı yapılar %28'ini (9,7 milyar \$) ve altyapıdaki bozulmalar da %19'unu (6,4 milyar \$) temsil etmektedir¹¹.

Depremden etkilenen şehirlerin ekonomik görünümü, tüm işletmelerin %99,8'inin¹² KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) olduğu Türkiye'nin genel ekonomik görünümüyle uyumludur. Bölgede işletmelerin %86,6'sı, ulusal dağılıma benzer şekilde, 10'dan az çalışanı olan mikro ölçekli işletmelerdir. Küçük işletmelerin oranı %11,1, orta ölçekli işletmelerin oranı %2 ve büyük ölçekli işletmelerin oranı ise sadece %0,4'tür¹³. Bölgedeki istihdam ağırlıklı olarak tarım, ticaret, tekstil ve gıda üretimi sektörlerindeki düşük vasıflı işlerde yoğunlaşmıştır. Depremden etkilenen bölgede toplam 3.841.000 kişi istihdam edilmiş olup bu rakam ulusal istihdamın %13,3'ünü temsil etmektedir¹⁴. Kayıt dışı istihdam oranı ise %39'dur¹⁵. Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB) tarafından hazırlanan deprem raporuna göre, bölgede işgücüne katılım açısından erkekler ve kadınlar arasında önemli eşitsizlikler söz konusudur; erkekler için oran %70,3 iken kadınlar için %32,8'dir. Erkekler için istihdam oranı %62,8 iken kadınlar için bu oran %28'dir. İşsizlik oranı erkekler için %10,7 ve kadınlar için %14,7'dir¹⁶.

⁹ Özüdoğru Aydın Burcu, 2023, 2023 Yılında Gerçekleşen Kahramanmaraş Merkezli Depremi Etkileri ve Politika Önerileri,

https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2023/notlar/2023_yilinda_gerceklesen_kahramanmaras_merkezli_depreminin_etkileri_ve_politika_onerileri.pdf

¹⁰ Sabah, Konteyner kentlerde 691 bin kişi yaşıyor, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2024/02/03/konteyner-kentlerde-691-bin-kisi-yasiyor>, erişim: 21.03.2024

¹¹ Dünya Bankası, Küresel Afet Sonrası Hızlı Hasar Tahmini (GRADE) Raporu : 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri - Türkiye Raporu (İngilizce),

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022723021250141/pdf/P1788430aeb62f08009b2302bd4074030fb.pdf>

¹² TOBB, Türkiye'nin KOBİ'leri Bülteni, 2020, <https://www.tobb.org.tr/KobiArastirma/Sayfalar/TRninKOBILERiBulteni.php>

¹³ TEPAV, Deprem Bölgesinde Sürdürülebilir İş Gücü İstihdamı: İhtiyaçlar ve Fırsatlar TEPAV Saha Araştırması ve Bulguları Temmuz 2023, https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2023/deprem_bolgesinde_surdurulebilir_is_gucu_istihdami_ ihtiyaclar_ve_firsatlar.pdf

¹⁴ TÜİK İşgücü İstatistikleri, IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Labour-Force-Statistics-October-2021-37491&dil=2>

¹⁵ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Türkiye Depremleri İyileştirme ve Yeniden Yapılandırma Değerlendirmesi, Mart 2023

<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/Turkiye-Recovery-and-Reconstruction-Assessment.pdf>

¹⁶ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Türkiye Depremleri İyileştirme ve Yeniden Yapılandırma Değerlendirmesi, Mart 2023

<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/Turkiye-Recovery-and-Reconstruction-Assessment.pdf>

Aralık 2022 SGK verilerine göre, bölgedeki şirketlerin yarısından fazlası Adana, Gaziantep ve Hatay'da kayıtlı olup, 220.558 şirket ile Türkiye toplamının %10'unu oluşturmaktadır¹⁷.

Kentsel alanlarda, iş gelirlerinin azalmasına neden olan başlıca faktör, ağırlıklı olarak binaların altında yer alan mikro ölçekli işletmelerin uğradığı yıkımdır. Ayrıca, yıkımlardan en çok etkilenen dört şehir, istihdam oranlarında da en önemli düşüşleri kaydetmiştir. TEPAV'ın İŞKUR verilerinden yararlanarak yaptığı hesaplamalara göre, deprem sonrasında 11 ilde işyeri sayısındaki azalma 66.000'i aşarken, Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman ve Malatya'da işyeri sayısında %50'yi aşan düşüşler yaşanmıştır.

TESK'e göre 2024 yılı Şubat ayında illere göre işyeri sayıları aşağıdaki gibidir:

İl	Şubat 2024'teki İşletme Sayısı
Adana	56.911
Adıyaman	18.176
Diyarbakır	26.360
Elazığ	18.233
Gaziantep	44.249
Hatay	46.786
Kahramanmaraş	28.860
Kilis	4.267
Malatya	20.857
Osmaniye	16.734
Şanlıurfa	46.786
Toplam	328.219

Kaynak TESK¹⁸

Depremden etkilenen illerdeki toplam çalışan sayısı %28 oranında azalmış olup, tüm sektörlerde en fazla etkilenen il Hatay olmuştur¹⁹. SGK'nın 2022 yılsonu verileri ve deprem sonrası 2023 verilerine dayanan raporuna göre, toplam işyeri sayısı Hatay'da %39,3, Kahramanmaraş'ta %31, Malatya'da %39, Gaziantep'te yüzde 1 ve depremde etkilenen diğer illerde %3 oranında azalmıştır. Diyarbakır ve Elazığ'da²⁰. TEPAV'ın Temmuz 2023 SGK verilerine dayanarak yaptığı hesaplamalar, 2022 yılına kıyasla 11 ilde toplam %4,4'lük (121.000 kişi) istihdam kaybına işaret ederken, en yüksek düşüşler Hatay (%18,4 ve 58.000), Kahramanmaraş (%14 ve 35.000) ve Malatya'da (%13,8 ve 25.000) yaşanmıştır²¹.

Depremi ardından ilan edilen olağanüstü hal kapsamında, etkilenen bölgedeki işgücünün güçlendirilmesine yönelik tedbirler alınmıştır. Bu önlemler arasında işten çıkarmaların geçici olarak yasaklanması, işçiler için işsizlik yardımı ve kısa süreli çalışma ödeneği sağlanması yer alıyordu. Ancak, PSB ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) deprem raporuna göre, bu önlemlerin etkililiği, %39 olan yüksek kayıt dışı istihdam oranı nedeniyle sınırlı kalmıştır²².

¹⁷ TEPAV Temmuz 2023, Deprem Bölgesinde Sürdürülebilir İşgücü İstihdamı İhtiyaçları ve Fırsatları, https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2023/deprem_bolgesinde_surdurulebilir_is_gucu_istihdami_ ihtiyaclar_ve_firsatlar.pdf

¹⁸ TESK, İllere Göre Esnaf, İşyeri, Nüfus ve Oda Bilgileri, <https://www.tesk.org.tr/resimler/sicil/4.pdf>

¹⁹ TEPAV, Nisan 2023

²⁰ TEPAV, Nisan 2023

²¹ TEPAV, Nisan 2023, Hasar Yönetimi ve Öncelikli Destek Alanlarının Belirlenmesi Projesi, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1685436046-8.Hasar_Yonetimi_ve_Oncelikli_Destek_Alanlarinin_Belirlenmesi_Projesi_birinci_saha_raporu.pdf

²² T.C. Merkez Bankası Enflasyon Raporu 2023-II, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/3380dbff-df2e-4c5b-8012-53c4adf5f0ba/Box.+2.2.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-3380dbff-df2e-4c5b-8012-53c4adf5f0ba-oz326-b>

Sigorta yaptırmayan işyerlerinin verilerine göre işyerlerindeki dramatik azalma SGK verileriyle ortaya konulmaktadır²³. Depremden sonra 11 ilde 66 binden fazla işyerinde azalma görülmüş, Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman ve Malatya'da %50'yi aşan düşüşler yaşanmıştır. Bu illeri sırasıyla %23,7 ve %22,6'lık düşüşlerle Osmaniye ve Gaziantep takip etmektedir. Kahramanmaraş'ta 11.439 işletme (%58,5'lik bir düşüşe denk gelmektedir), Hatay'da 17.280 işletme (%60,4'lük bir düşüşe denk gelmektedir) azalırken, Malatya ve Gaziantep'te 10 bine yakın, Adıyaman'da 4.611 ve Adana'da 5.709 işletme beyanında azalma kaydedilmiştir. Buna karşılık, Diyarbakır ve Elazığ'da %3'ün altında düşüşler yaşanmıştır (Bkz. Şekil 7).

²³ TEPAV, Deprem Bölgesinde Sürdürülebilir İş Gücü İstihdamı tarafından alındı: İhtiyaçlar ve Fırsatlar TEPAV Saha Araştırması ve Bulguları Temmuz 2023, https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2023/deprem_bolgesinde_surdurulebilir_is_gucu_istihdami_ihtiyaclar_ve_firsatlar.pdf

► Bölüm 1: Araştırma Hakkında

Amaç

Depremler bölgedeki insanların hayatlarını derinden etkilemiş, ölümlere, yerinden edilmelere ve konut ve ticari mülklerin yıkılmasına yol açmıştır. Sonuç olarak, gelir getirici faaliyetlerde azalma ve buna bağlı olarak ekonomik zorluklar ortaya çıkmıştır. Ayrıca, enflasyon, durgunluk ve gelir kaybı gibi makroekonomik faktörlerin, felaketin ardından hem mültecileri hem de yerel toplulukları etkilemesi beklenmektedir.

Bu "Afet Sonrası Dönemde İşletmeler Araştırması" çalışmasının amacı, depremden etkilenen bölgelerdeki işletmelerin mevcut durumunu ve toparlanma süreçlerini tedarik zincirleri, insan kaynakları, mali durum, gelecek beklentileri, müşterilerin ve fiziksel varlıkların durumuna özel atıfta bulunarak değerlendirmek; büyümenin önündeki kritik zorlukları ve fırsatları belirlemek; işgücü piyasası üzerindeki ekonomik etkiyi analiz etmek; işgücü piyasası politikalarının işletmelerin toparlanması üzerindeki etkisini değerlendirmek ve kadın işverenlerin ve çalışanların ihtiyaçlarını karşılamak için cinsiyete dayalı veriler toplamaktır.

Afet sonrasında sahadan elde edilen verilerin, etkilenen bölgelerdeki işgücü piyasasının ve ekonomik yapıların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için kanıta dayalı politikaların oluşturulmasını destekleyeceğini umuyoruz.

Çalışmanın amaçları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Depremden etkilenen hedef illerdeki işletmelerin mevcut durumunu tespit etmek ve toparlanma süreçlerini analiz etmek.
- İş sürekliliğini ve kurumsal gelişimi etkileyen temel zorlukları, engelleri, ihtiyaçları ve fırsatları belirlemek.
- Ekonomik ve benzeri dış faktörlerin işgücü piyasası ve işletmeler üzerindeki etkisini anlamak ve bunların toparlanma süreci üzerindeki etkisini değerlendirmek.
- İşgücü piyasası politikalarının işletmeler üzerindeki etkisini, özellikle de iyileşme ve gelişme süreçlerini nasıl etkilediğini anlamak.
- Kadın işverenlerin ve/veya çalışanların mevcut durumlarını ve özel ihtiyaçlarını anlamak ve cinsiyete göre ayrıştırılmış veri toplamak.
- Etkilenen bölgedeki herkes için insana yakışır iş için, işgücü piyasasının iyileştirilmesine yönelik politika önerileri belirlemek.

Metodoloji ve Örneklem Karakteristiği

Çalışmanın metodolojik çerçevesi, depremde etkilenen illerdeki işletmelerin durumunu anlamak ve hedefe yönelik iyileştirme çözümleri geliştirmek için tasarlanmıştır. Bu çerçeve, her biri toplanan verilere dayanarak kapsamlı bir analiz sağlamak ve her veri toplama aracının birbiriyle uyumlu olmasını sağlamak amacıyla birbirine bağlı bir dizi aşama üzerinden yürütülmüştür.

Masa Başı Çalışması:

İlk aşama, deprem öncesi ve sonrası iş ortamını değerlendirmek için mevcut veri ve raporların toplanmasını ve analiz edilmesini içermektedir. Buna şunlar dahildir:

- ▶ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Ticaret Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) gibi kurumlardan alınan resmi istatistikler ve politikalarla ilgili bilgiler.
- ▶ Ulusal ve uluslararası uzman kuruluşlar ve STK'lardan depremin sosyal ve ekonomik etkilerine ilişkin perspektifler sunan araştırmalar.
- ▶ Doğal afetlerin işletmeler ve ekonomiler üzerindeki etkilerine ilişkin teorik çerçeveler ve ampirik kanıtlar sunan akademik araştırmalar.
- ▶ Yerel işletmelerin karşılaştığı sektör bazlı içgörüler ve zorlukları ortaya koyan Sanayi ve Ticaret Odaları verileri.
- ▶ Yerel yönetim kurumlarından depreme acil müdahale, özel ihtiyaçlar ve devam eden toparlanma süreçleri hakkında toplanan bilgiler.

Hazırlık Aşaması:

Masa başı çalışmasıyla eş zamanlı olarak yürütülen hazırlık faaliyetleri, saha araştırması için gerekli araçların geliştirilmesine odaklanmıştır:

- **Örneklem:** Depremde etkilenen iş ortamının çeşitliliğini yansıtan temsili bir örneklem sağlamak için anket yapılacak işletmelerin demografik özelliklerinin ve karakteristiklerinin tanımlanması. (Örneklem Stratejisi Belgesi ve Seçilen Mahallelerin Listesi için lütfen Ek 1'e bakınız).
- **Anketlerin Tasarlanması:** İşletme faaliyetlerinin çeşitli yönleri, finansal koşulları, işgücü dinamikleri ve deprem sonrası karşılaşılan zorluklar hakkında yapılandırılmış veri toplamak üzere tasarlanmış nicel aşama için ayrıntılı anketler oluşturuldu. Sorular, iş ortamının maruz kaldığı etkilere kapsamlı bir bakış sunarak nicel analizi kolaylaştıracak şekilde yapılandırılmıştır (Tarama ve İşletme Anketleri için lütfen Ek 2. ve Ek 3.'e bakınız).
- **Nitel Aşama için Görüşme Akışları:** Depremin işletmeler üzerindeki karmaşık etkileri hakkında ayrıntılı bilgi toplamak amacıyla kilit paydaşlarla derinlemesine görüşmeler için yarı yapılandırılmış görüşme yönergelerinin geliştirilmesi (Derinlemesine Görüşme Yönergesi için lütfen Ek 4'e bakınız).

Bu aşama boyunca, geliştirilen içerik ve araçlar periyodik olarak gözden geçirilmiş ve bütünlüğü, uygunluğu ve çalışmanın amaçlarıyla uyumluluğu sağlamak için iyileştirilmiştir. İşbirliği ile tamamlanan bu süreç, söz konusu araçların araştırma için gerekli verileri doğru bir şekilde toplama kapasitesini artırmıştır.

Saha Araştırması:

- 1. Nicel Aşama:** Depremiñ işletmeler üzerindeki etkisine ilişkin yapılandırılmış veri toplamak için İki Aşamalı İşletme Anketi yapılması.
- 2. Niteliksel Aşama:** Depremden sonra işletmelerin deneyimleri ve ihtiyaçları hakkında ayrıntılı bilgi toplamak için kilit paydaşlarla derinlemesine görüşmeler.

Analiz ve Raporlama:

Bu son aşama, etkilenen işletmelerin mevcut durumunu anlamak için toplanan tüm verilerin sentezlenmesini; acil, kısa vadeli ve uzun vadeli ihtiyaçlarının belirlenmesini ve odaklanmış kurtarma çözümlerinin önerilmesini içermektedir. Kadın işverenlerin ve çalışanların sosyo-ekonomik durumlarının ve ihtiyaçlarının anlaşılmasına ve kapsayıcı iyileştirme çözümlerinin sağlanmasına önem verilmiştir.

Araştırmanın bir sınırlılığı olarak, Adıyaman, Kahramanmaraş ve Hatay'daki şirketlerin önemli bir kısmının saha çalışmasının yapıldığı dönemde faaliyetlerine devam edemediği belirtilmelidir. Sonuç olarak, bu rapor faaliyetlerine bir ölçüde devam edebilen işletmelerin bakış açılarını yansıtmaktadır. Bu sınırlılık, rapor bulgularının, depremden ciddi şekilde etkilenen ve faaliyetlerine devam edemeyen işletmelerin deneyimlerini tam olarak yansıtmayabileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla bu raporda sunulan görüşler, söz konusu bölgelerde karşılaşılan zorluklara rağmen belli bir düzeyde operasyonel kabiliyetlerini koruyan işletmeleri temsil etmektedir. Sonuçlar yorumlanırken ve çalışmadan sonuçlar çıkarılırken bu faktör göz önünde bulundurulmalıdır.

Kilit Paydaş Görüşmeleri

Çalışmamızın nitel bileşeni kapsamında 3 ana hedef belirlenmiştir:

- Nicel araştırmadan elde edilen bulguları daha derin içgörülerle geliştirmek ve desteklemek.
- Sahada aktif olarak yer alan uzmanların ve kuruluşların bakış açılarını dahil etmek.
- Kilit paydaşların bu araştırmanın amacına ilişkin görüş ve önerilerini almak.

Aşağıdaki şehirlerin her birinde 3 kilit paydaş hedeflenerek en az 15 derinlemesine görüşme yapılması amaçlanmıştır: Gaziantep, Hatay, Malatya, Kahramanmaraş ve Adıyaman. Bu görüşmeler için (1) Yerel Yönetimler (2) İşçi Sendikaları (3) İşveren Örgütleri (4) Meslek Odaları (5) Kalkınma Ajansları (6) STK'lar ve bir Tarım Kooperatifi (7) dahil olmak üzere çeşitli paydaş kategorileri ile çalışılması planlanmıştır.

Ekibimiz bu paydaşlara ulaşarak görüşme talebinde bulunmuş ve hem yüz yüze hem de çevrimiçi toplantılar gerçekleştirmiştir. Görüşmeler yarı yapılandırılmış bir formatta telekonferans yoluyla ve deprem bölgesinde yüz yüze gerçekleştirilmiş ve her bir oturum yaklaşık 40-60 dakika sürmüştür. Katılımcıların onayıyla, görüşmeler yazıya dökülmek üzere ses kaydına alınmıştır.

Bu aşamada, görüşme yapmak üzere toplam 144 kilit paydaşla iletişime geçilmiş ve 39 paydaşla görüşmeler tamamlanmıştır. Paydaş kategorilerine göre görüşme sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Görüşme Yapılan Paydaşların Dağılımı

	Görüşme Sayısı
Kamu Sektörü	16
Mesleki Kuruluşlar (Odalar ve İşveren Kuruluşları)	12
STK'lar	5
Özel Sektör (Kalkınma Bankaları)	2
Ticaret Birlikleri	3
Özel Sektör (Organize Sanayi Bölgesi)	1
Tarımsal Kooperatif	1
Toplam	40

Paydaşlarla yapılan derinlemesine görüşmelerde ele alınan konulara ilişkin ayrıntılar için lütfen Ek 7'ye bakınız. Temasa geçilen paydaşların listesi için Ek 5'e ve görüşülen paydaşların listesi için Ek 6'ya bakınız.

► Bölüm 2: Mevcut Duruma İlişkin Bulgular

Katılımcı İşletmelere Genel Bakış

Araştırmanın nicel aşamaları ilk aşama olan tarama anketleri ile başlamış, bunu ikinci aşama olan işletme anketleri takip etmiştir. İlk aşamada, 5 ilde 10 ilçede 87 mahallede toplam 2385 işletmeye ulaşılmıştır.

Tarama aşamasında işletmelere aşağıdaki ana başlıklar altında sorular yöneltilmiştir:

- İşletmenin bulunduğu il, ilçe ve mahalle,
- Katılımcının cinsiyeti,
- İşletmenin adı,
- Sektör,
- Faaliyetin sürekliliği,
- Çalışan sayısı,
- 2022 - 2023 için ciro,
- Kayıtlılık kriterleri,
- Kadın yöneticilerin varlığı,
- Yöneticinin vatandaşlık durumu.

Araştırmanın tarama aşaması üç amaçla gerçekleştirilmiştir: (1) 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlerden yoğun olarak etkilenen ilçelerdeki faaliyet ve ciro kaybına ilişkin temsili bir tahmin yapmak, (2) göçmenlerin ve kadınların bölge ekonomisindeki rollerini belirlemek (3) işletme anketlerinde ulaşılan işletmelerin dağılımını daha temsili bir örnekleme karşılaştırarak çalışmanın güvenilirliğini artırmak. Bu raporda, **bulguların tarama aşamasından elde edildiği açıkça belirtilmedikçe, tüm sonuçlar işletme anketinden elde edilmiştir.**

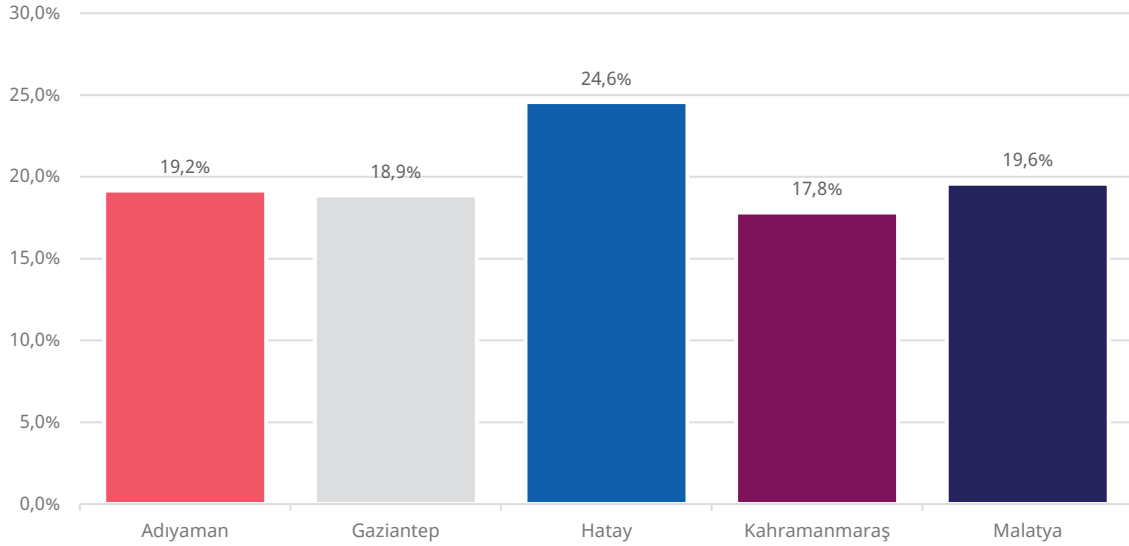
Tarama çalışmasına katılan işletmelerin konumları kaydedilmiş ve dağıtımın örnekleme stratejisine uygunluğu izlenmiştir. Şekil 1, tarama anketine katılan işletmelerin konumlarını göstermektedir (Bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Tarama Anketine Katılan İşletmelerin Konumları (Tarama Aşaması)

Beş ilde gerçekleştirilen tarama anketi ile toplam 2385 işletmeye ulaşılmıştır. İşletmelerin oransal dağılımları, her ilden en az 425 en fazla 586 işletmenin katılımını garanti edecek şekilde detaylandırılmıştır. Ulaşılan işletmelerden 119'unun faaliyette olmaması nedeniyle sadece sektörleri sorulmuş ve sonraki sorular kalan 2266 işletmeye yöneltilmiştir.

Şekil 2. Ulaşılan İşletmelerin İllere Göre Dağılımı (Tarama Aşaması)

Görüşülen işletmelerin %17,4'ü "Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri" sektöründe yer almaktadır. Bunu İmalat Sanayi (%7,4) ve %5,5 ile Bilgi ve İletişim takip etmektedir.

Tablo 2. Ulaşılan İşletmeler Arasında Sektör Dağılımı (Tarama Aşaması)

	%
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	17,4%
İmalat Sanayi	7,4%
Bilgi ve İletişim	5,5%
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Araçlar ve Motosikletlerin Tamiri	4,2%
İnşaat	2,9%
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	2,6%
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	2,6%
Sağlık ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	2,3%
Ulaştırma ve Depolama	2,2%
Gayrimenkul Faaliyetleri	1,9%
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	1,8%
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1,4%
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	1,3%
Madencilik ve Taşocaklığı	1,0%
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	0,8%
Eğitim	0,6%
Yönetim ve Destek Hizmetleri	0,4%
Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik	0,2%
Diğer Hizmet Faaliyetleri	26,2%
Diğer	17,3%

Bölgede ağırlıklı olarak küçük işletmeler ve şahıs şirketleri (esnaf, zanaatkâr, küçük işletme sahipleri) bulunmaktadır. Ankete katılan işletmelerin (n=2266) %90'ı en fazla 5 çalışana sahiptir. Bunların %43'ü hiç çalışanı olmayan şahıs işletmeleridir. 6-10 çalışanı olan işletmelerin oranı %4,8, 11-50 çalışanı olanların oranı %3,5 ve 51-250 çalışanı olanların oranı ise %1,5'tir.

Tablo 3. Ulaşılan İşletmeler Arasında Çalışan Dağılımı (Tarama Aşaması)

	%
Şahıs şirketi	43,3%
1-5 çalışan	46,9%
6-10 çalışan	4,8%
11-50 çalışan	3,5%
51-250 çalışan	1,5%

İşletmelerin çoğunluğu temel resmi kayıt ve belgelere sahiptir. Bunların %93'ü vergi dairesine bağlı vergi mükellefidir. 87'sinin banka hesabı, %82'sinin oda ve sosyal güvenlik kaydı bulunmaktadır. Önemli bir kısmının sosyal medya hesapları ve web siteleri bulunmaktadır. (n=2266)

Tablo 4. Ulaşılan İşletmeler Arasında İşletme Kayıtlılık Durumu ve Belgelendirme (Tarama Aşaması)

	%
Vergi numarası	93,0%
Banka hesabı	87,2%
Ticaret / Sanayi / Esnaf ve Sanatkârlar Odası Kaydı	81,8%
Yerel makamlara kayıt	81,5%
Sosyal güvenlik kaydı (SGK)	77,5%
Web sitesi	56,2%
Sosyal medya hesapları	42,8%

Tüm işletmelerin yaklaşık üçte biri kadınlar tarafından yönetilmektedir (%36,5). İşletme temsilcilerinin (sahipler, yöneticiler, vb.) neredeyse tamamı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı iken, %1,6 gibi küçük bir kısmı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmadığını beyan etmiştir.

Tablo 5. Ulaşılan İşletmelerdeki Yöneticilerin Cinsiyet ve Uyruk Dağılımı (Tarama Aşaması)

		%
İşletmenizin yöneticileri arasında hiç kadın var mı?	Evet, var.	36,5%
	Hayır, yok.	63,5%
İş temsilcisinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı var mı?	Evet, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip	98,4%
	Hayır, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip değil	1,6%

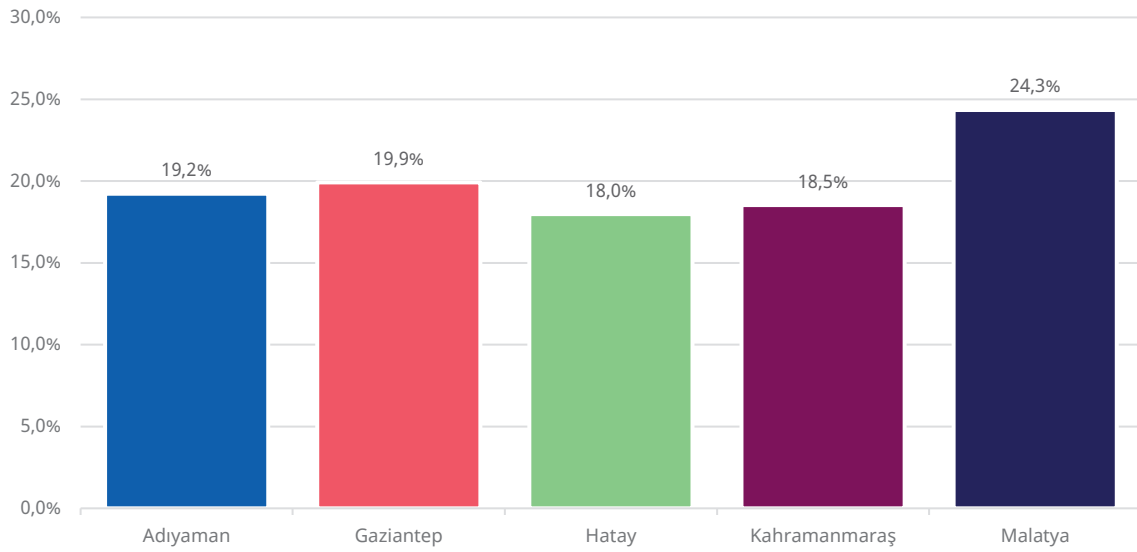
Ankete katılan işletmelerin çoğunluğu 2000 yılı ve sonrasında kurulmuştur.

Tablo 6. İşletmelerin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı (Tarama Aşaması)

Kuruluş Yılı	Sayı
1900'den önce	4
1950-2000	118
2000 - 2020	434
2020 ve sonrası	162

Araştırmaya katılan 723 işletmenin 130'u Hatay'da, 134'ü Kahramanmaraş'ta, 139'u Adıyaman'da, 144'ü Gaziantep'te ve 176'sı Malatya'da yer almaktadır.

Şekil 3. İşletmelerin İllere Göre Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması)

İşletmelerin %32,2'si "diğer hizmetler" kategorisinde, %17,2'si ise "konaklama ve yiyecek hizmetleri" kategorisinde faaliyet göstermektedir; yani neredeyse yarısı (%49,4) hizmet sektöründedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin hizmet sektörü içinde çeşitlendirilmiş alanlarda faaliyet gösterdiği görülmektedir. Diğer sektörler arasındaki dağılım aşağıdaki tabloda detaylandırılmıştır.

Tablo 7. İşletmelerde Sektörel Dağılım (İşletme Anketi Aşaması)

	Sektörel Dağılım	İstihdam
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	17,2%	13,4%
Bilgi ve İletişim	5,7%	1,8%
İnşaat	5,1%	38,7%
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Taşıtların ve Motosikletlerin Onarımı	3,7%	3,6%
İmalat Sanayi	3,5%	5,1%
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	2,8%	2,2%
Gayrimenkul Faaliyetleri	2,5%	0,5%
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	2,4%	0,9%
Sağlık ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	2,1%	1,5%
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1,9%	1,6%
Ulaştırma ve Depolama	1,4%	4,2%
Eğitim	0,8%	1,1%
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	0,7%	0,4%
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	0,7%	0,7%
Yönetim ve Destek Hizmetleri	0,7%	0,9%
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	0,6%	0,1%
Madencilik ve Taşocakçılığı	0,3%	0,07%
Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik	0,0%	0,0%
Diğer Hizmetler	32,2%	12,6%
Diğer	15,9%	10,4%

İşletmelerin %82,2'si şahıs işletmesidir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin şahıs şirketi olarak kurulmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 8. İşletmelerin Yasal Statülerinin Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması)

	%
Anonim Şirket	4,6%
Limited Şirket	9,0%
Şahıs Şirketi	82,2%
Diğer	4,2%

Ankete katılan işletmelerdeki istihdam rakamları incelendiğinde, işletmenin şahıs işletmesi olarak sınıflandırılmasından bağımsız olarak, çalışanların varlığının ortak bir özellik olduğu görülmüştür. Özellikle, işletmenin tek kişilik bir operasyon olarak nitelendirilmesi vakaların %39,8'i için geçerlidir. Bununla birlikte, %41,2 gibi önemli bir oran, 1 ila 5 arasında değişen bir işgücüne sahip olduğunu bildirmiştir. Bu bulgu, şahıs işletmelerindeki istihdamın nüanslı yapısının altını çizmekte ve bu tür işletmelerin herhangi bir ek işgücü olmadan faaliyet gösterdiği algısına meydan okumaktadır. Bu verilerden, bölgedeki kayıt dışı istihdamın potansiyel yaygınlığı çıkarılabilir. Yasal olarak tek kişi işletmesi olarak tanımlanan şahıs işletmelerinin uygulamada çalışanları varsa, bu çalışanların sosyal güvenlik sistemine kaydı konusunda soru işaretleri ortaya çıkmaktadır.

Tablo 9. İşletmelerde Çalışan Sayılarının Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması)

	%
Şahıs şirketi, tek kişi	39,8%
1-5 çalışan	41,2%
6-10 çalışan	13,7%
11-50 çalışan	4,7%
51-250 çalışan	0,6%

Örnekleme belirlenen yerlerde rastgele yöntemle ulaşılan işyerlerinde görüşülen kişilerin kompozisyonu, %22,5'i erkek ve %77,5'i erkek temsilcilerden oluşan bir cinsiyet dağılımı göstermektedir. Bu cinsiyet oranı, katılımcılar arasında açık bir erkek egemenliğini vurgulamakta ve ekonomik bölgede toplumsal cinsiyet dinamiklerine daha fazla yatırım yapılması için potansiyel alanların altını çizmektedir.

Tablo 10. Görüşülen Bireylerin Cinsiyet Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması)

	%
Kadınlar	22,5%
Erkekler	77,5%

Görüşülen kişilerin üstlendikleri rollerin analizi, %61,5 gibi önemli bir çoğunluğun şahıs şirketinde Genel Müdür veya Şirket Temsilcisi pozisyonunda olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kayda değer bir %22'lik kesim de yönetici ortak olarak tanımlanmaktadır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, kadınların %52,8'inin şahıs şirketlerinde Genel Müdür veya Şirket Temsilcisi pozisyonunda olduğu, erkeklerin ise %64,1'inin aynı rolleri üstlendiği görülmektedir. Bu rol dağılımı, ankete katılanlar arasında yaygın olan karar alma yetkisini ve operasyonel gözetimi yansıtarak üst düzey yönetim katılımının baskınlığını vurgulamaktadır.

Tablo 11. Görüşülen Kişilerin Pozisyonlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması)

	Toplam	Kadınlar	Erkekler
Genel Müdür - Bir şahıs şirketinde işletme temsilcisi	61,5%	52,8%	64,1%
Yönetici ortak	22,0%	24,5%	21,3%
Yönetici pozisyonunda tam zamanlı çalışan	13,0%	16,6%	12,0%
Yönetici pozisyonunda yarı zamanlı çalışan	0,5%	1,2%	0,2%
Diğer	3,0%	4,9%	2,4%

Veriler, ankete katılan işletmelerin %30,7'sinin yönetim ekiplerinde kadınların yer aldığını ortaya koymaktadır. Bu gözlem, söz konusu işletmelerin liderlik yapılarında bir dereceye kadar cinsiyet çeşitliliğinin varlığına işaret etmekle birlikte, daha kapsayıcı yönetim uygulamalarına yönelik bir ihtiyaca da işaret etmektedir.

Tablo 12. Kadın Yöneticisi Olan İşletmelerin Oranı (İşletme Anketi Aşaması)

	%
Evet	30,7%
Hayır	69,3%

Ankete katılan işletmelerde ağırlıklı olarak şirket yetkilileri veya yönetici ortaklardan oluşan katılımcıların eğitim nitelikleri incelendiğinde, %71 gibi büyük bir çoğunluğun ortaöğretim veya daha düşük bir eğitim seviyesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca analiz, katılımcıların %12,3'ünün ön lisans mezunu olduğunu ve %14'ünün bir lisans programını tamamladığını göstermektedir.

Tablo 13. Görüşülen Bireylerin Eğitim Düzeylerinin Dağılımı (İşletme Anketi Aşaması)

	Toplam	Kadınlar	Erkekler
Hiç eğitim almamış/ İlköğretim altı	0,7%	0,6%	0,7%
İlköğretim (İlkokul - Ortaokul)	19,5%	12,9%	21,4%
Ortaöğretim (Genel Lise)	38,9%	33,1%	40,5%
Ortaöğretim (Meslek Lisesi / İmam Hatip Lisesi)	12,0%	9,8%	12,7%
Ön lisans (2 yıl)	12,3%	22,7%	9,3%
Lisans (Açıköğretim)	3,9%	3,1%	4,1%
Lisans (4 yıl)	10,4%	14,7%	9,1%
Yüksek Lisans	2,4%	3,1%	2,1%
Doktora ve üzeri	0,0%	0,0%	0,0%

Görüşülen işletme temsilcilerinin eğitim düzeylerinin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, kadınların genel eğitim düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, bölgedeki istihdam temelli cinsiyet eşitsizliklerine ilişkin iki önemli bulguyu ortaya koymaktadır. Birincisi, yüksek eğitim seviyesine ulaşmamış olsalar bile erkeklerin iş dünyasında yönetici veya müdür pozisyonlarına ulaşmaları kadınlara kıyasla daha kolaydır. Kadınların bu pozisyonlara gelebilmeleri için daha yüksek bir eğitim seviyesine sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca, daha düşük eğitim seviyesine sahip kadınların istihdama katılımı sınırlıdır.

İşletmelerin Kategorizasyonu:

Deprem Hasar Seviyesine Dayalı Kümeleme

K-Means kümeleme analizi, işletmeleri 6 Şubat 2023 depremleri sırasında yaşadıkları hasarların ciddiyetine ve niteliğine göre kategorize etmek için kullanılmıştır. Veri kümesi, depremler sırasında yaşanan çeşitli hasar türlerine ilişkin işletmelerden alınan yanıtları içermektedir. Her bir hasar türü şu şekilde kaydedilmiştir:

- 1: Evet
- 2: Hayır

Dirsek Yöntemi, kk'nın (küme sayısı) farklı değerleri için Karesel Hataların Toplamını (SSE) çizerek optimum küme sayısını belirlemek için kullanılır. Grafikte 5 kümenin uygun bir seçim olacağını gösteren "dirsek" noktası tespit edilmiştir.

İşletmeleri beş kümeye ayırmak için $k=5$ olacak şekilde K-Means kümeleme algoritması uygulanmıştır. Her bir kümedeki işletmelerin ortak özelliklerini anlamak için her bir kümedeki her bir hasar türü için ortalama değerler hesaplanmıştır.

Farklı hasar türlerinin ortalama sıklığına dayalı olarak her bir kümenin temel özellikleri aşağıda özetlenmiştir:

Küme 1: Çok Düşük Hasarlı Küme

- Her türlü hasarın çok düşük frekansları.

Küme 2: Düşük Hasarlı Küme

- Genel olarak her tür hasarın düşük frekansları.
- Özellikle düşük ürün ve pazar kayıpları.

Küme 3: Orta Hasarlı Küme

- Yetenek havuzunun daralması, ürün ve pazar kayıpları, tedarikçi ve müşteri kayıplarının ılımlı frekansları.
- Çalışan ölümlerinin ve kalıcı fiziksel sakatlıkların düşük sıklığı.

Küme 4e: Orta-Yüksek Hasar Kümesi

- Mülkte fiziksel hasar, üretim ekipmanında kayıp/hasar ve pazar kayıplarının orta-yüksek frekansları.
- Tedarikçi ve müşteri kayıplarının orta sıklıkta olması.

Küme 5: Yüksek Hasarlı Küme

- Mülkte fiziksel hasar, üretim ekipmanında kayıp/hasar, yetenek havuzunda daralma, ürün ve pazar kayıplarının yüksek frekansları.
- Tedarikçi, müşteri, hammadde ve distribütör kayıplarının çok yüksek frekansları.

Bu analiz, işletmeleri yaşadıkları hasarların ciddiyetine ve niteliğine göre kategorilere ayırarak her bir küme için hedeflenen kurtarma ve destek stratejilerinin geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Kümelerin sıklığına dayalı olarak yapılan analiz, işletmelerin hasar kategorileri arasında aşağıdaki şekilde dağıldığını ortaya koymuştur:

- **Çok Düşük Hasarlı Küme:** Bu küme 161 işletmeden oluşmaktadır ve toplamın %22,3'ünü oluşturmaktadır. Bu işletmeler depremlerden çok az etkilenmiştir.
- **Düşük Hasarlı Küme:** Toplam 118 işletme bu kategoriye girmekte olup veri setinin %16,3'ünü temsil etmektedir. Bu işletmeler nispeten küçük hasarlarla karşılaşmıştır.
- **Orta Hasar Kümesi:** Bu küme 193 işletme ile en büyük küme olup toplamın %26,7'sini oluşturmaktadır. Bu işletmeler orta düzeyde hasarla karşılaşmıştır.
- **Orta-Yüksek Hasarlı Küme:** 85 işletmeden oluşan bu küme, veri kümesinin %11,8'ini temsil etmektedir. Bu işletmeler önemli hasarlarla karşı karşıya kalmıştır ancak en ağır hasarlarla değil.
- **Yüksek Hasar Kümesi:** Bu küme 166 işletmeyi içermekte olup toplamın %23,0'ünü oluşturmaktadır. Bu işletmeler en ağır zararı görmüştür.

Genel olarak, işletmelerin çoğunluğu orta veya yüksek düzeyde hasar görmüştür; bu da çeşitli sektörlerde depremlerden önemli ölçüde etkilenildiğini göstermektedir.

Hasar kümelerinin iller arasındaki dağılımı, depremlerin etkisinde önemli bölgesel farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Gaziantep çok az hasarlı işyerlerinin en yüksek oranda olduğu ildir (%38,2), bu da bu bölgede etkinin nispeten az olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, Hatay ve Kahramanmaraş sırasıyla %33,8 ve %32,1 ile yüksek hasar kümesinde yer alan en yüksek işyeri oranlarına sahip olup bu bölgelerdeki ciddi etkileri yansıtmaktadır. Adıyaman orta-yüksek hasar kümesinde kayda değer bir varlık gösterirken (%31,7), Malatya hem çok düşük hasar (%26,7) hem de yüksek hasar (%22,7) kategorilerinde önemli bir yüzdeyle kümeler arasında daha dengeli bir dağılıma sahiptir. Bu analiz, depremlerin işletmeler üzerindeki farklı etkilerini vurgulamakta ve her ilde karşılaşılan hasarın özel şiddetine göre özel iyileştirme çabalarına duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Tablo 14. İllere Göre Hasar Kümeleri

	Adıyaman	Gaziantep	Hatay	Kahramanmaraş	Malatya
Çok Düşük Hasar	7.9%	38.2%	11.5%	24.6%	26.7%
Düşük Hasar	15.8%	15.3%	12.3%	14.9%	21.6%
Orta Hasar	27.3%	32.6%	31.5%	25.4%	18.8%
Orta-Yüksek Hasar	31.7%	3.5%	10.8%	3.0%	10.2%
Yüksek Hasar	17.3%	10.4%	33.8%	32.1%	22.7%

Sektör Bazında Kümeleme

Ankete katılan işletmelerin kategorizasyonu ve dağılımı, temsil ettikleri ekonomik sektörler hakkında önemli bilgiler ortaya koymaktadır. Belirlenen altı geniş kategori Tarım ve Doğal Kaynaklar, Üretim ve İmalat, İnşaat ve Gayrimenkul, Ticaret ve Ulaştırma, Hizmetler ve Diğer'dir. Hizmetler kategorisi, toplamın %72,6'sını oluşturarak ankete katılan işletmelerin en büyük bölümünü kapsamaktadır. Bu kategori konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, bilgi ve iletişim, finans ve sigorta faaliyetleri, mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, idari ve destek hizmet faaliyetleri, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, sanat, eğlence ve dinlence ile diğer hizmet faaliyetleri gibi sektörleri içermektedir.

Tablo 15. Sektör Kategorizasyonu

Alt Kategori	Öge
Tarım ve Doğal Kaynaklar	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık - Madencilik ve Taş Ocakçılığı
İmalat ve Kamusal Hizmetler	İmalat Sanayi - Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretim ve Dağıtım - Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri
İnşaat ve Emlak	İnşaat-Gayrimenkul Faaliyetleri
Ticaret ve Taşımacılık	Toptan ve Perakende Ticaret, Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Tamiri - Ulaştırma ve Depolama
Hizmetler	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri - Bilgi ve İletişim - Finans ve Sigorta Faaliyetleri - Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler - Yönetim ve Destek Hizmetleri- Eğitim - Sağlık ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri - Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor - Diğer Hizmet Faaliyetleri

Tablo 16. İşletmelerin Sektörlere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Tarım ve Doğal Kaynaklar	16	2.2%
İnşaat ve Emlak	57	7.9%
İmalat ve Kamusal Hizmetler	46	6.4%
Ticaret ve Taşımacılık	42	5.8%
Hizmetler	525	72.6%
Diğer	37	5.1%

Çalışan Sayısına Dayalı Kümeleme

723 işletmeyle yapılan anket, çalışan dağılımına ilişkin içgörülerini ortaya koymaktadır. Bu işletmelerin %27,7 gibi önemli bir kısmı tek çalışanı olan kuruluşlardan oluşmaktadır. Bu, ankete katılan grup içinde küçük ölçekli işletmelerin veya şahıs şirketlerinin yaygınlığına işaret etmektedir. Hiç çalışanı olmayan işletmelerin oranı %17,8'dir ve bu da önemli sayıda faal olmayan işletmeye ya da potansiyel olarak taşeron işçiler ve kayıt dışı istihdam gibi çalışan olmayan işgücüne dayanan işletmelere işaret etmektedir.

Ankete katılan işletmelerin çoğunluğu, %38,8'i, 2 ila 5 kişi çalıştırmaktadır; bu da veri setindeki mikro ve küçük işletmelerin varlığını yansıtmaktadır. Bu grup en büyük kategoriyi oluşturmakta ve daha küçük ölçekte faaliyet gösteren işletmelerin yoğunluğuna işaret etmektedir. Altı veya daha fazla çalışanı olan işletmeler toplamın %15,6'sını oluşturmaktadır ve bu da biraz daha büyük küçük işletmelerin daha az, ancak önemli bir varlığına işaret etmektedir.

Genel olarak, veriler ankette küçük ve mikro işletmelerin hakimiyetini vurgulamaktadır; işletmelerin %84,3'ü beş veya daha az kişi istihdam etmektedir. Bu dağılım, ağırlıklı olarak küçük ölçekli işletmelerin yer aldığı bir iş ortamına işaret etmekte olup, işletmelerin büyümesini ve sürdürülebilirliğini teşvik etmeyi amaçlayan ekonomi politikaları ve destek sistemleri üzerinde etkileri olabilir.

Tablo 17. Ankete Katılan İşletmelerde Çalışan Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Çalışan yok	129	17.9%
1 Çalışan	200	27.7%
2 - 5 Çalışan	280	38.8%
6 veya Daha Fazla Çalışan	113	15.6%

Resmi Kayıtlar ve Resmiyet

Resmiyetin değerlendirilmesi, sosyal güvenlik sistemindeki kayıtlar, banka hesap bilgileri, vergi uyumu, iş mevzuatına bağlılık ve çalışma saatlerinin izlenmesi gibi çeşitli bileşenleri kapsamaktadır. Ayrıca, işletmelerin yasal kaydı, faaliyet kayıtlarının tutulması ve çalışanların sigorta kapsamının doğrulanması gibi faktörler de resmiyetin ayrılmaz unsurlarını oluşturmaktadır. İşyerlerinin tescil durumu, çalışma dünyasında insana yakışır iş için önemli bir göstergedir.

İşletmelere finans veya muhasebe alanında uzmanlaşmış personelleri olup olmadığı sorulmuştur. İşletmelerin %67,5'inin herhangi bir finans veya muhasebe çalışanı olmadığı tespit edilmiştir. Bunların %17,4'ü dışarıdan uzmanlarla çalışırken, %50,1'i finans veya muhasebe alanında herhangi bir personel veya dışarıdan uzman istihdam etmemektedir. Bu işletmelerin çoğunluğunun şahıs işletmesi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, finans veya muhasebe işlemleri için sınırlı bütçeleri olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 18. İşletmelerde Finans ve Muhasebe Personelinin Durumu

	%
Evet, en az 1 tam zamanlı çalışan.	24,5%
Evet, en az 1 yarı zamanlı çalışan.	8,0%
Hayır, serbest çalışan bir muhasebeci / mali müşavir ile çalışıyorum.	17,4%
Hayır, finans veya muhasebe çalışanı yok.	50,1%

T.C. Merkez Bankası (TCMB) raporuna göre, Şubat ayında meydana gelen depremlerin ardından Türkiye ihracatının %10'unu oluşturan bölge ihracatı, yıkımın boyutuna kıyasla küçük seviyelerde etkilenmiş ve hızla toparlanmaya başlamıştır. Deprem öncesinde Şubat ayında %6'ya kadar gerileyen bölge ihracatı, Mart ayında %7,6'ya yükselmiş, Mart ayından itibaren ise toparlanma sürecine girmiştir. Deprem bölgesinde mevsimsellikten arındırılmış ihracat Şubat ayında Ocak ayı seviyesinin yaklaşık %40 altına düşerken, Mart ayında toparlanarak Ocak ayı seviyesine yaklaşmıştır. Nispeten daha fazla etkilenen sektörler çelik, halı, demir ve demir dışı metaller ve tekstil sektörleridir.

Görüşmeler sırasında elde edilen bulgular ve bölgedeki girişimcilik düzeyi, bölgedeki işletmelerin ağırlıklı olarak ihracat yapmamalarına rağmen, küresel tedarik zincirlerinde (özellikle tekstil ve gıda sektörlerinde) ikinci veya üçüncü kademe tedarikçiler olarak faaliyet gösterdiklerini göstermektedir. Bölgedeki işletmelerin ikincil ekonomik statüsü, depremin ardından genellikle birincil düzeyde sağlanan yardım ve desteklerden faydalanmalarını engellemektedir. Yardımlar öncelikle daha büyük ölçekleri hedeflemekte ve küresel tedarikçilerin daha fazla nüfuz sahibi olduğu alanlarla sınırlı kalmaktadır. Bu durumun bölgedeki işletmelerin toparlanma süreci üzerinde olumsuz etkileri olmuştur.

İşletmelerin ihracat faaliyetleri incelendiğinde, önemli bir çoğunluğun (%84,5) ne depremden önce ne de sonra ihracat yaptığı görülmektedir. Öte yandan, işletmelerin %10,4'ü depremden önce ihracat yapıyordu ve buna devam ederken, %2,6'sı ihracatı durdurmuş, %2,5'i ise depremden sonra ihracata başlamıştır. Bu veriler, afet koşullarından bağımsız olarak bölgedeki işletmelerin ihracat kapasitelerinin sınırlı olduğunun altını çizmektedir. Ayrıca, işletmelerin yaklaşık yarısının hizmet sektöründe faaliyet gösterdiği göz önüne alındığında, birçoğunun ihracata yönelik faaliyetlerde yer almaması anlaşılabilir bir durumdur.

Tablo 19. İşletmelerin İhracat Durumu

	%
Şubat 2023 Depremlerinden önce yapıyorduk, artık yapmıyoruz	2,6%
6 Şubat 2023 Depremlerinden önce yapıyorduk, halen yapmaya devam ediyoruz	10,4%
6 Şubat 2023 Depremlerinden önce yapmıyorduk, şu anda yapıyoruz	2,5%
6 Şubat 2023 Depremlerinden önce yapmıyorduk, şu anda da yapmıyoruz	84,5%

Tedarik zincirindeki aksamalar, lojistik sorunlar, üretim kapasitesindeki daralma, işçi eksikliği ve yüksek fiyatlar gibi nedenlerle ihracatçı firmaların ihracat hacimlerindeki düşüş de derinlemesine görüşmelerde karşılaştığımız bir bulgu oldu:

"Eskiden 152 ülkeye ihracat yapıyorduk. Aslında Kahramanmaraş'ta mutfak sektörü ihracat yapıyor. Depremden sonra çok fazla bir şey kalmadı. Depremden dolayı fiyatların ve üretimin düşmesinden dolayı, eleman sıkıntısından dolayı ihracat şu anda deprem öncesinin neredeyse %10-15'i kadar. Epey azaldı."

Araştırma sırasında işletmelerin hangi kaynaklarla kurulduğu araştırılmıştır. İşletme yöneticilerinden alınan yanıtlara göre, işletmeler öncelikle yöneticinin kendi araştırma ve planlamasıyla kurulmuştur (%39,1). Bunu %31,3 ile çevre desteği, %24,2 ile özel sektör desteği veya yatırımları ve %20,3 ile devlet destekleri veya programları takip etmektedir. Danışmanlık ve uluslararası yardım ve programlar ise en alt sıralarda yer almaktadır. İşletmelerin kuruluş aşamasında çoğunlukla kendi kaynaklarını kullandıkları görülmektedir. Diğer kaynaklara erişim nispeten sınırlıdır.

Tablo 20. İşletmeler için Kuruluş Kaynakları

	%
Kendi araştırma ve planlamalarım	39,1%
Çevrem (akraba, aile veya arkadaş) destekleri	31,3%
Özel sektör destekleri veya yatırımları	24,2%
Devlet destekleri veya programları	20,3%
Danışmanlık (mentörlük dahil)	8,6%
Uluslararası yardım ve programlar	8,2%

İşletmelerin yaklaşık %80'i iş kurmak için gerekli olan ticari sicil kaydına sahiptir. Buna ek olarak, %11'inin böyle bir kayıt için hiç başvuruda bulunmadığı görülmüştür. Başka bir deyişle, bölgedeki her on işletmeden biri için yasal ve ticari riskler söz konusudur.

Tablo 21. İşletmelerin Ticaret Sicili Durumu

	%
Hayır, hiç başvurmadık	10,9%
Hayır, başvurduk ancak henüz kayıt gerçekleşmedi	9,7%
Evet, kayıtlı	79,4%

İşletmelerin yasal ve ticari kimlik kayıt durumları yakından incelendiğinde, %96,7 gibi önemli bir çoğunluğun yasal olarak tanınmak için gerekli olan vergi kimlik numarasına sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da her 100 işletmeden üçünün yasal olarak tanınmadığını göstermektedir. Ayrıca, işletmelerin %91,3 gibi önemli bir kısmının bir banka hesabı bulunurken, %87,6'sı bir meslek odasına kayıtlıdır. Ayrıca, bu kuruluşların %84,5'i yerel yönetim organlarına kayıtlıdır ve %80,2'si sosyal güvenlik kaydı yaptırmıştır.

Dijital ayak izi konusuna daha derinlemesine bakıldığında, bu oranlar sosyal medya hesapları için %58,2'ye, web sitesi sahibi olmak için ise %40,5'e düşmektedir. Veriler, işletmelerin çoğunluğunun yasal ve ticari kimliklerini oluşturmak için gerekli prosedürleri yerine getirdiğini, ancak çevrimiçi platformların kullanımının sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu veriler, temel yasal ve ticari kimlik formalitelerini yerine getirmeye yönelik güçlü bir eğilime rağmen, işletmelerin çevrimiçi platformlara katılımının önemli ölçüde sınırlı olduğu önemli bir eğilimin altını çizmektedir. Bu durum, işletme yöneticilerinin dijital okuryazarlık düzeyleriyle doğrudan ilişkili olabilir.

Tablo 22. İşletmelerin Tüzel Kişilik Statüsü

	%
Vergi numarası	96,7%
Banka hesabı	91,3%
Ticaret / Sanayi / Esnaf ve Sanatkarlar Odası Kaydı	87,6%
Yerel makamlara kayıt	84,5%
Sosyal güvenlik kaydı (SGK)	80,2%
Sosyal medya hesapları	58,2%
Web sitesi	40,5%

Yapılan görüşmelerde işletme sahiplerine faaliyet gösterdikleri sektörle ilgili gerekli izinlere sahip olup olmadıkları sorulmuştur. Elde edilen verilere göre, her 100 işletmeden 13'ü faaliyet gösterdikleri sektör için gerekli izinlere sahip değildir. Bu bulgu, bölgedeki işletmelerin yasal düzenlemelere uyma konusunda karşılaştıkları zorlukları yansıtmaktadır.

Tablo 23. İşletmelerin İzin Durumu

		%
İşletmeniz sektörünüzle ilgili gerekli izinlere sahip mi?	Evet	87,4%
	Hayır	12,6%

Ayrıca, yasal ve ticari kimlik prosedürlerine ilişkin zorluk derecesi de incelenmiştir. Belirli bir prosedür belirgin bir şekilde zor olarak ortaya çıkmazken, nötr değerlendirmelerin yapıldığı gözlemlenmiştir. Sunulan prosedürleri "zor" olarak değerlendiren katılımcıların oranı %21 ile %14 arasında değişmektedir. Prosedürleri "zor değil" olarak değerlendirenlerin oranı ise %50 ile %38 arasında değişmektedir. Prosedürler arasında "banka hesabı açmak" %50 ile en yüksek "zor değil" oranına sahiptir. "Yerel makamlara kayıt yaptırmak" %20 ile "zor" olarak algılanan prosedürlerin başında gelmektedir.

Tablo 24. Yasal ve Ticari Kimlik Prosedürlerinin Zorluk Düzeyi

	Zor değil	Ne zor ne de kolay	Zor	Fikrim yok
Yerel makamlara kayıt	38,7%	35,5%	20,7%	5,0%
Sektörle ilgili izinlerin alınması	39,5%	36,2%	20,1%	4,0%
Ticaret Sicil Ofisinde şirket kaydı yapmak	38,3%	36,1%	19,9%	5,7%
Sosyal güvenlik kaydı yapmak	42,9%	35,8%	17,3%	4,0%
Ticaret / Sanayi / Esnaf ve Sanatkarlar Odası'na kayıt olmak	43,7%	34,3%	16,6%	5,4%
Banka hesabı açmak	50,0%	32,0%	14,4%	3,7%
Vergi numarası almak	42,8%	38,6%	14,1%	4,4%

İşyeri ruhsatı, muhasebe kayıtları, sosyal güvenlik kayıtları gibi farklı kayıt statüleri işyerlerindeki resmiyetin göstergelerinden bazıları olarak görülebilir. Bu duruma ek olarak, oldukça yaygın olan ve kayıt dışı çalışmanın bir başka biçimi olan aile işçileri de dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla tamamen kayıtlı ya da tamamen kayıt dışı olma ölçeğinde farklı kayıtlılık durumları ortaya çıkabilmektedir. Yapılan görüşmelerde, deprem bölgesinin tam bir kayıt dışılık değil, kısmi bir kayıt dışılık sergilediği ortaya çıkmıştır. Bölgenin kayıtlılık açısından bu yapısının, genellikle küçük ölçekli ve katma değeri düşük işyerlerinden kaynaklandığı düşünülen bir görünüm arz etmektedir. Nihayetinde bu durum, çalışanların kayıtlı çalışıp çalışamayacağı ve tüm haklarını alıp alamayacağı konusunda belirleyici olmaktadır.

Tekstil ve tarım gibi emek yoğun sektörlerin bölge ekonomisinde öne çıkması, ekonomik kalkınmanın ve bu bağlamda insana yakışır işin desteklenmesinde dikkate alınması gereken bir unsurdur. Sadece bölgede değil, mikro ve küçük ölçekli ekonomik yapıda da kayıt dışı, düşük ücretli ve sendikasızsız çalışma ortamının genel bir eğilim olması, işgücünün ücret tatmini sağlamasını zorlaştırmakta ve işte uzmanlaşmama gibi sorunları ortaya çıkarmaktadır:

"...Küçük işletmelerin bulunduğu sanayi bölgesinde yer alan bu şirketlerde çok fazla kayıt dışı çalışma var. Zaten bir muhasebe birimleri de yok. Böyle ilkel şartlarda çalışma sistemleri var."

"Çalışma saatleri uzun. Başka bir deyişle, hazır giyim sektörü çok yoğun bir sektör. Tamamen emekyoğun bir sektör. Yani şirketler taşeron olarak çalıştıkları için kapasiteyi hep yüksek tutmak zorundalar ki hacimli üretim yapabilsinler. Bu da işçi demek, yani gördüğüm kadarıyla çok fazla sosyal imkânları yok. O yüzden insanlar çok fazla istemiyor. "

"Bu yerler asgari ücret gösteriyor ve sonra bunun çok altında ödeme yapıyor. [Elden] Geri alma şeklinde. Bunu herkes de biliyor. Siyaset de bunun farkında. Çok fazla çalıştırıyorlar ve ödeme yapmıyorlar."

"Buradaki sektörler geleneksel sektörler. Katma değer çok yüksek değil. Bu da tabii ki işgücünü etkiliyor. Düşük ücretlere yol açıyor..."

► Bölüm 3: Depremın Algılanan Etkisi: Önce - Sonra Karşılaştırması

Bu bölümde, 6 Şubat depremleri öncesinde iş ortamının karmaşık dinamikleri ve işletmelerin dayanıklılığı incelenmektedir. Yapılandırılmış anket aracılığıyla, işletmeler arasında çalışanların refahı, kalifiye işgücüne erişim, devlet desteği ve ekonomik ve siyasi çerçevelerin genel istikrarı ile ilgili hakim düşünceler araştırılmıştır. Yüksek faiz oranları ve müşteri talebindeki değişkenlik gibi afet öncesi zorluklara ilişkin içgörülerle birlikte bulgular, depremlerden önce var olan kırılmalıkların daha da arttığına işaret ediyor. Raporun arka plan bölümünde de belirtildiği gibi, deprem bölgesi hem ekonomik aktörler hem de çalışanlar açısından hali hazırda kimi dezavantajlar barındırmaktaydı. Bu durum ilçelerin SEGE sınıflandırmasında açıkça görülmektedir. Bu bölümde ayrıca işletmelerin karşılaştığı finansal, stratejik ve operasyonel zorluklar ele alınmakta, stratejik planlama ve uyum sağlama konusundaki kritik ihtiyaç vurgulanmaktadır.

Anket verileri, birden fazla alanda işletme performansının ayrıntılı bir görünümünü sunmaktadır: İşletmelerin neredeyse yarısı (%48,9) mali performanslarını (gelir, nakit akışı ve borç seviyeleri dahil) kötü olarak değerlendirerek depremden önceki ekonomik sıkıntıları vurgulamıştır. Operasyonel performans, müşteri potansiyeli ve insan kaynakları sırasıyla %47,2, %43,5 ve %44,4'ünün bu alanları zayıf olarak değerlendirmesiyle benzer şekilde zorluklarla dolu bir manzarayı yansıtmaktadır. Bu durum sadece operasyonel ve pazarla ilgili zorlukların değil, aynı zamanda işletme dayanıklılığının kritik insan unsurunun da altını çizmektedir. Devlet desteğini yetersiz bulan işletmelerin oranının yüksekliği (%50,4 zayıf olarak değerlendirilmiştir) daha etkili destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, stratejik planlama ve risk yönetimi, sırasıyla işletmelerin %45,3'ü ve %44,7'sinin performanslarını zayıf olarak değerlendirmesiyle, önemli ölçüde iyileştirilmesi gereken alanlar olarak belirlenmiştir ve bu da hazırlıklı olma ve uyum sağlama kapasitesinde bir boşluk olduğunu göstermektedir.

Tablo 25. Deprem Öncesi İşletme Performansının Öz Değerlendirmesi

	Kötü	Ne kötü ne de iyi	İyi
Finansal performans (gelir, nakit akışı, borç seviyesi)	48,9%	32,8%	18,3%
Operasyonel performans (Tedarik zinciri, kapasite, maliyetler)	47,2%	36,4%	16,4%
Müşteri potansiyeli (Sadakat, talep)	43,5%	38,3%	18,1%
İnsan Kaynakları	44,4%	37%	18,7%
Teknoloji kullanımı	43,4%	38,2%	18,5%
Pazar erişimi	44%	41,1%	14,9%
Sürdürülebilirlik uygulamaları	43,9%	39%	17,1%
Stratejik planlama	45,3%	38,9%	15,9%
Risk yönetimi	44,7%	38,9%	16,4%
Devlet veya diğer kuruluşların desteğinden yararlanma	50,4%	35,9%	13,6%
Çalışanlar için sosyal koruma ve gelir güvencesi	43,2%	40,1%	16,8%
Büyüme vizyonu	44,9%	39,4%	15,7%
Yenilikçi girişimler	47%	37,3%	15,7%
Yeni yatırımlar	48%	35,8%	16,2%
Sorumlu iş uygulamaları	41,5%	41,6%	16,9%

Depremden sonraki ilk altı ay için performans değerlendirmeleri incelendiğinde, operasyonel performans (%49,9), devlet veya diğer kuruluşlardan destek kullanımı (%47,8), çalışanlar için sosyal koruma ve gelir güvencesi (%47,7) ve finansal performans (%47,2) belirgin bir şekilde kötüleşen alanlar olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla, işletmeler deprem sonrasında kurumsal kapasite açısından öncelikle kendilerini dezavantajlı konumda bulmuşlardır.

Tablo 26. Depremden Sonraki İlk Altı Ay İçin İşletme Performansının Öz Değerlendirmesi

	Çok daha kötü	Değişiklik yok	Çok daha iyi
Finansal performans (gelir, nakit akışı, borç seviyesi)	47,2%	39,7%	13,1%
Operasyonel performans (tedarik zinciri, kapasite, maliyetler)	49,9%	36,6%	13,5%
Müşteri potansiyeli (sadakat, talep)	43,0%	40,4%	16,6%
İnsan Kaynakları	43,0%	39,0%	18,0%
Teknoloji kullanımı	40,2%	43,7%	16,1%
Pazar erişimi	45,8%	39,9%	14,3%
Sürdürülebilirlik uygulamaları	45,1%	38,9%	16,1%
Stratejik planlama	44,6%	40,9%	14,5%
Risk yönetimi	45,8%	39,6%	14,7%
Devlet veya diğer kuruluşların desteğinden yararlanma	47,8%	38,9%	13,3%
Çalışanlar için sosyal koruma ve gelir güvencesi	47,7%	38,0%	14,3%
Büyüme vizyonu	43,5%	41,3%	15,2%
Yenilikçi girişimler	42,5%	41,1%	16,4%
Yeni yatırımlar	44,9%	38,7%	16,4%
Sorumlu iş uygulamaları	44,6%	37,7%	17,8%

İkinci altı aylık performans değerlendirmeleri incelendiğinde, "kötüleştii" yanıtlarından "ne iyileştii ne kötüleşti" ve "iyileştii" yanıtlarına doğru sınırlı ancak belirgin bir kayma gözlenmektedir. Bununla birlikte, önceki değerlendirmelere benzer şekilde, operasyonel performans, yeni yatırımlar ve devlet ya da diğer kuruluşlardan destek kullanımı "kötüleşen" değerlendirmelerde üst sıralarda yer almaya devam etmektedir. Daha önceki değerlendirmelerde nispeten göz ardı edilen sürdürülebilirlik uygulamalarının ikinci altı ayda "kötüleşti" olarak değerlendirilen performans göstergeleri arasında ön plana çıkması dikkat çekicidir. Bu durum, depremin ilk olumsuz etkilerinin ardından uyum sürecinde önceliklerin değiştiğini ve geleceğe ilişkin kaygıların arttığını göstermektedir.

Tablo 27. Depremden Sonraki İkinci Altı Ay İçin İşletme Performansının Öz Değerlendirmesi

	Çok daha kötü	Değişiklik yok	Çok daha iyi
Finansal performans (gelir, nakit akışı, borç seviyesi)	44,6%	41,3%	14,2%
Operasyonel performans (tedarik zinciri, kapasite, maliyetler)	45,8%	36,6%	17,6%
Müşteri potansiyeli (sadakat, talep)	41,5%	36,1%	22,5%
İnsan Kaynakları	41,5%	40,4%	18,1%
Teknoloji kullanımı	39,0%	41,1%	19,9%
Pazar erişimi	42,1%	40,1%	17,8%
Sürdürülebilirlik uygulamaları	44,9%	39,6%	15,5%
Stratejik planlama	39,6%	42,3%	18,1%
Risk yönetimi	42,3%	41,1%	16,6%
Devlet veya diğer kuruluşların desteğinden yararlanma	45,1%	38,0%	16,9%
Çalışanlar için sosyal koruma ve gelir güvencesi	43,2%	39,0%	17,8%
Büyüme vizyonu	42,3%	40,1%	17,6%
Yenilikçi girişimler	39,6%	41,3%	19,2%
Yeni yatırımlar	45,3%	35,4%	19,3%
Sorumlu iş uygulamaları	38,3%	39,7%	21,9%

İkinci yarı yılda daha olumlu değerlendirmelere doğru genel bir kayma söz konusudur. Özellikle, "Çok daha kötü" performans bildiren işletmelerin yüzdeleri çoğu kategoride azalma eğilimindedir ve bu da zaman

içinde genel bir iyileşme veya adaptasyon olduğunu göstermektedir. "Değişiklik yok" kategorisi nispeten sabit kalmakta veya finansal performans, stratejik planlama ve pazara erişim gibi alanlarda hafif artışlar göstermektedir. Bu durum, işletmelerin belirli açılardan istikrar kazanmaya ve muhtemelen iyileşmeye başladığını gösterebilir.

İşyerlerinden depremde sonra iş performanslarındaki gelişmeyi değerlendirmeleri istenmiştir. Yanıtlara göre, operasyonel performansa ilişkin "Çok daha kötü" değerlendirmelerinde belirgin bir düşüş (%49,9'dan %45,8'e) ve "Çok daha iyi" değerlendirmelerinde belirgin bir artış (%13,5'ten %17,6'ya) söz konusudur. Ayrıca, "Çok daha kötü" değerlendirmelerinde azalma (%43,0'ten %41,5'e) ve müşteri potansiyeline ilişkin "Çok daha iyi" değerlendirmelerinde kayda değer bir artış (%16,6'dan %22,5'e) ile iyileşen bir görünüm kaydedilmiştir.

Depremde sonra iş ilişkilerini sürdürmek, müşteri ve sipariş ilişkilerini geliştirmek önemli bir zorluk haline gelmiştir. Yaptığımız görüşmelerde belirsizliklerin, lojistik zorlukların, müşteri ve sözleşme kayıplarının yaşandığı gerçeği bu somut verilerle örtüşmektedir:

"Depremde sonra bir güvensizlik ortamı oluştu. Müşterilerimiz siparişlerini alamayacaklarını düşünüyorlardı."

"Yani belki bir iki ay hiç iş olmadı. Deprem çok kötü etkiledi. Yani araçlar rahat çalışmadı, kaynak bulunamadı. Ticaretle uğraşanların borçları ve alacakları vardı. Onları alamadılar, tahsil edemediler. Örneğin toptancı parasını tahsil edemediği için mal teslim etmiyordu. Bu insanların çeklerini nasıl tahsil edeceğiz diye şüpheleri ve tereddütleri vardı. Yani devlet yardımcı olmaya çalıştı ama çok etkisi olmadı. Mesela ticarete hala büyük bir sorun var."

Bu gelişmelere rağmen, özellikle mali performans, devlet veya ilgili kuruluşlardan destek kullanımı ve yeni yatırımlar konularında zorluklar devam etmektedir ve işletmelerin önemli bir kısmı performanslarını hala "Çok daha kötü" olarak değerlendirmektedir. Ancak bu alanlarda bile daha olumlu değerlendirmelere doğru hafif bir kayma söz konusudur.

İşletmelerden depremlerden önce, 6 ve 12 ay sonra belirli aşamalarındaki performanslarını değerlendirmeleri istenmiştir. Bulgular, işletmeler arasında toparlanma çabalarının başladığını göstermektedir. Ancak, henüz deprem öncesi seviyelere dönülmediği veya istenen yüksek performans standartlarına ulaşılmadığı açıktır. İşletmelerin, özellikle deprem öncesi performansın düşük olduğu alanlarda, yaşadıkları zorlu dönemi atlarmaya çalıştıkları ve bu aşamada bazı iyileşmeler gözlemlendiği açıktır.

Tablo 28. Depremde Önce, 6 ve 12 Ay Sonra İş Performansının Öz Değerlendirmesi (İyi - Çok Daha İyi Yanıtları Eğılimi)

	Önce	6 Ay Sonra	12 Ay Sonra
Finansal performans (gelir. nakit akışı. borç seviyesi)	18.3%	13.1%	14.2%
Operasyonel performans (Tedarik zinciri. kapasite. maliyetler)	16.4%	13.5%	17.6%
Müşteri potansiyeli (Sadakat. Talep)	18.1%	16.6%	22.5%
İnsan Kaynakları	18.7%	18.0%	18.1%
Teknoloji kullanımı	18.5%	16.1%	19.9%
Pazar erişimi	14.9%	14.3%	17.8%
Sürdürülebilirlik uygulamaları	17.1%	16.1%	15.5%
Stratejik planlama	15.9%	14.5%	18.1%
Risk yönetimi	16.4%	14.7%	16.6%
Devlet veya diğer kuruluşların desteğinden yararlanma	13.6%	13.3%	16.9%
Çalışanlar için sosyal koruma ve gelir güvencesi	16.8%	14.3%	17.8%
Büyüme vizyonu	15.7%	15.2%	17.6%
Yenilikçi girişimler	15.7%	16.4%	19.2%
Yeni yatırımlar	16.2%	16.4%	19.3%
Sorumlu iş uygulamaları	16.9%	17.8%	21.9%

Genel tablo incelendiğinde, iş ortamı ve iş dünyası desteklerine ilişkin önermelere "ne katılıyorum ne katılmıyorum" şeklinde bir eğilim gözlenmektedir. Özellikle merkezi devlet desteklerinin adil ve eşit olması, yerel devlet desteklerine erişim kolaylığı, işveren ve iş dünyası örgütlerinin erişilebilirliği ve istikrarlı siyasi süreçlerin varlığı konularında "ne katılıyorum ne katılmıyorum" yanıtı öne çıkmaktadır. Öte yandan, "katılıyorum" yanıtının baskın olduğu alanlar arasında çalışanların refahı ve vasıflı işgücüne erişim yer almaktadır.

Tablo 29. İş Ortamı ve İş Destek Sistemlerine Yaklaşımlar

	Katılmıyorm	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum
Çalışanlar için uygun fiyatlı barınmaya erişimi kolaydı	23,4%	44,4%	32,2%
Nitelikli işgücüne ve beceri geliştirme hizmetlerine erişim işletmemiz için kolaydı.	24,2%	44,7%	31,1%
Çalışanların sağlık hizmetlerine erişimi kolaydı	23,5%	45,5%	31,0%
Devlet uygulamaları adildi.	22,1%	48,1%	29,7%
İşveren ve iş dünyası örgütlerine erişim kolaydı.	22,8%	48,4%	28,8%
İşletmemizin uzmanlığa erişimi kolaydı	26,4%	45,0%	28,6%
Çalışanlar için teşviklere (örneğin, Kısa Çalışma Ödeneği, Ücret Garanti Fonu) erişim kolaydı.	24,1%	47,3%	28,6%
İstikrarlı ekonomi politikaları vardı.	23,8%	48,0%	28,2%
Devlet uygulamaları adil bir şekilde uygulanmıştır.	24,6%	48,1%	27,2%
Çalışanlar için çocuk bakımı ve aile destek hizmetlerine erişim kolaydı.	26,1%	46,9%	27,0%
İşletmemizin finansmana erişimi kolaydı.	29,2%	44,5%	26,3%
Devlet adil ve eşit şekild desteklerdi	23,4%	50,8%	25,9%
İşletmemiz için iş düzenlemelerine erişim kolaydı	26,4%	48,0	25,6%
Yerel yönetimlerin desteğine erişim kolaydı.	26,1%	49,0%	24,9%
İstikrarlı siyasi süreçler vardı.	27,0%	48,3%	24,8%

Depremlerin ardından devam eden bu kötüleşme, hem işletmeleri hem de çalışanlarını etkileyen ekonomik ve siyasi çerçevelerdeki önemli kırılganlıkları vurgulamaktadır. Ekonomi politikaları ve siyasi süreçlerdeki istikrar eksikliği, finansman ve teşviklere kısıtlı erişimle birleştiğinde, toparlanma ve rehabilitasyon kapasitesini ciddi şekilde etkilemektedir. Önceden var olan mali zorlukların devam etmesi ve şiddetlenmesi, etkilenen sektörleri desteklemek için hedefe yönelik müdahalelere kritik bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Tablo 30. Deprem Sonrası Değerlendirme: Çalışan Refahı ve İş Desteği

	Daha kötü	Değişmedi	Daha iyi
Çalışanlar için çocuk bakımı ve aile destek hizmetlerine erişim	37,9%	45,0%	17,2%
Devlet uygulamalarının adil uygulanması	40,5%	42,5%	17,0%
İşletmemizin uzmanlığa erişimi	40,1%	43,2%	16,7%
Mesleki bilgiye sahip insan kaynağına erişim	40,5%	42,7%	16,7%
Çalışanların uygun fiyatlı barınmaya erişimi	42,6%	40,9%	16,5%
Devlet uygulamalarının adil olması	41,5%	42,9%	15,6%
Çalışanların sağlık hizmetlerine erişimi	40,0%	44,5%	15,5%
Adil ve insana yakışır iş uygulamaları	40,0%	44,5%	15,5%
Devletten adil ve eşit destek	39,8%	44,8%	15,4%
Dijital araçların etkin kullanımı	40,8%	43,8%	15,4%
Ekonomi politikalarının istikrarı	44,8%	40,2%	14,9%
Çalışanlar için teşviklere erişim (örneğin, Kısa Çalışma Ödeneği, Ücret Garanti Fonu)	44,7%	40,8%	14,5%
İşveren ve iş dünyası örgütlerine erişim	39,0%	46,6%	14,4%
Siyasi süreçlerin istikrarı	44,8%	40,8%	14,4%
İşletmemiz için iş düzenlemelerine erişim	41,5%	44,7%	13,8%

Yerel yönetimlerin desteğine erişim	41,6%	44,5%	13,8%
Etkinli iş sağlığı ve güvenliği (İSG) mekanizmalarının varlığı	42,9%	45,0%	12,2%
İşletmemizin finansmana erişimi	46,6%	46,5%	6,9%

Deprem öncesi ve sonrası koşullar karşılaştırıldığında, işletmeleri ve çalışanlarını etkileyen en kritik kalemler şunlardır:

- ▶ **Finansmana Erişim:** Depremden sonra finansmana erişim önemli ölçüde kötüleşmiştir (%46,6 daha kötü) ve bu durum toparlanma ve büyümenin önündeki önemli bir engeli vurgulamaktadır.
- ▶ **Ekonomik ve Siyasi Süreçlerin İstikrarı:** Ekonomi politikalarının (%44,8 daha kötü) ve siyasi süreçlerin (%44,8 daha kötü) istikrarı öngörülebilir ve destekleyici bir iş ortamı için çok önemlidir.
- ▶ **Çalışanlar için Temel Hizmetlere Erişim:** Çalışanlar için uygun fiyatlı barınmaya (%42,6 daha kötü), sağlık hizmetlerine (%40,0 daha kötü) ve çocuk bakımı ve aile desteğine (%37,9 daha kötü) erişimi, işgücünün istikrarını ve üretkenliğini korumak için hayati önem taşımaktadır.
- ▶ **Devlet Uygulamalarının Adil Şekilde Uygulanması (kamu hizmetleri ve işletmelere yönelik destek tedbirleri):** Devlet uygulamalarının adil olarak algılanması (%41,5 daha kötü) ve uygulanması (%40,5 daha kötü) güven ve etkin destek için çok önemlidir.

Bulgular, özellikle depremlerin ardından işletmeleri ve çalışanlarını etkileyen ekonomik ve siyasi çerçevelerdeki önemli kırılmalıkların ele alınması için hedefe yönelik müdahalelere ve desteğe duyulan kritik ihtiyacı vurgulamaktadır. Finansmana erişim, toparlanma ve büyüme kapasitesini etkileyen özellikle ciddi bir zorluk olarak ortaya çıkmıştır. Ekonomik ve siyasi süreçlerin istikrarı, işletmeler için öngörülebilir ve destekleyici bir ortam yaratılması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, çalışanlar için uygun fiyatlı konut, sağlık hizmetleri ve çocuk bakımı gibi temel hizmetlere erişimin sağlanması, işgücü istikrarı ve üretkenlik için hayati önem taşımaktadır. Son olarak, devlet uygulamalarının adil bir şekilde hayata geçirilmesi, güvenin ve etkin desteğin sürdürülmesi için elzemdir.

İşletmelerin büyümesinin önündeki zorluklar açısından 6 Şubat depremlerinden öncesi sorgulandığında, bu zorlukların başında yüksek faiz oranları (%39) ve müşteri taleplerinin değişkenliği (%35,3) gelmektedir.

Deprem öncesindeki ekonomik sorunlar, görüşülen paydaşlar tarafından yüksek enflasyon, yüksek işgücü maliyetleri, nitelikli işgücü sorunları, yüksek faiz oranları olarak sıralanmış ve depremin yarattığı yıkımın ardından toparlanmayı olumsuz etkileyecek faktörler olarak ifade edilmiştir:

"KOSGEB aracılığıyla bir kredi verildi, bu kredi can simidi oldu. Ama fiyatlar çok artıyor. Bugün aldığınızı yarın yerine koyamıyorsunuz. Ya da sattığınızı aynı paraya geri alamıyorsunuz... Yani çıplak gözle görülüyor belki ama bu ticareti olumsuz etkiliyor."

Görüşmecilerin ifadelerine göre, sürdürülebilir istihdam ve insana yakışır iş uygulamalarının tesis edilmesinde bölgenin desteklenmesine yönelik stratejiler geliştirilirken Türkiye'nin mevcut makroekonomik göstergelerinin dikkate alınması zorunludur.

Deprem öncesinde Türkiye ekonomisinin temel sorunlarından biri olan kalifiye eleman eksikliği sorunu, deprem sonrasında bölgede kendini daha dramatik bir şekilde göstermektedir. Bu durumun hem ücretlerde hem kayıt dışılıkta artışa yol açtığı anlaşılmaktadır:

"Diyelim ki işçi sayısı üçte bire düştü... Fabrika sağlam, makineler sağlam ama işçi sayısı azaldı. Dolayısıyla ayakta kalabilmesi için işçi bulması lazım..."

"Depremden sonra asgari ücret doğal olarak aşıldı. Yani depremden sonra herkes işçi bulmakta zorlanıyor."

"Eskiden örneğin on bin liraya ya da asgari ücrete çalıştırdığınız insanlar için ücret şimdi asgari ücretin üç katı."

Ayrıca, rekabetin yoğunluğu (%23,4), yeterli finansman sağlanamaması (%22,0), tedarik zincirindeki aksaklıklar (%21,0) ve yatırımcı bulmanın zorluğu (%19,1) işletmelerin büyümesini zorlaştıran faktörler olarak tanımlanmıştır. Bu durum, işletmelerin depremde önce de finansal zorluklarla boğuştuğunu ortaya koymaktadır. Karşılaşılan zorlukların dağılımı, işletmelerin finans ve pazarlama alanlarında dezavantajlı olduklarını ve stratejik planlamaya ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Ayrıca, toplumsal beklenti ve sorumluluklara ve teknolojik gelişmelere uyum sağlamak daha az karşılaşılan zorluklar arasındadır. Bu durum, işletmelerin bu alanlarda daha az zorluk yaşadığını ve bu konuların işletme faaliyetleri için daha düşük öncelikli olduğunu gösterebilir.

Tablo 31. Depremden Önce İşletmelerin Büyümesinde Karşılaşılan Zorluklar

	%
Yüksek faiz oranları	39,1%
Müşteri taleplerinin değişkenliği	35,3%
Yoğun rekabet	23,4%
Yeterli finansmanın sağlanamaması	22,0%
Tedarik zinciri aksaklıkları	21,0%
Yatırımcı bulma zorluğu	19,1%
Yeni pazarlara girişte yaşanan zorluklar	18,1%
Üretimde verimlilik sorunları	15,6%
Vergilendirme ve mali yükümlülükler	13,7%
Kalifiye personel bulma zorluğu	12,7%
Katı ve değişken düzenleyici gereklilikler	9,3%
Etkili bir iş stratejisi geliştirememesi	9,1%
Yönetim ve liderlik becerilerinin yetersizliği	7,9%
İnovasyon ve teknolojiye uyum sağlamada karşılaşılan zorluklar	7,9%
Sürdürülebilirlik ve çevre standartlarına uyum	7,5%
Pazarlama ve marka bilinirliği inşa etme zorlukları	7,5%
Fikri mülkiyet haklarının korunması	7,1%
Kurumsal itibar yönetimi	7,1%
Toplumsal beklentilere ve sorumluluklara uyum	6,8%
Teknolojik değişimlere uyum sağlama zorluğu (makinalar, dijital araçlar, insan kaynakları, süreç yönetimi açısından)	5,4%

Sonuç olarak, deprem öncesi iş ortamının ve 6 Şubat depremlerinin müteakip etkilerinin kapsamlı bir şekilde incelenmesi, doğal afetler karşısında işletmelerin dayanıklılığı ve uyum sağlama kabiliyeti hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Devlet desteği, kaynaklara erişim ve ekonomik ve siyasi süreçlerin istikrarına ilişkin olarak işletmelerden gelen çok katmanlı yanıtlar, belirsizliklerin yanı sıra büyüme ve gelişme fırsatlarının da bulunduğu bir manzaraya işaret etmektedir. Özellikle çalışanların refahı ve vasıflı işgücüne erişim konularının üzerinde uzlaşılan alanlar olarak vurgulanması, işletmelerin toparlanması ve sürdürülebilirliğinde insan sermayesinin öneminin altını çizmektedir.

Bu bölüm birkaç önemli bulguyu vurgulamaktadır. **İlk olarak, işletmelerin neredeyse yarısı depremde önceki mali performanslarını kötü olarak değerlendirmiş, operasyonel performans, müşteri potansiyeli ve insan kaynakları konularında da önemli zorluklar kaydedilmiştir.** Anket verileri, işletmelerin %50,4'ünün devlet desteğinin büyük ölçüde yetersiz olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Bu durum, daha etkili destek mekanizmalarına duyulan kritik ihtiyaca işaret etmektedir.

Depremi takip eden ilk altı ayda, işletmeler operasyonel performans, mali performans ve devlet ya da diğer kuruluşların desteğinden yararlanma da dahil olmak üzere temel performans alanlarında kötüleşme olduğunu bildirmiştir. **İkinci altı ayda bir miktar iyileşme olmasına rağmen,** işletmeler özellikle mali performans ve yeni yatırımlar konusunda önemli zorluklarla karşılaşmaya devam etmiştir.

Bu analiz ayrıca işletmelerin yüksek faiz oranları ve müşteri talebindeki değişkenlik gibi **önceden var olan** ve depremle daha da kötüleşen **ekonomik sorunlarla mücadele ettiğini ortaya koymaktadır**. Yüksek kayıt dışı istihdam oranı ve depremden sonra asgari ücrette yapılan önemli artış, toparlanma sürecini daha da karmaşık hale getirmiştir.

Ayrıca bu bölüm, **iş destek sistemlerinin adilliğı ve erişilebilirliğı** konusunda "ne katılıyorum ne de katılmıyorum" şeklinde genel bir eğilim tespit etmektedir. Bu kararsızlık, mevcut destek mekanizmalarına yönelik bir güven eksikliğine işaret etmekte ve daha şeffaf ve etkili politikalara duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

► Bölüm 4: Depremin İşletmeler Üzerindeki Ön Etkileri

Bu bölümde, işletmelerin uğradığı ekonomik kayıpları, bu kayıpların niteliğini, işletmelerin bu kayıplarla başa çıkmak için geliştirdikleri stratejileri ve bunların sonuçlarını ve bu işletmelerin geleceğe yönelik beklentilerini anlamaya yönelik sorgulamaların bir analizi yapılmaktadır. Depremden etkilenen bölge içindeki farklılıkların bir sonucu olarak, şehirler depremden farklı derecelerde etkilenmiştir. Bu bölümde analiz edilen veriler Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Malatya'da bulunan işletmelerin yanıtlarından elde edilmiş olup, yıkımın boyutunun oldukça sınırlı olduğu Gaziantep hariç tutulmuştur.

Gaziantep, esas olarak özel sektörün öne çıktığı güçlü bir ticaret merkezi olarak öne çıkmaktadır. Anketler, 2022 SEGE ilçe raporuna göre Gaziantep'in birinci kademe gelişmiş ilçe (Türkiye'de 31. sırada) olarak sınıflandırılan Şehitkamil ve ikinci kademe ilçe (151. sırada) olarak sınıflandırılan Şahinbey ilçelerindeki işletmelerle gerçekleştirilmiştir²⁴. Bu bölgeler, Gaziantep'in İslahiye ve Nurdağı gibi diğer ilçelere kıyasla depremden nispeten daha az etkilenmiştir. Sonuç olarak, depremin işletmeler üzerindeki etkilerini daha net bir şekilde anlayabilmek için Gaziantep, depremin etkilerini değerlendirirken bazı analizlerin dışında tutulmuş ve diğer illerdeki 579 işletmeden elde edilen veriler dahil edilmiştir.

İşletmelerin 6 Şubat depreminde yaşadıkları kayıpların dağılımı aşağıda verilmiştir. Sunulan kalemler arasında müşteri kayıpları ilk sırada yer alırken (%71,2), bunu sırasıyla tedarikçi kayıpları (%57,0), ürün kayıpları (%55,9) ve pazar kayıpları (%54,6) takip etmektedir. Distribütörler/dağıtıcılar, üretim araçları, hammaddeler, yetenek/aday havuzları ve işletme mülklerinde de önemli düşüşler ve kayıplar gözlenmektedir.

Ayrıca, işletme çalışanları arasında ölüm veya kalıcı fiziksel sakatlık vakaları nispeten düşüktür. İşletmelerin 6 Şubat Depremleri nedeniyle uğradığı kayıplar ağırlıklı olarak pazarlama süreçlerinde yoğunlaşmaktadır. Bu verilerden, bölgenin 6 Şubat Depremleri sonrasında pazarlama süreçlerinde kırılma yaşadığı sonucuna varılmaktadır.

Bu analiz, depremin iş ekosistemi üzerindeki çok boyutlu etkisini ortaya koymakta ve yalnızca anlık fiziksel hasarları değil, aynı zamanda pazar ilişkileri ve tedarik zincirlerindeki derin aksamaları da vurgulamaktadır. Müşteri kayıplarının baskın olması, muhtemelen nüfusun yer değiştirmesi ve değişen ekonomik manzara nedeniyle pazar dinamiklerinde önemli bir değişime işaret etmektedir. Müşteri kayıplarından tedarikçi, ürün ve pazar kayıplarına uzanan kademeli etki, iş ekosisteminin birbirine bağlılığının ve afet sonrasında işletmelerin karşılaştığı geniş zorluk yelpazesinin altını çizmektedir.

Tablo 32. İşletmelerin 6 Şubat Depremlerinde Ortaya Çıkan Kayıpların Dağılımı

	%
Müşteri kaybı	71,2%
Tedarikçi kaybı	57,0%
Ürün kaybı	55,9%
Pazar payı kaybı	54,6%
Distribütör/tedarikçi kaybı	37,3%
Üretim ekipmanlarının/varlıklarının kaybı/hasarı	36,7%
Hammadde kaybı	35,1%
İşletme mülklerinde fiziksel hasar	32,2%
İşletme çalışanları arasında can kaybı	14,0%
İşletme çalışanları arasında kalıcı fiziksel engellilik	13,6%

²⁴ Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. 2022. SEGE 2022: Türkiye'deki İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması. <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/birimler/2022-ilce-sege.pdf>

Verilen tablo, iller arasında deprem hasar kümelerini ve bunun sonucunda işletmelerin uğradığı hasar ve kayıpları tanımlamaktadır. Her ilde farklı derecelerde hasar ve kayıplar görülmekle birlikte, ürün, pazar, tedarikçi ve müşteri kayıplarında kayda değer bir yoğunlaşma söz konusudur. Özellikle müşteri kayıpları, tüm bölgelerde öne çıkan bir endişe kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. İl düzeyinde, Adıyaman ve Hatay'daki işletmeler %80'i aşan müşteri kayıplarına maruz kalmaktadır. Özellikle Adıyaman'da işletmelerin %81,3'ü müşteri kayıplarının yanı sıra %66,9'u ürün kayıpları, %64'ü pazar kayıpları, %57,6'sı tedarikçi kayıpları ve %53,2'si üretim araç/ekipmanlarının zarar görmesi ile karşı karşıyadır. Hatay ve Kahramanmaraş da benzer bir hasar ve kayıp tablosu sergilemektedir. Diğer illerden farklı olarak Hatay'daki işletmelerin %67,7 ile daha yüksek oranda tedarikçi kaybı bildirmesi dikkat çekicidir. Malatya nispeten daha iyi durumda olsa da, özellikle müşteri ve pazar kaybı kategorilerinde hala önemli kayıplar görülmektedir. Öne çıkan gözlem, düşük hasar seviyelerinde bile müşteri kayıplarının belirgin düzeyde olmasıdır; bu da işletmelerin minimum fiziksel hasara rağmen müşteri tabanlarını korumada karşılaştıkları zorluğun altını çizmektedir.

Tablo 33. İşyerlerindeki Kayıpların İllere ve Deprem Hasar Seviyesine Göre Dağılımı

	Deprem Hasarları					İl			
	Çok Düşük Hasar	Düşük Hasar	Orta Hasar	Orta-Yüksek Hasar	Yüksek Hasar	Adıyaman	Hatay	Kahramanmaraş	Malatya
İşletme çalışanları arasında can kaybı	4,7%	10,4%	8,2%	25,0%	31,1%	12,2%	42,3%	1,5%	11,4%
İşletme çalışanları arasında kalıcı fiziksel engellilik	2,8%	12,5%	8,2%	15,0%	31,8%	15,1%	32,3%	2,2%	11,9%
Ticari gayrimenkulde fiziksel hasar	10,4%	24,0%	7,5%	63,7%	79,5%	46,8%	46,9%	27,6%	30,1%
Üretim araçlarında/ekipmanlarında kayıp/hasar	3,8%	15,6%	14,4%	81,3%	92,1%	53,2%	47,7%	34,3%	35,2%
Yetenek/aday havuzunda azalma	4,7%	16,7%	13,7%	63,7%	83,4%	42,4%	33,8%	32,8%	40,3%
Ürün kayıpları	6,6%	13,5%	76,7%	81,3%	96,0%	66,9%	67,7%	62,7%	43,8%
Pazar kayıpları	5,7%	5,2%	88,4%	63,7%	95,4%	64,0%	66,9%	57,5%	46,6%
Tedarikçi kayıpları	1,9%	38,5%	88,4%	43,8%	96,0%	57,6%	77,7%	57,5%	51,1%
Müşteri kayıpları	0,0%	95,8%	91,1%	70,0%	97,4%	81,3%	81,5%	75,4%	61,4%
Hammadde kayıpları	5,7%	22,9%	37,0%	13,8%	87,4%	30,9%	41,5%	47,0%	36,9%
Tedarikçi kayıpları	4,7%	30,2%	39,0%	12,5%	96,0%	20,1%	67,7%	38,1%	44,9%

Çalışan sayılarına göre kayıpların işletmeler arasındaki dağılımı, depremin etkisinde önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Altı veya daha fazla çalışanı olan işletmeler, %34,0 ile işletme çalışanları arasında can kaybı ve %30,0 ile kalıcı fiziksel sakatlık dahil olmak üzere çeşitli kategorilerde en yüksek kayıpları yaşamıştır. İnsan kayıpları, küçük işletmelere kıyasla daha büyük işletmeler tarafından daha yaygın bir zorluk olarak algılanmaktadır. Altı ve daha fazla çalışanı olan işletmelerin %34'ü çalışanlar arasında can kaybını bir zorluk olarak bildirirken, bir çalışanı olan işletmelerin sadece %2,8'i ve 2-5 çalışanı olan işletmelerin %16,3'ü çalışanlar arasında can kaybını bir zorluk olarak bildirmiştir. İşletme gayrimenkulüne ve üretim ekipmanına verilen fiziksel hasar da sırasıyla %47,0 ve %46,0 ile daha büyük işletmelerde daha belirgindir. İlginç bir şekilde, hiç çalışanı olmayan daha küçük işletmeler, daha fazla çalışanı olanlara kıyasla ürün ve pazar kayıplarında sırasıyla %62,5 ve %58,0 ile daha yüksek yüzdeler bildirmiştir. Bu durum, küçük işletmelerin envanter ve pazar istikrarı konusunda daha fazla zorlanmış olabileceğini düşündürmektedir. Buna karşılık, müşteri kayıpları %77,1 ile bir çalışanı olan işletmeler arasında en yüksek orandadır; bu da çok küçük işletmelerin müşteri tabanını elde tutma konusunda önemli zorluklarla karşılaştığını göstermektedir.

Tablo 34. İşletmelerdeki Kayıpların Çalışan Sayısına Göre Dağılımı

	Çalışan Sayısı			
	Hiç çalışanı yok	1 Çalışan	2 - 5 Çalışan	6 veya Daha Fazla Çalışan
İşletme çalışanları arasında can kaybı	17,0%	2,8%	16,3%	34,0%
İşletme çalışanları arasında kalıcı fiziksel engellilik	22,7%	3,5%	12,6%	30,0%
Ticari gayrimenkulde fiziksel hasar	40,9%	31,3%	35,4%	47,0%
Üretim araçlarında/ekipmanlarında kayıp/hasar	43,2%	39,6%	41,5%	46,0%

Yetenek/aday havuzunda azalma	36,4%	27,8%	41,1%	44,0%
Ürün kayıpları	62,5%	59,7%	61,8%	48,0%
Pazar kayıpları	58,0%	59,7%	60,2%	49,0%
Tedarikçi kayıpları	54,5%	63,2%	63,0%	53,0%
Müşteri kayıpları	70,5%	77,1%	76,4%	66,0%
Hammadde kayıpları	52,3%	27,8%	37,4%	46,0%
Distribütör kayıpları	47,7%	33,3%	43,5%	48,0%

Üretim ve imalat sektörü en ciddi kayıpları yaşamış olup, işletmelerin %51,2'si çalışanlar arasında can kaybı ve kalıcı fiziksel engeller olduğunu bildirerek önemli insani etkilere işaret etmiştir. Bu sektör aynı zamanda gayrimenkul (%61,0) ve üretim araçları/ekipmanlarında da (%61,0) önemli ölçüde fiziksel hasar yaşamıştır. Tarım ve doğal kaynaklar sektörü %81,3'lük oranla ticari gayrimenkullerde en yüksek fiziksel hasarla karşı karşıya kalırken, üretim araçları/ekipmanlarında (%68,8) ve tedarikçi ilişkilerinde (%81,3) önemli kayıplar yaşamıştır.

İnşaat ve emlak sektöründe işletmelerin %28,3'ü can kaybı, %30,4'ü kalıcı fiziksel sakatlık, %34,8'i önemli fiziksel hasar ve %56,5'i ürün kaybı bildirmiştir. Ticaret ve taşımacılık sektörü daha düşük insani etki oranlarına sahip olsa da (%17,9'luk can kaybı), yine de önemli pazar (%51,3) ve tedarikçi kayıplarıyla (%69,2) karşı karşıya kalmış ve bu da büyük tedarik zinciri aksaklıklarına işaret etmiştir.

Hizmet sektörü, daha düşük oranda can kaybı (%11,2) ve kalıcı fiziksel engel (%9,2) bildirmesine rağmen, pazar kayıpları (%56,1) ve müşteri kayıplarında (%73,5) önemli zorluklarla karşılaşmıştır.

Tablo 35. İşletmelerdeki Kayıpların Sektörlere Göre Dağılımı

	Sektör					
	Tarım ve Doğal Kaynaklar	İnşaat ve Emlak	Üretim ve İmalat	Ticaret ve Taşımacılık	Hizmetler	Diğer
İşletme çalışanları arasında can kaybı	31,3%	28,3%	51,2%	17,9%	11,2%	8,0%
İşletme çalışanları arasında kalıcı fiziksel engellilik	18,8%	30,4%	51,2%	17,9%	9,2%	16,0%
Ticari gayrimenkulde fiziksel hasar	81,3%	34,8%	61,0%	43,6%	31,8%	56,0%
Üretim araçlarında/ekipmanlarında kayıp/hasar	68,8%	45,7%	61,0%	38,5%	38,1%	60,0%
Yetenek/aday havuzunda azalma	56,3%	32,6%	56,1%	46,2%	33,5%	60,0%
Ürün kayıpları	56,3%	56,5%	75,6%	59,0%	57,8%	60,0%
Pazar kayıpları	68,8%	69,6%	61,0%	51,3%	56,1%	64,0%
Tedarikçi kayıpları	81,3%	76,1%	68,3%	69,2%	55,6%	64,0%
Müşteri kayıpları	81,3%	73,9%	80,5%	76,9%	73,5%	60,0%
Hammadde kayıpları	62,5%	47,8%	58,5%	43,6%	33,3%	60,0%
Distribütör kayıpları	56,3%	60,9%	58,5%	56,4%	35,7%	64,0%

Müşteri kaybindan kaynaklanan iş kayıpları ile borç ve alacakların tahsilinde yaşanan sorunlar, gerçekleştirdiğimiz derinlemesine görüşmelerde net bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır:

"... borçlu müşterileri vefat eden çok sayıda işletme var. Bu durum bölgeyi olumsuz etkiledi. Kalıcı bir kayıp. Tabii ki müşteri kaybı... iş kaybına neden oldu."

Deprem sonrası toparlanma sürecini etkileyecek önemli belirleyicilerden biri olan afetin psikolojik etkilerini anlamak için işletmelere çeşitli sorular yöneltilmiştir. İlk soru 6 Şubat 2023 depreminin psikolojik ve ruhsal etkilerine odaklanmıştır. Alınan yanıtlar, görüşülen iş dünyası temsilcilerinin %41'inin deprem nedeniyle ciddi psikolojik ve ruhsal etkiler yaşadığını göstermektedir.

Bu bulgu, afetin iş dünyasındaki bireyler üzerinde yarattığı derin psikolojik ve duygusal etkinin altını çizmektedir. İyileşmeye yönelik bu bütüncül yaklaşım, dayanıklılığı teşvik etmek ve etkilenen bölgelerin sürdürülebilir bir şekilde yeniden canlandırılmasını sağlamak için elzemdir ve hem ekonomik desteği hem de psikolojik bakımı kapsayan entegre afet müdahale stratejilerine duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Tablo 36. Depremi İşletmeler Üzerindeki Psikolojik ve Ruhsal Etkilerinin Değerlendirilmesi

	Toplam	Kadın	Erkek
1 Etki yok	7,6%	10,4%	6,8%
2 Etkilenmedi	15,5%	13,5%	16,3%
3 Ne etkilendi ne etkilenmedi	35,6%	41,7%	39,6%
4 Etkilendi	13,3%	11,0%	12,5%
5 Son derece olumsuz etkilendi	28,0%	23,3%	24,8%

Nitel ölçeğin sayısal ölçeğe dönüştürülmesi, farklı iller arasındaki etkinin daha kesin ve ölçülebilir bir şekilde karşılaştırılmasına olanak tanımaktadır. Yanıtlara sayısal değerler atanarak hesaplanan ortalama puanlar, her bir ilin maruz kaldığı farklı etki derecelerinin daha net ve objektif bir şekilde görülmesini sağlar. Bu yöntem, verileri analiz etme ve yorumlama becerisini geliştirerek farklı kalıpları ve eğilimleri ortaya çıkarmaktadır.

Tabloda verilen ortalama değerler, 6 Şubat Depremi'nin farklı boyutlarda işletmeler üzerindeki psikolojik ve zihinsel etkileri hakkında fikir vermektedir. Deprem hasarının şiddeti daha yüksek psikolojik etkilerle ilişkili görünmektedir; en yüksek ortalama değerler Hatay'da (4,26) ve Tarım ve Doğal Kaynaklar (4,00) sektörlerinde gözlemlenmiştir. Üretim ve İmalat sektöründeki işletmeler de yüksek ortalama değerler (3,70) bildirerek önemli düzeyde psikolojik etkiye işaret etmiştir. Buna karşılık, Kahramanmaraş kenti (2,77) ve "Diğer" sektörü (2,68) daha düşük oranda nispeten daha az psikolojik etkiye maruz kalmıştır. Ayrıca, çalışan sayısı daha fazla olan işletmeler (6 veya daha fazla çalışan) daha yüksek ortalama değerler (3,53) bildirmiş olup, bu durum muhtemelen daha büyük çaplı operasyonel zorluklara ve insan kaynağı zorluklarına bağlı olarak daha yüksek düzeyde bir psikolojik etkiye işaret etmektedir.

Tablo 37. Psikolojik ve Zihinsel Etkilerin Kategorilere Göre Değerlendirilmesi

		Ortalama
Deprem Hasarı	Çok Düşük Hasar	2.95
	Düşük Hasar	3.36
	Orta Hasar	3.33
	Orta-Yüksek Hasar	3.52
	Yüksek Hasar	3.46
İl	Adıyaman	3.60
	Hatay	4.26
	Kahramanmaraş	2.77
	Malatya	3.04
Çalışan Sayısı	Hiç çalışanı yok	3.15
	1 Çalışan	3.09
	2 - 5 Çalışan	3.43
	6 veya Daha Fazla Çalışan	3.53
Sektör	Tarım ve Doğal Kaynaklar	4.00
	İnşaat ve Emlak	3.53
	Üretim ve İmalat	3.70
	Ticaret ve Taşımacılık	3.40
	Hizmetler	3.26
	Diğer	2.68

Yaptığımız görüşmelerde deprem sonrası yaşanan psikolojik travmanın, psikolojik etkilerin devam etmesi konusunda tek sorun olmadığı, yıkılan şehirlerdeki sağlıksız ve zor yaşam koşullarının bu süreci daha da zorlaştırdığı görülmektedir:

"STK'lar bölgeye psikolojik ve sosyal destek sağlayabilir... Adıyaman'da mesai saatinden sonra gidebileceğiniz hiçbir yer yok. Depremden önce birkaç kafe vardı, onlar bile yıkıldı. Sinema bile doğru düzgün çalışmıyor. Tiyatro yok mesela. Kültür ve sanat faaliyetleri yok. O yüzden gençlerin burada kalması çok zor; dolayısıyla gelişim mümkün değil..."

"Konut sorununu çözmek tek başına bir çözüm değildir. Sözde çözüm hala konteyner kentte kalmaktan ibaret. Konteynerde yaşamak çaresizlik demek. Bir çekyat, bir soba; bir adım uzunluğunda bir oda. Psikolojik olarak iyi değiliz; mutlu değiliz."

"...günlük yaşam çok zorlaştı. Bina yıkılıyor, dolayısıyla toz ve gürültü geliyor."

Depremi derin psikolojik ve duygusal etkileri derinden hissedilirken, psikolojik destek hizmetlerinin mevcudiyeti kısıtlı kalmaya devam etmektedir. Bireylerin yalnızca %19'u psikolojik destek aldığı bildirilmiştir. Bölgede bu hizmetlere erişimin artırılmasının yanı sıra, yardım arayışının önündeki toplumsal ya da bireysel engellerin farkındalığı da önemli bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri bu engellerden birini oluşturmaktadır. Deprem sonrası veriler, kadınların %25,8'inin psikolojik destek aldığını, buna karşılık erkeklerin sadece %16,2'sinin destek aldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, kadınlar arasında psikolojik destek hizmetlerinden yararlanma eğiliminin daha yüksek olduğunu altını çizmektedir. Makroekonomik ve bireysel yansımaları ek olarak, depremin psikolojik ve zihinsel etkileri, işletmelerin faaliyetlerini ve işyeri dinamiklerini etkileyen ek zorlukları ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir. Psikolojik desteklere daha geniş çapta erişilebilirliğini sağlamak ve böylece erkeklerin bu tür programlara katılımını artırmak için toplumsal cinsiyete duyarlı metodolojiler formüle edilmelidir.

Tablo 38. Deprem Sonrası Psikolojik Destek Hizmetlerine Erişim Durumu

	Toplam	Kadın	Erkek
Evet	19,0%	25,8%	16,2%
Hayır	81,0%	74,2%	83,8%

İşletmelerin %16'sı depremin ardından farklı bir adrese taşınmak zorunda kalmıştır. Halihazırda adresini değiştirme ihtiyacı hissetmeyenlerin %5'i gelecekte taşınma ihtiyacı duyabileceklerini belirtmiştir. Özetle, deprem nedeniyle her beş işletmeden biri ya adresini değiştirmek zorunda kalmıştır ya da gelecekte değiştirmek zorunda kalacaktır.

Tablo 39. İşletmelerde Adres Değişikliği Durumu

		%
6 Şubat depremleri işletmenizin farklı bir adrese taşınmasına neden oldu mu?	Evet	16,4%
	Hayır	83,6%
Şubat 6 depremleri nedeniyle mevcut adresinizden taşınmanız gerekecek mi?	Evet	5,4%
	Hayır	94,6%

İşletmelerin deprem sonrası adres değişikliklerini ve gelecekteki adres değişiklikleri potansiyelini ortaya koyarak, bu işletmelerin karşılaştığı zorlukları ve yeniden yapılandırma çabalarını anlamaya yardımcı olur. Bu nedenle, çeşitli değişkenlere dayalı detaylı bir analiz gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, işletmelerin adres değişikliği durumu depremin etki şiddetiyle ilişkili olarak değerlendirildiğinde, yüksek oranda etkilenen işletmelerin %23,2'sinin adreslerini değiştirdiği görülmektedir. Özellikle, az etkilenenlerin %10,8'i gelecekte adres değişikliği yapmayı düşünmektedir.

Tablo 40. Deprem Hasarına Göre İşletmelerde Adres Değişikliği Durumu

	Deprem Hasarları				
	Çok Düşük Hasar	Düşük Hasar	Orta Hasar	Orta-Yüksek Hasar	Yüksek Hasar
6 Şubat depremleri işletmenizin farklı bir adrese taşınmasına neden oldu mu?	9,4%	13,5%	20,5%	8,8%	23,2%
Şubat 6 depremleri nedeniyle mevcut adresinizden taşınmanız gerekecek mi?	4,2%	10,8%	5,2%	5,5%	2,6%

İllere göre adres değişikliği incelendiğinde Hatay'daki işyerlerinin %23,8'inin adresini değiştirdiği, Adıyaman'da ise bu oranın %2,2 ile en düşük olduğu görülmektedir. Gelecekte adres değiştirme ihtiyacının en yüksek olduğu il ise %11,8 ile Malatya'dır.

Tablo 41. İllere Göre İşletmelerde Adres Değişikliği Durumu

	İl			
	Adıyaman	Hatay	Kahramanmaraş	Malatya
6 Şubat depremleri işletmenizin farklı bir adrese taşınmasına neden oldu mu?	2,2%	23,8%	21,6%	18,2%
Şubat 6 depremleri nedeniyle mevcut adresinizden taşınmanız gerekecek mi?	3,7%	4,0%	0,0%	11,8%

Üretim ve imalat sektörü %34,1 ile en yüksek adres değişikliği oranına sahipken, Tarım ve Doğal Kaynaklar sektörü %25'lik bir orana sahiptir. Gelecekte adres değiştirme ihtiyacı en yüksek olan sektör ise %11,4 ile Ticaret ve Taşımacılık sektörüdür.

Tablo 42. Sektörlere Göre İşletmelerde Adres Değişikliği Durumu

	Sektör					
	Tarım ve Doğal Kaynaklar	İnşaat ve Emlak	Üretim ve imalat	Ticaret ve Taşımacılık	Hizmetler	Diğer
6 Şubat depremleri işletmenizin farklı bir adrese taşınmasına neden oldu mu?	25,0%	8,7%	34,1%	10,3%	15,5%	20,0%
Şubat 6 depremleri nedeniyle mevcut adresinizden taşınmanız gerekecek mi?	0,0%	2,4%	3,7%	11,4%	5,2%	10,0%

Adres değişikliklerine ilişkin veriler, hem mali destek hem de lojistik planlamayı içermesi gereken deprem sonrası toparlanma stratejilerinin dikkatli bir şekilde planlanmasının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, deprem sonrası alınan yardımın kaynağı ve dağıtımı da bu çerçevede önemli bir rol oynamaktadır.

Deprem sonrasında alınan yardımlar arasında özel sektörden gelen kaynaklar (%43) öne çıkmaktadır. Özel sektör kaynakları hem deprem sonrasında bölgeye tahsis edilen doğrudan hibeleri hem de özel finans kuruluşları tarafından verilen kredileri kapsamaktadır. Özel sektör kaynaklarının yanı sıra devlet (%29,2) ve yerel yönetim (%21,1) kaynaklarından da yararlanılmıştır.

Tablo 43. Deprem Sonrası Yardım Kaynaklarının Dağılımı

%

Özel sektör kaynakları	43,0%
Devlet kaynakları	29,2%
Yerel yönetim kaynakları	21,1%
Sivil toplum kaynakları	13,0%
Uluslararası kaynaklar	11,6%

Depremlerin işletmeler üzerinde önemli bir etkisi oldu ve birçoğunu faaliyetlerini geçici olarak durdurmaya zorladı. Raporlara göre, her on işletmeden altısı depremler nedeniyle işyerlerini geçici olarak kapatmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir.

Tablo 44. İşletmelerin Geçici Olarak Kapanması

		%
İşletmeniz 6 Şubat depremleri sonucunda geçici olarak kapandı mı?	Evet	59,9%
	Hayır	40,1%

Aşağıdaki tabloda deprem sonrasında işyerlerini geçici olarak kapatmak zorunda kalan işyerleri, deprem hasarı, il ve çalışan sayısı sektörü kategorilerinde listelenmiştir. Buna göre depremde fiziksel hasarı az olan işyerlerinin %74'ü, ağır hasar olanların ise %58,9'u işyerlerini geçici olarak kapatmıştır. İl bazında bakıldığında Hatay'daki işyerlerinin %77,7'si faaliyetlerini geçici olarak durdururken, Malatya'da bu oran %59,7'dir. Çalışan sayısı kategorisine bakıldığında ise tek başına işletme sahibi tarafından işletilen küçük işletme sayısı %54,4'tür. Geçici kapanma oranının en yüksek olduğu işletmeler ise 2-5 çalışanı olan işletmelerdir ve oran %64,2'dir. Geçici kapanma yaşayan işyerlerinin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde kapanma oranları Ticaret ve Ulaştırma sektöründe %69,2, üretim ve imalat sektöründe %63,4 ve hizmet sektöründe %60,2'dir.

Tablo 45. Kategorilere Göre İşletmelerin Geçici Olarak Kapanması

		Evet	Hayır
Deprem Hasarları	Çok Düşük Hasar	40,6%	59,4%
	Düşük Hasar	74,0%	26,0%
	Orta Hasar	65,1%	34,9%
	Orta-Yüksek Hasar	61,3%	38,8%
	Yüksek Hasar	58,9%	41,1%
İl	Adıyaman	51,8%	48,2%
	Hatay	77,7%	22,3%
	Kahramanmaraş	51,5%	48,5%
	Malatya	59,7%	40,3%
Çalışan Sayısı	Hiç çalışanı yok	54,5%	45,5%
	1 Çalışan	54,9%	45,1%
	2 - 5 Çalışan	64,2%	35,8%
	6 veya Daha Fazla Çalışan	61,0%	39,0%
Sektör	Tarım ve Doğal Kaynaklar	62,5%	37,5%
	İnşaat ve Emlak	54,3%	45,7%
	Üretim ve İmalat	63,4%	36,6%
	Ticaret ve Taşımacılık	69,2%	30,8%
	Hizmetler	60,2%	39,8%
	Diğer	44,0%	56,0%

Bu işletmelerin afetin etkisi nedeniyle kapalı kaldıkları ortalama gün sayısı 60'tır. Mod değerinin 30 gün olması, işletmelerin önemli bir kısmının depremden yaklaşık bir ay sonra faaliyetlerine devam edebildiğini göstermektedir. Ankete katılan işletmeler arasında en uzun kapalı kalma süresi 400 gün olarak bildirilirken, bir işletmenin kapalı kaldığı en kısa süre sadece 1 gün olmuştur.

Tablo 46. İşletmelerin Geçici Olarak Kapalı Kaldığı Gün Sayısı

Ortalama	Medyan	Maksimum	Minimum	Mod
----------	--------	----------	---------	-----

İşletmeniz yaklaşık kaç gün kapalı kaldı? [Gün Sayısı]	60	45	400	1	30
---	----	----	-----	---	----

Yüksek hasar gören işletmeler, faaliyetleri üzerindeki ciddi etkiyi yansıtacak şekilde 80 gün ile en uzun ortalama kapanma süresini bildirmiştir. Buna karşılık, çok düşük ve düşük hasarlı işletmelerin ortalama kapanma süresi 30 gün olup daha hızlı bir toparlanmaya işaret etmektedir.

Veriler il bazında incelendiğinde, Hatay 60 gün ile en uzun medyan kapanma süresine sahip il olurken, onu 50 gün ile Adıyaman takip etmiştir. Kahramanmaraş ve Malatya ise sırasıyla 35 ve 30 gün ile daha kısa medyan kapanma sürelerine sahiptir.

Çalışan sayısı da kapanma süresini etkilemiştir. Hiç çalışanı olmayan işletmeler 78 gün ile en uzun ortalama kapanma süresine sahip olmuştur, bu da küçük işletmelerin faaliyetlerine devam etmek için daha fazla mücadele ettiğini göstermektedir. Buna karşılık, bir çalışanı olan işletmelerin ortalama kapanma süresi 40 gün, iki ila beş çalışanı olanların ortalama kapanma süresi ise 44 gündür. Altı veya daha fazla çalışanı olan daha büyük işletmelerin ortalama kapanma süresi 45 gündür.

Tablo 47. Kategorilere Göre İşletmelerin Geçici Olarak Kapalı Kaldığı Gün Sayısı

		Medyan
Deprem Hasarları	Çok Düşük Hasar	30
	Düşük Hasar	30
	Orta Hasar	43
	Orta-Yüksek Hasar	60
	Yüksek Hasar	80
İl	Adıyaman	50
	Hatay	60
	Kahramanmaraş	35
	Malatya	30
Çalışan Sayısı	Hiç çalışanı yok	78
	1 Çalışan	40
	2 - 5 Çalışan	44
	6 veya Daha Fazla Çalışan	45
Sektör	Tarım ve Doğal Kaynaklar	70
	İnşaat ve Emlak	40
	Üretim ve İmalat	70
	Ticaret ve Taşımacılık	50
	Hizmetler	43
	Diğer	90

Şubat 6 depremlerinin ardından, işletmeler tarafından sunulan hizmet veya ürünlerin azalmasına neden olan başlıca faktörler işgücü kaybı (%42) ve altyapı hasarı (%38,7) olarak belirlenmiştir. Ayrıca, müşteri talebindeki azalmanın (%31,6) ve müşteri kaybının (%30,2) hizmet ve ürünlerin azalması üzerinde önemli bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Azalan talep ve müşteri kaybının etkilerinin devam etmesi ve uzun vadede işletmelerin pazar paylarında düşüşe yol açması beklenmektedir.

Tablo 48. Depremler Sonrasında İşletmelerin Karşılaştığı Zorluklar

	%
İşgücü kaybı	42,0%
Altyapı hasarı	38,7%
Müşteri talebinin azalması	31,6%
Müşteri kaybı	30,2%
Tedarik zinciri kesintisi	29,0%
Fiyat artışı	28,2%
Finansal zorluklar	26,6%
Tedarikçi kapasitesinin azalması veya kapanması nedeniyle talebin karşılanamaması	22,3%
Lojistik gecikmeler	18,5%
Ana hammadde sağlayıcı ile iletişim kopukluğu	14,5%
Erişim sorunları (ulaşım, iletişim, vb.)	13,3%
Rekabet artışı	11,7%
Dağıtım sorunları	11,6%
Pazarlama etkinliğinde azalma	10,4%
Kalite sorunları	9,0%
Satış noktalarında azalma	8,8%
Üretim kapasitesinde azalma	8,6%
Hammadde sıkıntısı	7,6%
Yönetim krizi	5,2%
Yeni ürün veya hizmet geliştirme eksikliği	5,0%
Değişiklik yok	2,1%

İşletmelerin deprem öncesi operasyonel seviyelerine dönmelerini engelleyen başlıca zorluklar incelendiğinde, müşteri kaybı (%38,9) ve işgücü kaybı (%33,2) önemli sorunlar olarak öne çıkmaktadır. İşletmeler müşteri tabanı ile yeniden bağlantı kurmakta zorlanmakta ve işgücü açığını telafi edememektedir. Ayrıca, talepteki düşüşler afet öncesi seviyelere ulaşılmasını daha da zorlaştırmaktadır.

Ayrıntılı bir incelemede, diğer kayda değer zorluklar arasında işletme faaliyetleri üzerindeki parasal baskıyı vurgulayan finansal kısıtlamalar (%25,7) yer almaktadır. Altyapı hasarı (%23,7) depremin işlerin yürütülmesi için gerekli fiziksel varlıklar üzerindeki doğrudan etkisini yansıtmaktadır. Yine %23,7'lik bir oranla tedarik zincirinin kesintiye uğraması, malların teslimatı ve tedarikini etkileyen sistemik zorlukların altını çizmektedir. Ek maliyetler (%22,8) afet sonrası işletme giderlerinde artışa işaret etmektedir.

Tablo 49. Deprem Öncesi Koşullara Dönüşte Karşılaşılan Zorluklar

	%
Müşteri kaybı	38,9%
İşgücü kaybı	33,2%
Azalan talep	29,7%
Finansal zorluklar	25,7%
Altyapı hasarı	23,7%
Tedarik zinciri kesintisi	23,7%
Ek Maliyetler	22,8%
Tedarikçi Kayıpları	21,2%
Ana hammadde tedarikçileri ile iletişim kopukluğu	20,9%
Piyasa Koşullarındaki Değişiklikler	18,8%
Sağlık ve Güvenlik Endişeleri	17,8%
Hizmetlere Erişimde Zorluklar	14,0%
Rekabetin Artması	13,8%
Yönetim Krizi	12,8%
Zihinsel Sağlık Sorunları	11,2%
Enerji Kaynaklarında Kısıtlamalar	10,2%
Yeni Pazarlara Girişte Zorluklar	7,1%
Yasal Düzenlemelerde Değişiklikler	6,6%
Üretim Kapasitesinde Azalma	5,2%
Yönetim ve Liderlik Boşlukları	1,9%

Depremi ardından faaliyetlerine devam etmeyi başaran işletmeler varlıklarını sürdürmek için çeşitli stratejiler benimsemişlerdir. Bu işletmeler tarafından atılan toparlanma adımları incelendiğinde, felaketin etkilerinin üstesinden gelmek için çok yönlü bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Özellikle, her 10 işletmeden yaklaşık 4'ünün (%38) depremin ardından geçici olarak kapandığını bildirmesi, hemen sonrasındaki zorlukları yansıtan önemli bir ölçüttür. İşletmelerin %20'si, muhtemelen değişen pazar taleplerini karşılamak, kaybedilen üretim süresini telafi etmek veya yeni fırsatlardan yararlanmak için üretimlerini artırmıştır. Buna karşılık, %18,8'i talep düşüşleri, operasyonel zorluklar veya tedarik zinciri aksaklıklarını yansıtacak şekilde üretimlerini azaltmıştır. İşletmelerin %20'si ürün çeşitlendirme stratejileri izlemiş, yeni pazar ihtiyaçlarına veya depremin sosyo-ekonomik değişimlerinden kaynaklanan fırsatlara uyum sağlamak için ürün gruplarında yenilikler yapmıştır.

İşletmelerle yapılan doğrudan görüşmelerden elde edilen bu kapsamlı genel bakış, depremden sonraki karmaşık zorlukların üstesinden gelmek için kullanılan çok boyutlu stratejileri göstermektedir. Bu stratejilerin benimsenmesi, bu tür benzeri görülmemiş kenstiler karşısında işletmelerin dayanıklılık ve uyum kapasitelerinin altını çizmektedir.

Tablo 50. Deprem Sonrası İş Kurtarma Stratejileri

	%
İş yerini geçici süreyle kapatma	38%
Üretimi azaltılma	20%
Üretimi artırma	20%
Ürünleri çeşitlendirmesi	19,9%
Satış kanallarının çeşitlendirilme	18,8%
Sektör değiştirme	18,3%
Ödeme koşullarına dair müzakere	17,4%
İşçilerle müzakere	16,9%
İşten çıkarmalar	16,4%
Yatırımı ertelemek	14%
Mali desteklerin güvence altına alınması	12,1%
Altyapının yeniden inşası	11,9%
Acil durum hazırlıklarında iyileşme	9,7%

Düşük hasarlı işletmeler %54,2 ile en yüksek geçici kapanma oranına sahipken, çok düşük hasarlı işletmeler %28,3 ile önemli ölçüde daha düşük bir oran bildirmiştir. Buna karşılık, yüksek hasarlı işletmelerin toparlanma stratejilerinin bir parçası olarak üretimi artırma (%29,8) olasılığı daha yüksektir; bu da kayıp üretim süresini telafi etme ve pazar taleplerini karşılama çabalarını yansıtmaktadır.

İl düzeyinde, Hatay'daki işletmeler %56,9 ile en yüksek geçici kapanma oranını yaşamış ve bu da ciddi ani etkilere işaret etmiştir. Buna karşılık, Kahramanmaraş'taki işletmeler en yüksek oranda üretim artışı (%34,3) bildirerek toparlanmaya yönelik proaktif bir yaklaşım sergilemiştir.

Sektörel değişimler açısından, az hasarlı işletmelerin %25'i ve Adıyaman'daki işletmelerin %23'ü bir kurtarma stratejisi olarak sektör değiştirmeyi araştırmış ve işletmelerin yeni koşullara uyum sağlamak için yaptıkları dinamik ayarlamaları vurgulamıştır. Ödeme koşulları pazarlığı en çok çok düşük hasarlı bölgelerde (%20,8) ve Malatya'da (%21,0) yaygındı

İşçilerle müzakere az hasarlı bölgelerde (%31,3) ve Adıyaman'da (%29,5) daha yüksek oranda gerçekleşmiştir. Buna ek olarak, mali destek sağlamak yüksek hasarlı bölgelerde (%25,0) ve Adıyaman'da (%28,8) önemli bir stratejiydi.

Tablo 51. Hasar Seviyesine ve İllere Göre Deprem Sonrasında İşletmelerin Toparlanma Stratejileri

	Deprem Hasarı					İl			
	Çok Düşük Hasar	Düşük Hasar	Orta Hasar	Orta-Yüksek Hasar	Yüksek Hasar	Adıyaman	Hatay	Kahramanmaraş	Malatya
İş yerini geçici süreyle kapatma	28,3%	54,2%	37,7%	41,3%	33,1%	40,3%	56,9%	20,1%	35,8%
Üretimi azaltma	17,0%	15,6%	23,3%	17,5%	18,5%	10,1%	13,8%	25,4%	24,4%
Üretimi artırma	24,5%	14,6%	15,1%	11,3%	29,8%	7,9%	7,7%	34,3%	27,8%
Ürünleri çeşitlendirmesi	18,9%	36,5%	13,0%	17,5%	18,5%	18,7%	16,2%	16,4%	26,7%
Satış kanallarının çeşitlendirilme	19,8%	22,9%	16,4%	26,3%	8,6%	23,0%	9,2%	14,9%	21,0%
Sektör değiştirme	12,3%	25,0%	9,6%	20,0%	9,3%	23,0%	4,6%	11,2%	15,9%
Ödeme koşullarına dair müzakere	20,8%	17,7%	16,4%	17,5%	11,9%	15,1%	14,6%	13,4%	21,0%
İşçilerle müzakere	13,2%	31,3%	14,4%	21,3%	21,9%	29,5%	7,7%	17,2%	23,3%
İşten çıkarmalar	10,4%	11,5%	11,6%	16,3%	11,3%	12,9%	6,2%	11,9%	15,3%
Yatırımı ertelemek	10,4%	19,8%	13,0%	13,8%	25,2%	18,0%	18,5%	18,7%	13,6%
Mali desteklerin güvence altına alınması	16,0%	14,6%	16,4%	25,0%	20,5%	28,8%	16,2%	18,7%	11,4%
Altyapının yeniden inşası	4,7%	9,4%	14,4%	17,5%	13,9%	10,8%	13,1%	14,2%	10,8%
Acil durum hazırlıklarında iyileşme	6,6%	0,0%	10,3%	5,0%	19,9%	9,4%	12,3%	7,5%	9,7%

Tarım ve Doğal Kaynaklar sektörü (%31,3) ile Üretim ve İmalat sektöründeki (%31,7) işletmeler arasında üretimin azaltılması daha yaygın olup, bu durum operasyonel zorlukları ve talep azalmalarını yansıtmaktadır. Buna karşılık, İnşaat ve Gayrimenkul sektöründe muhtemelen yeniden yapılanma taleplerini karşılamak için daha yüksek oranda üretim artışı (%32,6) görülmüştür.

Ürün ve satış kanallarının çeşitlendirilmesi, altı veya daha fazla çalışanı olan işletmeler arasında dikkate değer bir stratejidir (her biri %25,0); bu da pazar değişikliklerine uyum sağlamaya yönelik proaktif bir yaklaşıma işaret etmektedir. Üretim ve İmalat sektörü de yüksek oranda ürün çeşitlendirmesine gitmiştir (%22,0).

Sektör değiştirme oranı genel olarak nispeten düşük olmakla birlikte Üretim ve İmalat (%17,1) ile Ticaret ve Ulaştırma (%17,9) sektörlerinde daha yaygındır ve bu da bazı işletmelerin yeni pazarlara stratejik geçiş yaptığını göstermektedir.

Ödeme koşulları pazarlığı altı veya daha fazla çalışanı olan işletmelerde (%25,0) ve İnşaat ve Gayrimenkul sektöründe (%21,7) yaygın bir stratejidir ve finansal esnekliğin önemini vurgulamaktadır. Altı veya daha fazla çalışanı olan işletmelerde (%25,0) ve Tarım ve Doğal Kaynaklar sektöründe (%31,3) işçilerle müzakereler daha sık görülmüştür.

Tablo 52. Çalışanlara ve Sektörlere Göre Deprem Sonrasında İşletmelerin Toparlanma Stratejileri

	Çalışan Sayısı				Sektör					
	Hiç çalışan yok	1 Çalışan	2 - 5 Çalışan	6 veya Daha Fazla Çalışan	Tarım ve Doğal Kaynaklar	İnşaat ve Emlak	Üretim ve İmalat	Ticaret ve Taşımacılık	Hizmetler	Diğer
İş yerini geçici süreyle kapatma	26,1%	34,0%	40,2%	48,0%	37,5%	43,5%	39,0%	69,2%	35,4%	20,0%
Üretimi azaltma	18,2%	22,9%	15,4%	21,0%	31,3%	13,0%	31,7%	20,5%	17,0%	28,0%
Üretimi artırma	19,3%	17,4%	19,1%	27,0%	12,5%	32,6%	26,8%	12,8%	19,4%	12,0%
Ürünleri çeşitlendirme	22,7%	14,6%	20,3%	25,0%	6,3%	8,7%	22,0%	17,9%	21,6%	24,0%
Satış kanalları çeşitlendirilme	18,2%	10,4%	18,3%	25,0%	6,3%	8,7%	22,0%	12,8%	18,7%	20,0%
Sektör Değiştirme	12,5%	11,1%	16,7%	13,0%	6,3%	0,0%	17,1%	17,9%	15,5%	8,0%
Ödeme koşullarına dair müzakere	11,4%	11,1%	17,9%	25,0%	6,3%	21,7%	9,8%	15,4%	17,0%	16,0%
İşçilerle müzakere	18,2%	11,8%	23,2%	25,0%	31,3%	15,2%	22,0%	23,1%	20,1%	8,0%
İşten çıkarmalar	11,4%	15,3%	11,8%	8,0%	12,5%	6,5%	19,5%	12,8%	12,1%	4,0%
Yatırımı ertelenmek	14,8%	18,1%	16,7%	18,0%	31,3%	17,4%	19,5%	17,9%	16,5%	8,0%
Mali desteklerin güvence altına alınması	18,2%	19,4%	19,1%	15,0%	25,0%	19,6%	26,8%	17,9%	17,7%	8,0%
Altyapının yeniden inşası	5,7%	13,2%	12,6%	15,0%	6,3%	17,4%	14,6%	17,9%	11,4%	4,0%
Acil durum hazırlıklarında iyileşme	19,3%	5,6%	8,1%	10,0%	6,3%	15,2%	14,6%	2,6%	7,0%	48,0%

Bu bulguları sentezlediğimizde, toparlanmaya giden yolun psikolojik gerginlik, ekonomik istikrarsızlık ve yapısal bozukluklar gibi faktörlerin bir araya gelmesiyle engellendiği açıkça görülmektedir. Bu faktörlerin toplam etkisi, yalnızca acil yardımı hedeflemekle kalmayıp aynı zamanda bu felaketin kalıcı artışı şoklarını da stratejik olarak ele alan çok katmanlı, duyarlı bir strateji gerektirmektedir. Bölgesel ekonomiyi güçlendirmek, dayanıklılığı teşvik etmek ve bu toplulukların canlı girişimci ruhunun sadece restore edilmesini değil, gelecekteki olumsuzluklara karşı güçlendirilmesini sağlamak için uyumlu, sektörler arası bir çaba çok önemlidir.

İşletmeler tarafından beyan edilen yıllık gelirlerdeki aykırı değerlerin etkisini azaltmak için, 2022 ve 2023 mali yıllarına ait gelirler medyan değer üzerinden değerlendirilmiştir. Buna göre, 2022 ve 2023 mali yılları için işletmelerin beyanları esas alınarak ABD Doları cinsinden hesaplanan ciroların medyan değerleri aşağıda gösterilmektedir. Buna göre, ABD doları cinsinden ölçüldüğünde işletmelerin cirolarında yaklaşık %32'lik bir azalma olmuştur.

Tablo 53.2022 / 2023 ABD Doları Cinsinden İşletme Ciroları

	Medyan
2022 yılı cirosu [USD] (USD/TRY=18,71)	29.930,5
2023 Cirosu [USD] (USD/TRY=29,49)	20.345,9

Medyan değerler baz alınarak işletmelerin 2022 ve 2023 mali yılı ciroları 5 il bazında incelenmiştir. Buna göre Gaziantep hariç 4 ilde (Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya) 2023 mali yılı cirolarının bir önceki yıla göre azaldığı görülmektedir. En yüksek düşüş yaklaşık %49 ile Hatay ilinde yaşanmıştır.

Tablo 54. 2022-2023 için İşletme Ciroları Değişimi

	Adıyaman	Gaziantep	Hatay	Kahramanmaraş	Malatya
2022-2023 için Ciro Değişimi (%) (ABD Doları)	-36,5 %	58,6%	-49,2%	-36,5%	-25,9%

Aşağıdaki tablo 2022 ve 2023 yılları için sektörlere göre ciro değişim yüzdelerini göstermektedir ve Gaziantep bu hesaplamanın dışında tutulmuştur. Buna göre, tüm sektörlerdeki ciro değişimleri negatiftir. Diğer kategorisi hariç tutulduğunda en yüksek düşüş 'diğer hizmet faaliyetleri' ve 'su temini: kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri' sektörlerinde yaşanmıştır. İmalat sanayi %3'lük düşüşle ciroda en az düşüş yaşayan sektördür.

Tablo 55. 2022 / 2023 Sektörlere Göre ABD Doları Cinsinden İşletme Ciroları

	2022 yılı cirosu [USD] (USD/TRY=18,71)	2023 Cirosu [USD] (USD/TRY=29,49)	Değişim Yüzdesi
	Medyan	Medyan	
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	26723,7	23736,9	-11%
Madencilik ve Taşocaklığı	138963,1	111054,6	-20%
İmalat Sanayi	24585,8	23736,9	-3%
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	33671,8	21193,6	-37%
Su temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	1870,7	1085,1	-42%
İnşaat	52111,2	33909,8	-35%
Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Taşıtların ve Motosikletlerin Tamiri	53447,4	33909,8	-37%
Ulaştırma ve Depolama	43826,8	27975,6	-36%
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	37413,2	23736,9	-37%
Bilgi ve İletişim	32068,4	20345,9	-37%
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	42757,9	30518,8	-29%
Gayrimenkul Faaliyetleri	29396,0	20345,9	-31%
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	37413,2	23736,9	-37%
Yönetim ve Destek Hizmetleri	37413,2	27127,8	-27%
Eğitim	32068,4	23736,9	-26%
Sağlık ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	34740,8	27975,6	-19%
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	37413,2	26449,6	-29%
Diğer Hizmet Faaliyetleri	24051,3	13563,9	-44%
Diğer	13361,8	5086,5	-62%

TÜİK tarafından açıklanan resmi verilere göre, Türkiye'de 2023 yılı için yıllık enflasyon oranı %64,72 olarak gerçekleşmiştir. Resmi olmayan veriler ise enflasyondaki artışın %100'ü aştığını göstermektedir. Enflasyon Araştırma Grubu'na (ENAG) göre bu oran %127,21'dir. ENAG tarafından sağlanan enflasyon oranı kullanıldığında, işletmeler için beklenen medyan değer 1.272.376 olup, 2023 yılı gelirlerinin bu rakamın altında kaldığı görülmüştür. TÜİK enflasyon verilerine göre 2022'den 2023'e düzeltilmiş ciroda yaklaşık %35'lik bir düşüş görülürken, ENAG verilerine göre düşüş yaklaşık %53'tür.

Tablo 56. 2022 / 2023 Enflasyondan Arındırılmış İşletme Ciroları

	Medyan
2022 Ciro [TRY]	560000
2023 Ciro [TRY]	600000
Enflasyondan Arındırılmış Ciro [(2022 Cirosu × (1,6472))] [TL]	922432

► Bölüm 5: Depremi İşgücü Dinamikleri ve İnsana Yakıyır İş Üzerindeki Etkisi

Bu bölümün odak noktası, 6 Şubat Depremleri sonrasında işletmelerde yaşanan işgücü kaybı ve değişen çalışma koşullarıdır. Bu bağlamda, işgücü kaybı ve değişen çalışma koşullarının etkileri, özellikle sendikalaşma, toplu pazarlık, üretim süreçleri, maliyetler, stratejik planlama ve iş sürekliliği ile ilişkili olarak ele alınmaktadır.

Bölgedeki işletmelerin önemli bir çoğunluğu (%70) sendikal örgütlenmeye sahip değildir. İşletmelerin yalnızca %15'inde hem deprem öncesinde hem de sonrasında örgütlü sendikalar bulunmaktadır. Depremden sonra işletmede artık sendikal örgütlenme olmadığını belirten işletmelerin oranı ise %9'dur. Bu durum bölgedeki demografik değişimlerle (ölüm, göç vb.) açıklanabilir.

Tablo 57. İşletmelerde Sendikalaşma Durumu

	%
Bu 6 Şubat Depremlerinden önce vardı, şimdi yok.	8,9%
Bu 6 Şubat Depremlerinden önce de yoktu, hala da yok.	70,1%
Bu 6 Şubat Depremlerinden önce vardı, hala var.	14,9%
Depremlerden önce yoktu, şimdi var.	6,1%

Deneyimler, sivil toplumla ilişkilerin daha gelişmiş ve örgütlü olduğu illerde desteğe erişimin daha kolay olduğunu göstermektedir. Bu konuda iller arasında eşitsizlikler olduğu belirtilmektedir:

"Özel sektörde biraz daha güçlü olanların sesleri yüksek çıkıyor. Taleplerini iletebiliyorlar ve [yardımlara] ulaşabiliyorlar. Depremden sonra Kahramanmaraş Ticaret Odası'ndan her gün olmasa da gün aşırı telefonlar aldık. Ama Hatay'dan kimse bizi aramadı. Ya da Malatya'dan kimse aramadı. Finans sağlayıcılarla, kamu ve sivil toplumla ilişkileriniz güçlüyse bundan faydalanabilirsiniz."

Bölgedeki sendikalaşma oranı Türkiye'deki orandan farklı değildir. Türkiye Çalışma Bakanlığı'nın Ocak 2024 verilerine göre Türkiye'deki işçilerin sadece %14,7'si sendikalıdır²⁵. Sendikalı olanlar arasında toplu sözleşme hakkına sahip işçilerin oranı 2021 yılında %9 iken, bu oran özel sektörde %5'e düşmektedir²⁶. Sendika üyelik oranlarının düşük olmasında birden fazla faktör rol oynamaktadır; sendikalaşmaya yönelik demokratik olmayan uygulamalar ve ülke ekonomisinin emek yoğun sektörlere dayalı küçük ölçekli işletmeler tarafından domine edilmesi bu faktörlerin başında gelmektedir. Emek örgütlerinin ve kamu paydaşlarının açıklamalarından da anlaşılacağı üzere, bölgede sendikal örgütlenme ve işçi haklarının sağlanması konusunda büyük sorunlar yaşanmaktadır:

"Bölgede işçilerin örgütlenmesinin önünde pek çok engel var. Özellikle Gaziantep'te işverenler organize bir şekilde hareket ediyor. Hele bir fabrikada bir işçi isyan ederse... işverenler bir araya gelip o fabrikayı kapatıyorlar. Fabrikanın zararı neyse buradaki işverenler onu karşılıyor... Yeter ki sendika buraya gelmesin."

²⁵ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Feb 1, 2024, [https://www.csgb.gov.tr/cgm/haberler/2024-ocak-ayi-istatistigi-yayimlandi/#:~:text=%2D2023%20Temmuz%20ay%C4%B1nda%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fen%20%25%2014,oran%C4%B1nda%20\(73%2C483\)%20art%C4%B1%C5%9F%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fmi%C5%9Ftir.](https://www.csgb.gov.tr/cgm/haberler/2024-ocak-ayi-istatistigi-yayimlandi/#:~:text=%2D2023%20Temmuz%20ay%C4%B1nda%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fen%20%25%2014,oran%C4%B1nda%20(73%2C483)%20art%C4%B1%C5%9F%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fmi%C5%9Ftir.)

²⁶ Türkiye'de Sendikalar 2022, FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG, https://turkey.fes.de/fileadmin/user_upload/pdf-files/2022/fes/Tu_rkiye_de_Sendikalar_2022_08.12.22.pdf

"Yani biz de örgütlüyüz ama çok fazla baskı var. Baskı gözle görülebiliyor. Sendikalar hoş karşılanmıyor. Aslında bir ülkenin gelecekteki gelişiminin bu sivil toplum örgütlerinin, özellikle sendikaların otokontrol sistemiyle kontrol edileceğini düşünmüyorlar. Avrupa'nın hem ekonomik hem de sosyal olarak bu kadar ileri noktaya gelmesinin en büyük sebebinin sendikalar olduğunu düşünmüyorlar."

"Tabii ki örgütlenme önünde engeller var. Depremden önce, depremden sonra fark etmez... Yani sendikaya üye olduğu için hemen çıkarıyorlar... İşçiler korkuyor ve sendikaya üye olamıyor."

Sendika paydaşlarından biri, depremden önce bölgede var olan sendikal engellerin, özellikle kentsel alanların yeniden inşasında ana sektör haline gelen inşaat sektöründe çok daha kötü hale geldiğini belirtmektedir:

"İnşaat sektöründe seri ve kontrolsüz üretim arttıkça ve şu anda konut üretiminde zaman baskısı yaşandıkça sorunlar daha da arttı... Açıkçası Maraş'a girerken tedirgin oluyoruz. Hatay merkezdeki şantiyelerde üyelerimizi ziyaret ediyoruz ama ilçelere ya da taşradaki şantiyelere gittiğimizde korkuyoruz. Başımıza ne geleceğini bilmiyoruz. Hatay'da silahla tehdit edilen sendikacı arkadaşlarımız da oldu. Şantiyede bir sorun olduğu zaman oraya gitmiştik. Yani inşaat işi çeteleşmiş bir sektöre dönüştü."

Sendikal örgütlenmeye sahip işletmeler arasında yapılan ankette, örgütlü sendikaların toplu iş sözleşmesi yapma yetkisine sahip olup olmadığına ilişkin bir soru yöneltilmiştir. Örgütlü sendikalara sahip işletmelerin %42'sinin toplu iş sözleşmesi yapma yetkisine sahip olmadığı görülmüştür. Bu bulgu, araştırmancının yapıldığı bölgede işçi hakları ve sendikal faaliyetler alanında önemli bir kısıtlamaya işaret etmektedir. Sendika bulunan işletmelerin neredeyse yarısında toplu pazarlık hakkının bulunmaması, işçi hakları ve temsiliyetin etkin bir şekilde uygulanmasında önemli bir boşluğun altını çizmektedir. Bu durum, sendikal örgütlenme mevcut olsa da, etkinliğinin ve işçi hakları ve koşulları üzerindeki etkisinin kapsamının önemli ölçüde kısıtlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 58. İşletmelerde Sendikalaşma ve Toplu İş Sözleşmesi Yetki Durumu

	%
Evet	57,9%
Hayır	42,1%

İşveren örgütleri, sendikalar, odalar ve dernekler işverenlerin haklarının korunmasında, bilgi ve destek sağlanmasında, eğitim ve işbirliği için fırsatlar yaratılmasında ve işverenlerin temsiliyetin sağlanmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu önemlerine rağmen, işverenlerin %53'ünün bu tür yapıların bir parçası olmadığı görülmektedir. İşverenlerin yalnızca %25'i işveren örgütlerine ve yapılarına üye olduğunu bildirmiştir. Veriler, deprem sonrasında işverenlerin bu yapılardaki temsiliyetinde bir değişim olduğunu ve afet sonrasında katılım ve bağlılık düzeylerinde değişiklikler yaşandığını göstermektedir.

Özellikle, işverenlerin %14,5'i depremden önce işveren yapılarında temsil edildiklerini ancak artık temsil edilmediklerini belirtirken; %8'i depremden sonra bu yapılarda temsil edilmeye başladıklarını bildirmiştir. Bu da önemli bir eğilimi ortaya koymaktadır: işverenlerin çoğunluğu işveren örgütleri ve yapılarında temsil edilmemektedir. Bu temsil eksikliği, özellikle afet sonrası toparlanmanın zorlu bağlamında, işverenlerin hayati kaynaklara, desteğe ve savunuculuğa erişme becerileri üzerinde derin etkilere sahip olabilir.

Tablo 59. İşveren Kuruluşlarında İşverenlerin Temsil Durumu

	%
Biz 6 Şubat Depremi'nden önce temsil ediliyorduk, artık değiliz	14,5%
Biz 6 Şubat Depreminden önce temsil ediliyorduk, hala ediliyoruz.	24,7%

Biz 6 Şubat Depreminden önce temsil edilmiyorduk, şimdi temsil ediliyoruz	7,8%
Bizler 6 Şubat Depreminden önce temsil edilmiyorduk, hala da edilmiyoruz.	53%

Deprem sonrasında işletmelere yöneltilen birincil soru, çalışma saatlerindeki değişikliklerle ilgilidir. İşletmelerin yaklaşık %60'ı (%58,9) afetten sonra çalışma saatlerinde bir değişiklik olmadığını bildirirken, önemli bir kısmı da azalma olduğunu belirtmiştir. Yaklaşık her 10 işletmeden 3'ü çalışma saatlerinin azaldığını ifade etmiştir. Böyle bir azalma, iş sürekliliği, karlılık, verimlilik ve diğer birçok faktörü olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir. Depremden etkilenen bölgede çalışma saatlerindeki azalma birkaç faktörle açıklanabilir: belirli saatlerde ve yerlerde toplu taşımanın olmaması; konteyner çarşıların belirli bir saatten sonra kapanması; güvenlik hizmetlerinin sona ermesi. Diğer faktörlerle birlikte düşünüldüğünde bu zorluklar da çalışma saatlerinin azalmasına neden olarak bölgede zamana bağlı eksik istihdama yol açmıştır.

Tablo 60. Deprem Sonrası İşletmelerde Çalışma Saatlerinin Durumu

		%
Depremden sonra işletmenizdeki çalışma saatleri değişti mi?	Evet, azaldı.	32,8%
	Evet, arttı.	8,3%
	Hayır, değişiklik yok.	58,9%

İşletmelerdeki vardiya sisteminin durumu, afet sonrası iş sürekliliğinin önemli bir göstergesi olabilir. Bu bağlamda, vardiya sistemlerinin mevcut durumu, işletmelerin afet sonrasına nasıl uyum sağladığını yansıtmaktadır. İşletmelerin %63,4 gibi büyük bir çoğunluğu vardiya sistemi işletmediklerini belirtmiştir. Ayrıca, %12,3'ü depremden önce vardiya sistemi uyguladıklarını ancak depremden sonra bunu durdurduklarını, %4,5'i ise vardiya sayısını azalttıklarını bildirmiştir. Buna karşılık, %15,7'si vardiya sayısını artırmış, %4,1'i ise afet sonrasında vardiya sistemine geçmiştir.

İşletmelerin sırasıyla %12,3'ü ve %4,5'i tarafından bildirilen vardiyalı çalışmanın durdurulması veya azaltılması, azalan talep veya işgücü sıkıntısı nedeniyle operasyonel kapasitede bir daralmanın göstergesi olabilir.

Öte yandan, işletmelerin %15,7'sinin vardiya sayısını artırması, değişen talepleri karşılamak veya afetin hemen ardından kaybedilen çalışma süresini telafi etmek için uyarlanabilir bir stratejiye işaret etmektedir.

Tablo 61. Deprem Sonrası İşletmelerde Vardiya Sisteminin Durumu

	%
Hayır, depremden önce de yoktu, hâlen yok.	63,4%
Hayır, depremden önce vardı, şimdi yok.	12,3%
Evet, vardı ve artan vardiya sayısı ile devam ediyor.	15,7%
Evet, vardı ama azalan vardiya sayısı ile devam ediyor.	4,5%
Evet, depremden önce yoktu, şimdi var.	4,1%

Gece vardiyasının kaldırıldığını belirten görüşmecilerin vurguladığı ortak nokta, gece meydana gelen depremin psikolojik etkisi olmuştur. İş kapasitesi düşmemesine rağmen bazı fabrikalarda gece vardiyalarının kaldırıldığı; işçilerin gece ailelerinin yanında olmak istedikleri belirtilmiştir:

"Örneğin burada gece vardiyaları kaldırıldı. Aileler geceleri korktuklarını söylüyorlar. İşçiler işe gidemiyor. İşçiler, 'Ben gündüz vardiyasında çalışırım. Ailem gece vardiyasından korkuyor' diyor."

Deprem sonrasında ücret ayarlamaları, işletmelerin ekonomik dayanıklılığı hakkında fikir vermektedir. Verilere göre, işletmelerin %43,2'si depremin ardından enflasyon oranlarıyla uyumlu ücret artışları bildirirken, %23,3'ü enflasyon oranının üzerinde zam yapmıştır. Buna karşılık, %8,8'lik daha küçük bir kesim enflasyonun altında artış yaptığını kabul etmiş ve %24,7'si ücretleri değiştirmemiştir.

Ancak, enflasyonun altında zam yapan %8,8'lik kesimin yanı sıra ücretlerde değişiklik yapmayan %24,7'lik kesim, iş dünyasının ekonomik zorluklar yaşayan bir kesimine işaret etmektedir. Maaş koşullarının değiştirilmemesi, azalan gelirler, operasyonel aksaklıklar karşısında maliyetleri yönetme girişimleri veya işletmenin ayakta kalmasını sağlamak için ücretleri dondurmaya yönelik stratejik kararlar gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanıyor olabilir. Aşağıdaki tabloya bakarak, her on işletmeden yaklaşık üçünün ekonomik açıdan kırılgan olabileceği sonucuna varılabilir.

Tablo 62. Deprem Sonrası Ücret Ayarlamaları

	%
Enflasyon oranında arttı	43,2%
Enflasyon oranının üzerinde arttı	23,3%
Enflasyon oranının altında arttı	8,8%
Aynı kaldı.	24,7%

İşletmelerin çalışanlarına sundukları ücret dışı yan hak ve desteklere ilişkin veriler, yemek desteği dışında diğer yan hakların sınırlı olduğu bir deprem öncesi senaryosunu ortaya koymaktadır. Ancak, deprem sonrası dönemle karşılaştırıldığında, ikramiye ve kâr paylaşımı uygulamalarında gözle görülür bir artış, belirli satış hedeflerine veya amaçlarına ulaşma koşuluna bağlı komisyon ve prim oranlarında ise düşüş görülmektedir. Bu durum, satışlardaki gerilemeye rağmen işletmelerin çalışanları destekleyici uygulamalara yöneldiği şeklinde yorumlanabilir.

Ayrıca, yemek, giyim, yakacak, konut/kira yardımı ve çocuk bakımı desteği gibi hem ayni hem de nakdi desteklerin sağlanmasında önemli bir artış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, afet sonrası dönemde işletmelerin çalışanlarını desteklemek için önemli adımlar attığı sonucuna varılabilir.

Tablo 63. Deprem Öncesi ve Sonrası Ücret Dışı Yardım ve Destekler

	Depremden önceki 12 aylık dönemde	Depremden sonraki 12 aylık dönem
İkramiye ödemesi	30,6%	32,8%
Prim ödemeleri	39,2%	35,9%
Komisyon	25,7%	24,0%
Kar payı	23,1%	25,0%
Yemek desteği	50,8%	53,5%
Ulaşım desteği	27,5%	26,4%
Giyim desteği	19,7%	25,0%
Yakacak desteği	19,0%	21,6%
Konut/kira desteği	16,9%	23,1%
Çocuk bakımı yardımları	19,2%	21,9%

İşyerlerine depremden önce ve sonra çalışanlarının ne kadarının asgari ücret aldığı sorulmuştur. Söz konusu bir yıllık dönemde, asgari ücret alan çalışanların "%90'a kadar" yanıt kategorisinde belirgin bir artış görülmektedir. Asgari ücretle çalışanların oranındaki bu belirgin artış, depremin ardından yaşanan ekonomik daralmanın bir sonucu olarak yorumlanabilir.

Şirketlerde asgari ücretli istihdamın artması, muhtemelen birkaç faktöre bağlı olarak işgücü ücret yapılarında bir değişime işaret etmektedir. Bunlardan biri, azalan gelirler karşısında maliyetleri azaltmaya yönelik mali baskıdır; işletmeler giderleri yönetirken operasyonlarını sürdürmek için asgari ücret oranında daha fazla çalışanı işe alıyor olabilir. Bir diğer faktör de felaket nedeniyle daha yüksek ücretli işlerin kaybedilmesi ve bunun sonucunda asgari ücretli pozisyonları kabul eden işçi sayısının artması olabilir.

Tablo 64. Asgari Ücret Alan Çalışanların Oranı

	%25'e kadar	%50'ye kadar	%75'e kadar	&90'a kadar	%90'dan çok
Ocak 2023	29,0%	26,9%	18,3%	5,4%	20,4%
Ocak 2024	21,6%	23,3%	16,4%	17,8%	20,9%

Deprem sonrası işgücündeki değişimler incelendiğinde, genel tutum önemli bir değişim olmadığı yönündedir. Ancak artışa işaret eden kategori içerisinde 29 yaş altı çalışan sayısında, vasıfsız işçi sayısında ve Türk vatandaşı olmayan işçi sayısında kayda değer bir artış görülmektedir. Genç, vasıfsız ve göçmen/mülteci işçilerdeki artış ekonomik daralma fikrini desteklemektedir.

Göçmen işçilerin koşullarının yerel halktan daha kötü olduğu görülmektedir. Kayıtsız mülteci işçilerin tekstil, ayakkabıcılık ve küçük sanayi işletmeleri gibi alanlarda yoğunlaştığı bölgede yaygın olarak ifade edilmektedir. Ayrıca, mültecilerin etkilenen şehirlerden ayrılmasına izin verilmediği ve kendileri için tasarlanan konteyner kentlere yerleştirildikleri de belirtilmelidir. Bu durum, işgücü eksikliği koşullarında mülteci işgücünün daha da fazla kullanılmasına neden olmuştur. Deprem öncesinde ve sonrasında mülteci/göçmen işçi istihdamının daha dezavantajlı koşullarda ve daha düşük ücretlerle yapıldığı anlaşılmaktadır:

"Biliyorsunuz bu Suriyeliler ilk geldiklerinde çok ucuz işgücü diye bir şey vardı. Ucuz işgücü için çalıştırılıyorlar... İşverenlerle konuşup neden Suriyeli çalıştırdıklarını sorduğumuzda bizim adamlarımıza yaptıramayacağımız şeyleri onlara yaptırabiliyoruz. Çünkü adamımızı memnun etmeye çalışmak bizi yoruyor. Yani işveren kendi işçisine bu işi yaptıramayacağını düşündüğü için Suriyelileri ya da mültecileri çalıştırıyor. Bunlar büyük işyerlerinden ziyade küçük ölçekli işyerlerinde oluyor."

"Yani çalışma saatleri on saatin çok üzerinde olabiliyor... Bildiğimiz kadarıyla çoğu ne yazık ki fazla mesai ücreti almıyor. Özellikle Suriyeli ve diğer Afgan göçmenlerden sonra kayıt dışılık bayağı artıyor. Çünkü belki kendileri kayıtlı çalışmak istemiyorlar. Yatırımcılarımız da bunu istiyor biraz, daha küçük ölçekli yerlerde."

"Çok fazla kayıt dışı Suriyeli işçi olduğunu düşünüyorum çünkü Suriyelilerden yoğun bir göç var. Ayakkabı ve terlik imalatında olduklarını biliyorum."

"... bu herkesin bildiği bir gerçek. Çoğunlukla küçük ölçekli sektörler. Küçük sanayi sitelerindeki işletmeler, tamir bakım atölyeleri gibi yerlerde. Kontrolün zor olduğu yerlerde bunları kullanan birçok insan var."

Görüşmeci paydaşlardan biri mültecilerin kalkınmanın önünde bir engel olduğu yönünde fikrini beyan etmiştir:

"Son yıllarda mültecilerin çok fazla yığılması buradaki iş olanaklarını azalttı. Çünkü devlet mültecileri kendi koruması altına alıyor."

Depremden sonra da kentte ikamet etmeye devam eden göçmenlerin bölgedeki önemli varlığı, işgücü piyasasına entegrasyonlarına ilişkin sonuçları da beraberinde getirecektir. Özellikle düşük maliyetli işgücü olarak istihdam edildikleri sektörlerde, Türkiye'deki belirli vasıflı işçi taleplerini karşıladıkları görülmektedir. Ayrıca, zaman içinde kendi mesleklerinde yetkinlik kazanarak durumlarını iyileştirdikleri kaydedilmiştir:

"Esnaf ya da işvereni ucuz işgücü arıyor. Büyük miktarlarda çalıştırılıyorlar. Çok acımasız ücretler karşılığında. Zor durumda oldukları için bu işleri kabul ediyorlar. Yerli gençlerimiz o şartlarda çalışmayı kabul etmedikleri için işsiz kaldılar. Bir süre sonra ne olduğunu anlatayım. Bir işveren 5-10 tane göçmen işçi çalıştırırken, o göçmen işçiler bu uzun süre içerisinde usta oldular. Ve uzmanlaşıp kendi elemanlarını çalıştırmaya başladılar. Bu kısır döngü bizim için son derece kötü ve tehlikeli. Şu anda durumları artık kötü değil."

Bölgeye yönelik destek planları oluşturulurken, yerel halk ile göçmen nüfus arasındaki potansiyel ve mevcut gerilimleri göz önünde bulundurmak çok önemlidir. Bazı işveren temsilcileri, bölgedeki istihdam fırsatları için hibe programlarında mülteci istihdamı koşul olmaması gerektiğini vurgulamıştır:

"Açıkçası ben bu projelerde mülteci kotası olmasını istemiyorum. Mülteci kotası olmadan bu projeler hayata geçirilmeli. Çünkü mülteci kotası demek bizim iş olanaklarımızın azalması demek. Bunun önemli olduğunu düşünüyorum."

Bir başka ulusal paydaş, mültecilere destek konusunda yukarıda bahsedilen bakış açılarıyla uyumlu olarak işletme sahipleriyle görüşlerini aşağıdaki ifadeyle paylaşmaktadır:

"Hibeye ihtiyaçları var ama bu hibeyi alırken göçmen mülteci kotası uygulanmasını istemiyorlar. Eskiden bölgeye destek verelim ama Suriyeli girişimcilere sadece şu kadarı gitsin derken artık bunu söyleyemiyoruz. Çünkü 'biz bu ülkenin insanları olarak bunu alamayız' sözü daha kolay söyleniyor... Tansiyon biraz yüksek."

Bu durum, tipik olarak daha esnek veya daha düşük ücretlerle çalışabilen demografik gruplardan daha fazla kişiyi istihdam ederek ekonomik baskılara yanıt veren bir işgücü piyasasının göstergesi olabilir.

Tablo 65. Çalışan Kompozisyonu Değişikliği

	Azaldı	Değişiklik yok	Arttı
Erkek çalışan sayısı	32,6%	59,6%	7,8%
Kadın çalışan sayısı	29,0%	64,9%	6,0%
Nitelikli çalışan sayısı	31,8%	62,5%	5,7%
Vasıfsız çalışan sayısı	25,9%	64,2%	9,8%
29 yaş altı çalışan sayısı	27,8%	61,7%	10,5%
30-49 yaş arası çalışan sayısı	24,0%	67,4%	8,6%
Geçici çalışan sayısı	25,9%	66,0%	8,1%
T.C. çalışan sayısı	25,4%	66,1%	8,5%
Türk vatandaşı olmayan çalışan sayısı	25,0%	65,1%	9,8%

Çalışanları hem zihinsel hem de fiziksel olarak desteklemek için işletmeler, temel ihtiyaçların yanı sıra çalışma koşullarında ve ortamlarında değişikliklere yönelik çeşitli tedbirler uygulamıştır. İşletmelerin %35,2'si tarafından yemek yardımı sağlanmış ve %25,6'sı tarafından konaklama imkânı sunulmuştur. Çalışma koşulları açısından, işletmelerin %23,5'i kısa vadeli çalışma izni için düzenleme yapmış ve %22,8'i çalışma saatlerini azaltmıştır.

Buna karşılık, işletmenin kendi öz kaynaklarıyla çalışanlara temel ihtiyaçların dışında verdiği destekler daha az görülmektedir: çocuk bakım hizmetleri sunmak (%3,5), düzenli sağlık taramaları yapmak (%4,1) ve işyeri psikolojik danışmanlık hizmetleri sağlamak (%5). İşletmelerin %14'ünün çalışanlara ek destek konusunda "hiçbir katkısı olmadığını" bildirmesi dikkat çekicidir.

Tablo 66. Psikolojik, Ekonomik ve Fiziksel Destekler

	%
Yemek yardımı	35,2%
Konaklama sağlama	25,6%
Kısa vadeli çalışma izinleri	23,5%
Çalışma saatlerini azaltma	22,8%
İşe ulaşımı destekleme	19,5%
Motivasyon etkinlikleri düzenlemek	16,9%
Uzaktan çalışma	14,7%
Katkım olmadı	14,0%
Psiko-sosyal terapi desteği	12,6%

İş yükünü yeniden dağıtma	12,1%
Fiziksel aktivitelerin teşvik edilmesi	11,9%
Finansal destek sağlama	11,9%
Ailelere yönelik destek programları sunma	11,1%
Çalışanlar arasında dayanışma ve iletişimi artırmak için aktiviteler düzenleme	10,2%
Esnek çalışma düzenlemeleri yapma	8,5%
Çalışanların evdeki sorunları çözmelerine yardımcı olma	7,1%
Kişisel gelişim ve stres yönetimi eğitimleri düzenleme	6,9%
İşyeri psikolojik danışmanlık hizmetleri sunma	5,0%
Düzenli sağlık taramaları yapma	4,1%
Çocuk bakım hizmeti sunma	3,5%

Depremden sonra çalışanları hem ruhsal hem de fiziksel olarak desteklemek için işletmeler çeşitli tedbirler uygulamıştır, ancak desteğin kapsamı bölgelere ve hasar seviyelerine göre önemli ölçüde değişmektedir. Adıyaman'da konaklama desteği %35,3 ile en sık görülen destek olurken, ağır hasar gören Hatay'da konaklama desteği sadece %16,2 olmuştur. İşverenlerin çalışanlara yönelik kısa vadeli çalışma izin düzenlemeleri özellikle Malatya'da (%31,8) yayginken Adıyaman'da daha azdır (%15,8). Çalışma saatlerinin azaltılması, özellikle yüksek hasarlı bölgelerde (%28,5) ve Kahramanmaraş'ta (%26,1) yaygın bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşe ulaşım desteği özellikle orta-yüksek hasar bölgelerinde (%26,3) ve Kahramanmaraş'ta (%26,9) uygulanmıştır. Yemek yardımı en yüksek oranda Adıyaman'da (%45,3) gerçekleşmiştir ve bu da temel ihtiyaçların önemli ölçüde desteklendiğini göstermektedir. Uzaktan çalışma Malatya'da (%16,5) daha yayginken Hatay'da (%4,6) daha azdır ve bu durum uzaktan çalışmaya uyum sağlama konusunda farklılıklar olduğunu göstermektedir. Psikososyal terapi desteği Adıyaman'da daha sık görülmüştür (%18,0).

Tablo 67. Hasar Seviyesine ve İllere Göre Uygulanan Ruhsal, Ekonomik ve Fiziksel Destekler

	Deprem Hasarı					İl			
	Çok Düşük Hasar	Düşük Hasar	Orta Hasar	Orta-Yüksek Hasar	Yüksek Hasar	Adıyaman	Hatay	Kahramanmaraş	Malatya
Konaklama sağlama	26,4%	31,3%	25,3%	32,5%	17,9%	35,3%	16,2%	23,1%	26,7%
Kısa vadeli çalışma izinleri	29,2%	25,0%	19,2%	17,5%	25,8%	15,8%	17,7%	26,1%	31,8%
Çalışma saatlerini azaltma	22,6%	27,1%	18,5%	15,0%	28,5%	11,5%	23,8%	26,1%	28,4%
İşe ulaşımı destekleme	14,2%	17,7%	16,4%	26,3%	23,8%	18,7%	15,4%	26,9%	17,6%
Yemek yardımı	25,5%	31,3%	34,9%	36,3%	44,4%	45,3%	19,2%	39,6%	35,8%
Uzaktan çalışma	15,1%	14,6%	13,7%	18,8%	13,2%	13,7%	4,6%	23,1%	16,5%
Psikososyal terapi desteği	8,5%	20,8%	11,0%	12,5%	11,9%	18,0%	10,0%	8,2%	13,6%
Fiziksel aktivitelerin teşvik edilmesi	13,2%	7,3%	13,0%	20,0%	8,6%	18,0%	6,9%	9,7%	12,5%
Motivasyon etkinlikleri düzenleme	14,2%	17,7%	19,2%	12,5%	18,5%	15,8%	13,8%	17,2%	19,9%
Ailelere yönelik destek programları sunmak	8,5%	13,5%	8,2%	11,3%	13,9%	10,1%	8,5%	12,7%	12,5%
Çalışanlar arasında dayanışma ve iletişimi artırmaya yönelik aktiviteler düzenleme	14,2%	6,3%	10,3%	7,5%	11,3%	12,2%	3,8%	11,2%	12,5%
Kişisel gelişim ve stres yönetimi eğitimleri düzenleme	7,5%	4,2%	9,6%	6,3%	6,0%	10,8%	2,3%	6,7%	7,4%
Esnek çalışma düzenlemeleri yapma	4,7%	10,4%	8,2%	5,0%	11,9%	8,6%	8,5%	9,7%	7,4%
İş yükünü yeniden dağıtma	13,2%	14,6%	7,5%	10,0%	15,2%	12,2%	4,6%	18,7%	12,5%
İşyeri psikolojik danışmanlık hizmetleri sunma	2,8%	4,2%	6,2%	11,3%	2,6%	8,6%	3,8%	2,2%	5,1%
Düzenli sağlık taramaları yapma	6,6%	1,0%	4,8%	5,0%	3,3%	5,0%	3,1%	6,7%	2,3%
Çalışanların evdeki sorunları çözmelerine yardımcı olma	5,7%	4,2%	10,3%	6,3%	7,3%	5,0%	4,6%	9,7%	8,5%
Finansal destek sağlama	3,8%	11,5%	11,6%	13,8%	17,2%	8,6%	18,5%	15,7%	6,8%
Çocuk bakım hizmeti sunma	6,6%	2,1%	2,7%	1,3%	4,0%	2,9%	4,6%	6,0%	1,1%
Katkım olmadı	10,4%	25,0%	15,1%	10,0%	10,6%	6,5%	34,6%	9,0%	8,5%

Konaklama desteği en sık altı veya daha fazla çalışanı olan işletmelerde (%36,0) ve Üretim ve İmalat sektöründe (%36,6) sağlanmıştır. Kısa süreli çalışma izinleri düzenlemeleri daha büyük işletmelerde (%34,0) ve Ticaret ve Ulaştırma sektöründe (%35,9) yaygındır.

Çalışma saatlerinin azaltılması altı veya daha fazla çalışanı olan işletmelerde (%31,0) ve Ticaret ve Ulaştırma sektöründe (%35,9) yaygındır. İşe ulaşım desteği altı veya daha fazla çalışanı olan işletmelerde (%29,0) ve Tarım ve Doğal Kaynaklar sektöründe (%31,3) oldukça yüksektir. Yemek yardımı, altı veya daha fazla çalışanı olan işletmelerde (%45,0) ve İnşaat ve Gayrimenkul sektöründe (%43,5) yaygın olarak sağlanmıştır.

Uzaktan çalışma, altı veya daha fazla çalışanı olan işletmelerde (%20,0) ve Üretim ve İmalat sektöründe (%22,0) daha yaygındır. Psikososyal terapi desteği daha büyük işletmeler (%16,0) ve Hizmetler sektörü (%14,1) tarafından sıklıkla bildirilmiştir.

Tablo 68. Hasar Seviyesi ve İl Bazında Çalışan Sayısı ve Sektöre Göre Uygulanan Ruhsal, Ekonomik ve Fiziksel Destekler

	Çalışan Sayısı				Sektör					
	Hiç çalışanı yok	1 Çalışan	2 - 5 Çalışan	6 veya Daha Fazla Çalışan	Tarım ve Doğal Kaynaklar	İnşaat ve Emlak	Üretim ve İmalat	Ticaret ve Taşımacılık	Hizmetler	Diğer
Konaklama sağlama	15,9%	18,8%	28,9%	36,0%	6,3%	26,1%	36,6%	20,5%	26,0%	20,0%
Kısa vadeli çalışma izinleri	28,4%	10,4%	25,2%	34,0%	12,5%	26,1%	26,8%	35,9%	22,3%	20,0%
Çalışma saatleri azaltma	29,5%	9,0%	25,2%	31,0%	25,0%	30,4%	24,4%	35,9%	20,4%	24,0%
İşe ulaşım destekleme	17,0%	11,1%	21,5%	29,0%	31,3%	23,9%	22,0%	20,5%	18,9%	8,0%
Yemek yardımı	23,9%	24,3%	41,9%	45,0%	18,8%	43,5%	36,6%	25,6%	36,9%	16,0%
Uzaktan çalışma	18,2%	11,8%	13,0%	20,0%	6,3%	6,5%	22,0%	10,3%	16,0%	8,0%
Psikososyal terapi desteği	14,8%	9,0%	12,6%	16,0%	12,5%	6,5%	9,8%	10,3%	14,1%	8,0%
Fiziksel aktivitelerin teşvik edilmesi	11,4%	6,9%	13,8%	15,0%	0,0%	4,3%	14,6%	20,5%	12,4%	8,0%
Motivasyon etkinlikleri düzenleme	21,6%	11,8%	17,1%	20,0%	6,3%	19,6%	14,6%	20,5%	16,5%	24,0%
Ailelere yönelik destek programları sunma	10,2%	8,3%	10,6%	17,0%	0,0%	15,2%	17,1%	10,3%	10,4%	12,0%
Çalışanlar arasında dayanışma ve iletişimi artırmak için aktiviteler düzenleme	13,6%	9,0%	8,9%	12,0%	6,3%	2,2%	19,5%	5,1%	10,9%	8,0%
Kişisel gelişim ve stres yönetimi eğitimleri düzenleme	10,2%	6,3%	6,5%	6,0%	0,0%	4,3%	12,2%	5,1%	7,5%	0,0%
Esnek çalışma düzenlemeleri yapma	9,1%	6,3%	9,8%	8,0%	12,5%	15,2%	9,8%	5,1%	7,5%	12,0%
İş yükünü yeniden dağıtma	12,5%	5,6%	15,4%	13,0%	12,5%	10,9%	9,8%	7,7%	13,6%	0,0%
İşyeri psikolojik danışmanlık hizmetleri sunma	6,8%	4,2%	4,9%	5,0%	0,0%	2,2%	12,2%	2,6%	5,1%	4,0%
Düzenli sağlık taramalarının yapma	1,1%	4,9%	4,9%	4,0%	0,0%	6,5%	2,4%	5,1%	3,6%	12,0%
Çalışanların evdeki sorunları çözmelerine yardımcı olma	9,1%	6,3%	7,3%	6,0%	6,3%	4,3%	7,3%	2,6%	7,0%	20,0%
Finansal destek sağlama	10,2%	8,3%	14,2%	12,0%	12,5%	13,0%	26,8%	10,3%	11,2%	0,0%
Çocuk bakım hizmeti sunma	3,4%	2,1%	4,9%	2,0%	0,0%	2,2%	7,3%	5,1%	3,4%	0,0%
Katkım olmadı	13,6%	29,2%	8,5%	6,0%	31,3%	26,1%	7,3%	12,8%	13,6%	0,0%

Depremi işletmeler üzerindeki etkilerini anlamayı amaçlayan ankette, çalışanların refahı ve afet sonrası işletmelerin genel performansı üzerindeki etkilere ilişkin fikir edinmek için iki kritik soru yöneltilmiştir.

İlk soru, depremin bu işletmelerdeki çalışanların refahı üzerindeki etkisini değerlendirmeye yöneliktir. Yanıtlar 1'den (hiçbir etki olmadığını gösteren) 5'e (son derece olumsuz etkilendiğini gösteren) kadar ölçeklendirilmiştir. Yanıtların dağılımı, durumun nüanslı bir görünümünü sunmaktadır: Yanıtlara göre, işletmelerin %40,5'i depremden sonra çalışan refahının olumsuz etkilendiğini belirtirken, eşit oranda işletme bu konuda nötr bir duruş sergilemiştir.

Ek olarak, ikinci soru işletmelerin depremler sonrasındaki performansına odaklanmış ve 1 (çok daha kötü) ile 5 (çok daha iyi) arasında değişen seçenekler sunulmuştur. Bu soru, felaketin işletmeler üzerindeki daha

geniş operasyonel etkilerini yakalamayı amaçlamıştır: işletmelerin nispeten daha yüksek bir yüzdesi (%43,2) iş performanslarının kötüleştiğine inanmaktadır.

Tablo 69. Depremi Çalışan Refahı ve İş Performansı Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi

		%
Depremi çalışanlarınızın refahı üzerindeki etkisi nedir?	1 Hiç etkilenmedi	4,3%
	2 Etkilenmedi	14,8%
	3 Ne etkilendi ne de etkilenmedi	40,4%
	4 Etkilendi	19,9%
	5 Son derece olumsuz etkilendi	20,6%
Depremlerden sonra mevcut iş performansınız nasıl değişti?	1 Son derece kötüye gitti	12,6%
	2 Kötüye gitti	30,5%
	3 Ne kötü ne iyi	38,0%
	4 İyiye gitti	13,5%
	5 Son derece iyiye gitti	5,4%

Aşağıdaki tablo, deprem sonrası çalışan refahı ve işletme performansına ilişkin değerlendirmeleri yansıtan ortalama puanları, deprem hasar şiddeti, il, çalışan sayısı ve sektöre göre kategorize ederek sunmaktadır. Bir önceki tabloda yüzde olarak verilen dağılımlar, kategorik farklılıkları daha iyi gözlemleyebilmek için aşağıda deprem hasar düzeyi, il, çalışan sayısı ve sektöre göre ayrıştırılarak ortalama olarak sunulmuştur. Bu ortalamalar 1 ile 5 arasında değişen bir ölçeğe göre yorumlanmalıdır.

Gözlemler, deprem hasarının seviyesine göre çalışanların refahı üzerindeki etkinin kademeli olarak arttığını göstermektedir. Buna ek olarak, çalışanların refahına ilişkin değerlendirmeler orta ile orta-yüksek aralıkta seyretme eğilimindedir. İl değerlendirmesinde Hatay'ın "aşırı olumsuz etkilenme" seviyesine yakınlığı, özellikle de yüksek hasar kategorisindeki sınıflandırması dikkate alındığında, dikkat çekicidir. Bu durum, hasar şiddetinin çalışan refahı üzerinde önemli bir olumsuz etkisi olduğunu göstermektedir.

İş performansına ilişkin olarak, tüm kategorilerdeki değerlendirmeler ağırlıklı olarak orta ile zayıf arasında değişmektedir. Dikkat çeken bir gözlem, "Üretim ve İmalat" sektöründeki performansın düşmesi ve işletmelerin deprem sonrası performanslarında kötüleşme olduğunu bildirmeleridir.

Tablo 70. Depremin Çalışan Refahı ve İş Performansı Üzerindeki Etkisinin Kategorilere Göre Değerlendirilmesi

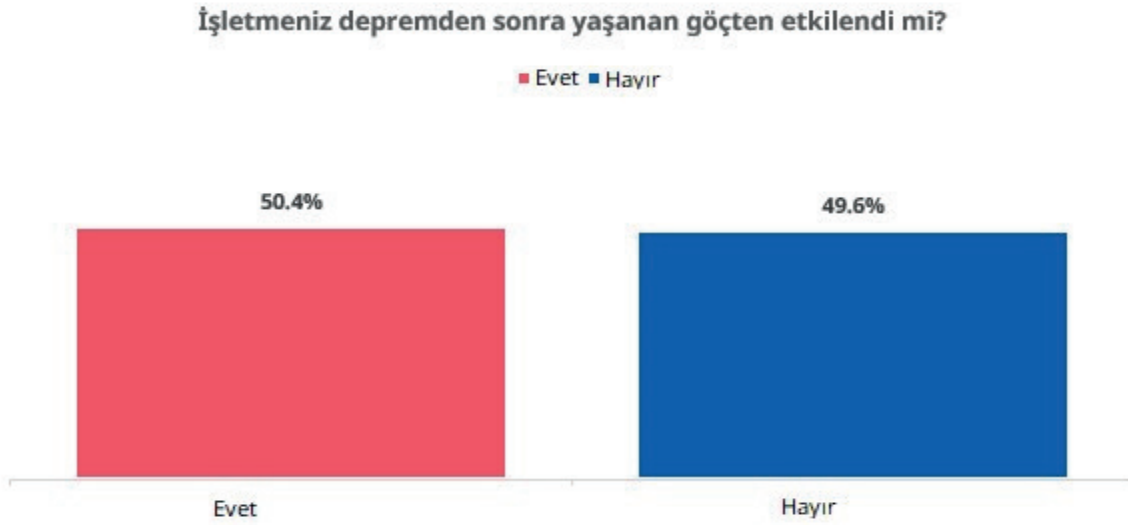
		Depremin çalışanlarınızın refahı üzerindeki etkisi nedir?	Depremlerden sonra mevcut iş performansınız nasıl değişti?
Deprem Hasarı	Çok Düşük Hasar	3,07	2,75
	Düşük Hasar	3,36	2,86
	Orta Hasar	3,41	2,77
	Orta-Yüksek Hasar	3,59	2,65
	Yüksek Hasar	3,39	2,62
İl	Adıyaman	3,5	2,81
	Hatay	4,05	2,6
	Kahramanmaraş	2,81	2,6
	Malatya	3,2	2,7
Çalışan Sayısı	Hiç çalışanı yok	3,08	2,71
	1 Çalışan	3,14	2,7
	2 - 5 Çalışan	3,53	2,72
	6 veya Daha Fazla Çalışan	3,53	2,81
Sektör	Tarım ve Doğal Kaynaklar	3,06	2,63
	İnşaat ve Emlak	3,61	2,81
	Üretim ve İmalat	3,59	2,22
	Ticaret ve Taşımacılık	3,64	2,67
	Hizmetler	3,31	2,78
	Diğer	2,89	2,73

► Bölüm 6: Çalışan Kadınlar ve Göç

Türkiye'de 6 Şubat'ta meydana gelen depremlerin ardından depremten etkilenen bölgeden diğer illere ciddi bir göç yaşanmıştır. Bu göçün boyutlarına ilişkin resmi ve kesin rakamlar henüz bilinmemekle birlikte, göçün hem toplumsal yaşam hem de işgücü piyasası üzerinde önemli etkileri olduğunu söylemek mümkündür.

Bölgedeki işletmeler de bu göçün etkisini hissediyor; işletmelerin yarısı faaliyetlerinin deprem sonrası göçlerden etkilendiğini belirtiyor.

Şekil 4. Deprem Sonrası Göçün İşletmeler Üzerindeki Etkisi

Yüksek hasar gören işletmeler %63,6 ile deprem sonrası göçten en fazla etkilenen işletmeler olurken, çok az hasar gören işletmelerin oranı sadece %30,2'dir. Coğrafi olarak, Adıyaman %71,9 ile göçten en fazla etkilenen il olurken, Kahramanmaraş %40,3 ile en az etkilenen il olmuştur.

Bu etki farklı çalışan sayıları arasında tutarlılık göstermiş, bir çalışanı olan işletmeler %55,6, altı veya daha fazla çalışanı olanlar ise %52,0 oranında etkilenmiştir. Sektörel olarak bakıldığında, işletmelerin %75,6'sının etkilendiği Üretim ve İmalat sektörü en fazla etkilenen sektör olurken, Ticaret ve Ulaştırma sektörü %30,8 ile en az etkilenen sektör olmuştur.

Tablo 71. Deprem Sonrası Göçün Kategorilere Göre İşletmeler Üzerindeki Etkisi

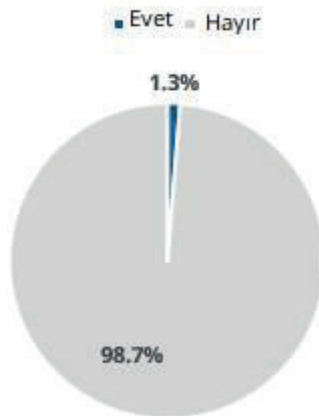
		Evett	Hayır
Deprem Hasarları	Çok Düşük Hasar	30,2%	69,8%
	Düşük Hasar	41,7%	58,3%
	Orta Hasar	51,4%	48,6%
	Orta-Yüksek Hasar	61,3%	38,2%
	Yüksek Hasar	63,6%	36,4%
İl	Adıyaman	71,9%	28,1%
	Hatay	45,4%	54,6%
	Kahramanmaraş	40,3%	59,7%
	Malatya	44,9%	55,1%
Çalışan Sayısı	Hiç çalışanı yok	30,7%	69,3%
	1 Çalışan	55,6%	44,4%
	2 - 5 Çalışan	53,7%	46,3%
	6 veya Daha Fazla Çalışan	52,0%	48,0%
Sektör	Tarım ve Doğal Kaynaklar	37,5%	62,5%
	İnşaat ve Emlak	41,3%	58,7%
	Üretim ve İmalat	75,6%	24,4%
	Ticaret ve Taşımacılık	30,8%	69,2%
	Hizmetler	51,7%	48,3%
	Diğer	44,0%	56,0%

Depremın ardından, yeniden inşa ve toparlanma aşaması, başta küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) olmak üzere çeşitli sektörlerde önemli zorlukların altını çizmiştir. Bu zorluklar arasında, kadın girişimcilerin işletmelerini yeniden inşa etmek ve canlandırmak için hedeflenen destek önlemlerine erişebilmeleri özellikle ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınların iş dünyasında, özellikle de afet sonrası bağlamda özel sorunlarla karşılaştıkları genel Kabul görmesine rağmen veriler özellikle kadın girişimcilere yönelik desteklerin varlığı ve bu desteklere erişimin önemli ölçüde yetersiz kaldığını göstermektedir.

6 Şubat Depremlerini takip eden 12 ay içinde, kadın girişimcilerin yalnızca %1,3'ü, ihtiyaçlarına özel olarak tasarlanmış destek mekanizmalarına erişebildiklerini bildirmiştir.

Şekil 5. Kadın İşletmeleri için Deprem Sonrası İyileştirme Desteğine Erişim

Depremden sonra toparlanmayı desteklemek için kadın işletmelerine özel olarak tasarlanmış herhangi bir destek aldınız mı?

Deprem sonrasında kadınlara yönelik destek çok sınırlıdır. Sadece Malatya'da ağır hasar gören imalat sektöründeki işletmeler, özellikle de altı veya daha fazla çalışanı olanlar, kadınlar için tasarlanmış destek almıştır. Bu durum, kadınlara yönelik hedefli yardım konusunda önemli bir boşluğa işaret etmekte ve çeşitli sektör ve bölgelerdeki kadın çalışanların özel ihtiyaçlarını ele alan daha kapsayıcı iyileştirme çabalarına duyulan ihtiyacın altını çizmektedir.

Tablo 72. Kategorilere Göre Kadın İşletmelerinin Deprem Sonrası Toparlanma Desteğine Erişimi

		% (Evet)
Deprem Hasarları	Çok Düşük Hasar	0,0%
	Düşük Hasar	0,0%
	Orta Hasar	0,0%
	Orta-Yüksek Hasar	0,0%
	Yüksek Hasar	4,3%
İl	Adıyaman	0,0%
	Hatay	0,0%
	Kahramanmaraş	0,0%
	Malatya	2,8%
Çalışan Sayısı	Hiç çalışanı yok	0,0%
	1 Çalışan	0,0%
	2 - 5 Çalışan	0,0%
	6 veya Daha Fazla Çalışan	4,2%
Sektör	Tarım ve Doğal Kaynaklar	0,0%
	İnşaat ve Emlak	0,0%
	Üretim ve İmalat	14,3%
	Ticaret ve Taşımacılık	0,0%
	Hizmetler	0,0%
	Diğer	0,0%

Hem depremden bu yana geçen bir yıl içinde gerçekleştirilen girişimler hem de araştırmamızdan elde edilen bulgular, afetin çalışma hayatında cinsiyete dayalı eşitsizlikler yarattığına işaret etmektedir. Bu eşitsizlikler deprem sonrası toparlanma sürecinde daha da belirgin hale gelebilir. Deprem sonrasında işletmelerde hakim olan koşullar arasında en yaygın olanı kadınların çalışma saatlerinin azaltılmasıdır (%39,9). Deprem sonrasında kadınların artan 'bakım yükü' nedeniyle çalışma saatlerini azaltma zorunluluğunun yanı sıra çocuk, yaşlı ve engelli bakımı gibi yükümlülüklerine katkıda bulunmak için ayni ve nakdi taleplerin arttığı belirtilmektedir (%16,1). Kadınlar iş ve yaşam dengesini sağlamakta deprem öncesine kıyasla daha fazla zorlanmaktadır. Hem kadın istihdamını hem de toplumsal katılımı güçlendirmek için doğrudan kadınları hedefleyen destek politikalarına duyulan ihtiyaç açıkça ortadadır. Kadınların toparlanma döneminde karar alma süreçlerine katılımı, bölgedeki toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine yaklaşmak için elzemdir.

Tablo 73. Depremın Kadınların İstihdamı ve Çalışma Koşulları Üzerindeki Etkisi

	%
Teknik pozisyonlarda daha az kadın istihdam ediliyor	17,9%
Depremden sonra yönetici pozisyonlarında daha az kadın istihdam edildi	26,1%
Kadınların çalışma saatleri azaltıldı	39,9%
Kadınların çocuk, yaşlı ve engelli bakımı gibi bakım sorumlulukları için maddi ve ayni katkı talepleri arttı	16,1%

Depremler sonrasında işletmelerin kadın çalışanlarını desteklemek için attıkları adımlar sınırlıdır. İşletmelerin yaklaşık %29'u kadın çalışanların güvenlik ve barınma ihtiyaçlarını sağlamak için özel destek sağlamakta ve depremden etkilenen kadınlara özel olarak danışmanlık veya esnek çalışma düzenlemeleri gibi destek hizmetleri sunmaktadır.

Ancak, işyeri politikalarında değişiklik gibi kalıcı ve somut adımlar atanların oranı sadece %6,4'tür. Depremden sonra kadın çalışanlar için ek ekonomik fırsatlar yaratmaya yönelik herhangi bir girişimden haberdar olma veya uygulama oranı ise daha da düşük olup sadece %1,8'dir.

Tablo 74. Deprem Sonrasında Kadın Çalışanları Desteklemek için İş Dünyası Tepkileri

		%
Depremlerden sonra kadın çalışanlarınızın güvenliğini ve konaklama ihtiyaçlarını sağlamak için onlara özel bir destekte bulundunuz mu?	Evet	28,9%
	Hayır	71,1%
Depremlerden etkilenen kadın çalışanlara özel olarak danışmanlık veya esnek çalışma düzenlemeleri gibi destek hizmetleri uyguladınız mı?	Evet	29,4%
	Hayır	70,6%
Depremden sonra kadın işçileri desteklemek için işyeri politikalarında herhangi bir değişiklik yaptınız mı?	Evet	6,4%
	Hayır	93,6%
Deprem sonrası kadın işçilere yönelik ekonomik fırsatları artırmak için düşünülen veya uygulanan herhangi bir girişimi biliyor musunuz?	Evet	1,8%
	Hayır	98,2%

Depremden etkilenen bölgede kadınların durumuna ilişkin paydaşlardan alınan görüşler, depremin yıkıcı etkilerinin kadınlara ekstra yükler getirdiğini ve bu fiziksel, psikolojik ve duygusal yüklerin kadınların çalışma hayatına dönmesini zorlaştırdığını göstermektedir. Kentlerde barınma, eğitim, sağlık gibi sorunlar çözülmediği için hasta, engelli, yaşlı ve çocuklarına bakmak için kadının aile ile göç ettiği, erkeğin ise kette kalarak çalıştığı durumlarla karşılaştık. Göç etmeyip kentte kalan kadınlar da bu toplumsal roller nedeniyle çalışma hayatına katılma konusunda daha büyük engellerle karşılaşmaktadır:

"Sağlık sorunları var. Ya da bakmakla yükümlü olduğunuz aile büyükleri sizin anne babanız ya da eşinizin anne babası oluyor. Kadınlar bu tür şeylerle daha çok uğraşmak zorunda kaldıkları için biraz daha geri planda kalabiliyorlar."

"Ama bazı yaşam alanları ilan ederek, kadınların ya da çocukların yaşayabileceği ortamlar, eğitim alabilecekleri sınıflar yaratarak, şu anda çok büyük bir ihtiyaç var. Bu ihtiyaçların karşılanması ya da bakımevleri ... Yani özel sektörün ya da sivil toplumun sosyal ihtiyaç olarak yapabileceği şeyler var."

"Okullar çok önemli. Çocuklarının eğitimi için göç eden birçok insan var. Dolayısıyla güvenli ve temiz koşullarda kalabilirlerse, (...) okulların sosyal müdahaleleri yapılırsa...yüzde 80'i şehre geri dönmek istediğini söylüyor."

"Gündüz bakım evleri, yaşlılar ve çocuklar için bakım evleri vs. Bunlar kadın istihdamında çok önemli. Eğer çalışan aile üyesi baba ise o bölgeye geri dönebiliyorlar. Ama göç edilen yerde annesiyle kalan çocuk hikâyeleri de çok yaygın. Çocukların eğitiminden anne sorumlu. Dolayısıyla kadın istihdamında bu ana hikâyeler hala geçerli."

"Çocuklar için bir çözüm olmadığında kocalar eşlerinin işe geri dönmesini istemiyor" ifadesi, kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin cinsiyet ayrımcılığının derinleşmesi eğilimini güçlendirdiğine işaret ediyor. Paydaşların ifadelerinde, kadınların çalışma hayatına dönebilmeleri için gerekli fiziksel olanakların yanı sıra duygusal yükü hafifletmeye yönelik eğitim ve psikolojik destek sağlanması fikri ön plana çıkmaktadır. Kadınların çalışma hayatındaki motivasyonlarının artırılması ve desteklenmesi için bakım yükünün getirdiği ekstra psikolojik ve duygusal yükler de dikkate alınarak kapsamlı bir yaklaşım ortaya konulmalıdır:

"Ne yazık ki hayatta kalanların yakınları ya sakat kaldı ya da ampute oldu. Böyle olunca kadının çalışmasının önünde çok büyük bir engel oluştu. Bence onlar için bir rehabilitasyon merkezi kurulmalı ve kadınların çocuklarını ya da bakmaları gereken kişileri güvenle bırakabilecekleri alanlar yaratılmalı. Bence en doğru hareket bu olacaktır. Bu sayede başkalarıyla bir araya gelecek ve sosyalleşecektir. Kadınlar da çalışarak eve katkı sağlayacaktır."

"Mesela ben çocuğumu hafif hasarlı da olsa bir binada bırakıp işe gitmek istemem. Ya da gidersem çalışmak zorunda olduğum için giderim. Aklım hep orada kalıyor. Bence işletmelerde ya da organize sanayi bölgelerinde, güvenli alanlarda vs. kreşlerin kurulması, yani oradaki çalışanlara mesai saatleri içerisinde psikososyal destek verilmesi, ailelerinin güvende olduklarını bilmeleri vs. çok çok değerli şeyler."

"Çocukların ruh sağlığı genel olarak depremden çok etkilendi. Başta anneleri olmak üzere ailelerine bağılılıkları arttı. Tabii bundan dolayı çalışan annelerin çocuklarıyla ilgili psikolojik kaygıları arttı. Onları yalnız bırakmamak ve her an deprem olacak korkusu yaşamak gibi... Dolayısıyla belki kreşlerin sayısının artırılması ve eğitimlerin verilmesi bu anlamda desteklerden biri olabilir. Yani evet, bakım yükünün şu anda kadınlar için en büyük sorun olduğunu düşünüyorum."

Öte yandan bölgeye yönelik göçten kaynaklanan işgücü açığının kapatılmasında kadınların istihdam edilmesi ve nitelikli işgücü olarak değerlendirilmesi şeklinde planlı bir yaklaşımın nüvelerini görmek mümkündür:

"Konteyner kentlerde konuştuğumuz kadınların çoğu bizden bir iş, çalışacak bir yer istedi. Yani bir konteynerden bir eve geçip tek kişinin çalışmasıyla hayatı yeniden kurmak mümkün değil. Kadınların çalışma isteği var."

"...birçok şirket artık kadınları da işe almamız gerektiği görüşünde. Gaziantep'te görüştüğümüz bir KOBİ doğrudan gündüz vardiyalarında kadın istihdam etmeye başladıklarını ve gece gelip gelemeyeceklerini test edeceklerini söyledi. Kahramanmaraş'ta büyük bir şirketin yönetim kurulunda yer alan bir kadın müteahhit de şirketlerinin kadınların bulunmadığı mesleklerde kadınları eğitmeye ve istihdam etmeye başladığını söyledi. Kadınları beton transmikser operatörü olarak eğitmeye başladılar ve ilk partiyi eğittiler."

Kadın işgücünün eğitilmesi ve hiç istihdam edilmedikleri sektörlerde işe alınması yaklaşımı, mesleki niteliklerin geliştirilmesine toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu konuda benzer işbirliklerinin geliştirilmesi kadınların iş hayatına dönüşü için önemli bir çıktı olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, 6 Şubat Depremi Türkiye'nin etkilenen bölgelerinde sadece coğrafi değil aynı zamanda sosyo-ekonomik bir değişime de yol açmıştır. Göçün toplumsal yapılar ve iş gücü dinamikleri üzerinde derin etkileri olmuş, bu etkiler yarısı nüfus hareketlerinin operasyonel etkilerini rapor eden işletmeler tarafından hissedilmiştir. Bu durum, KOBİ'ler için önemli bir endişe kaynağı olan işgücünde önceden var olan cinsiyet eşitsizliklerini daha da derinleştirmiştir.

Özellikle, afet sonrasında kadınların çalışma saatlerinin kısıtlandığı ve yaklaşık %40'ının bu durumdan etkilendiği görülmüştür; bu da bakım sorumluluklarının artan yükünün ve iş-yaşam dengesini sağlama mücadelesinin altını çizmektedir. Teknik ve yönetici pozisyonlarında çalışan kadınların sayısındaki azalma, afet sonrası mesleki alanda toplumsal cinsiyet eşitliğindeki gerilemeyi daha da gözler önüne sermektedir.

Depremi ardından kadınlar için ekonomik fırsatların güvencesizliği, durumlarına uygun desteğe erişebilen kadın girişimcilerin yalnızca %1,3 olmasıyla kanıtlanmaktadır.

Bölgede tarım ve gıda ekonomisi belirleyici bir konuma sahiptir. Depremden etkilenen Hatay, Malatya ve Adana illerinin ihracata yönelik en önemli ekonomik faaliyetleri arasında yer alan tarımsal üretim için gerekli işgücü, çevre illerden göç eden mevsimlik tarım işçilerinden sağlanmaktadır. İyi tarım uygulamaları ve sürdürülebilir tarım uygulamaları desteklenerek tarım ekonomisinin ihtiyaçları karşılanmalıdır. Depremi yıkıcı etkileri nedeniyle mevsimlik tarım işçileri ulaşım, barınma ve hijyen gibi temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamada her zamankinden daha fazla sorunla baş etmek zorunda kalacaklardır. Sürdürülebilir tarımsal üretim için mevsimlik tarım işçilerinin kayıt dışı çalışma, düşük ücret ve insani koşullarda barınma gibi sorunlarına yönelik bütüncül politikalar geliştirilmelidir. Kadın ve çocukların tarımsal işgücüne yoğun bir şekilde dâhil olduğu düşünüldüğünde, konunun öncelikli olarak ele alınması ihtiyacı daha da belirginleşmektedir. Bu bölgedeki tarımsal üretim, ülkenin gıda güvenliğinin yanı sıra ihracat gelirleri üzerinde de kritik bir etkiye sahiptir.

İşletmelerin kadın çalışanlara yönelik destek konusundaki tepkileri mevcut olmakla birlikte yaygın değildir. İşletmelerin üçte birinden daha azı kadın çalışanlarının acil güvenlik, barınma ve esneklik ihtiyaçlarını karşılamak için adım atmıştır. Daha çarpıcı olan ise girişimlerin azlığıdır; işletmelerin sadece %6,4'ü deprem sonrasında kadınları desteklemek için işyeri politikalarında değişikliğe gitmiş ve kadın çalışanlar için ekonomik fırsatları artırmaya yönelik tedbirler konusunda farkındalık endişe verici derecede düşüktür.

Bu gözlemler, uyumlu politika müdahalelerine ve stratejik destek mekanizmalarına duyulan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır. Sadece acil eksiklikleri gidermekle kalmayıp aynı zamanda kapsayıcı ekonomik katılım için sürdürülebilir bir çerçeveyi teşvik eden afet iyileştirmesine yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım için bir zorunluluk vardır. İlerlerken, iyileştirme stratejilerinin bu toplumsal cinsiyete dayalı etkilerin incelikli bir şekilde anlaşılması ve etkilenen bölgelerin hem ekonomik hem de sosyo-kültürel dokusunun gelecekteki olumsuzluklara karşı güçlendirilmesinin sağlanması çok önemlidir. Depremden önceki koşullarda dahi bölge genelinde kadınların işgücüne katılım oranı düşük, kayıt dışı istihdamın ve işsizlik oranlarının ise yüksek olduğu düşünüldüğünde, deprem gibi büyük bir krizin tüm bu olumsuzlukları daha da artıracığı göz önünde bulundurulmalı ve toplumsal cinsiyete duyarlı önlemler alınmalıdır. Tüm bu önlemler tasarlanırken kriz dönemlerinde yoğunlaşan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ve tacizin önlenmesine yönelik tedbirlere ek olarak, şiddete maruz kalanlar için destekleyici ve koruyucu adımlar atılmalıdır.

► Bölüm 7: Gelecek Tahminleri ve Beklentileri

İşletmelerin gelecek yıl için istihdam artışı tahminleri, %42,8'inin istihdamın aynı kalmasını beklediğini göstermektedir. Bunu istihdamda düşüş öngören %34,2'lik bir kesim takip etmektedir. Önemli bir artışa işaret eden yanıtlar oldukça sınırlı olmakla birlikte, istihdamda artış öngören işletmeler de bulunmaktadır (%22,9).

Tablo 75. İstihdamda Büyüme Tahminleri 2024

	%
Çok düşecek	21,8%
Hafif düşecek	12,4%
Aynı kalacak	42,8%
Hafif yükselecek	18,1%
Çok yükselecek	4,8%

İşletmelere farklı kırımlarda büyüme beklentileri sorulmuştur. Hasar oranı çok düşük olan işletmelerin daha iyimser olduğu, %41,5'inin istihdamın aynı kalmasını beklediği ve %7,5'inin önemli artışlar öngördüğü tespit edilmiştir. Buna karşılık, yüksek hasarlı işletmelerin büyüme beklentileri daha kötümserdir; %33,8'i önemli bir düşüş öngörürken, sadece %4,0'ı büyümede önemli artışlar beklemektedir.

İl düzeyinde, Kahramanmaraş'taki işletmeler %50,0 ile büyümede değişiklik beklemeyen en stabil işletmeler iken, Malatya'dakiler %32,4 ile önemli düşüşler öngören daha temkinli işletmelerdir. Çalışan sayıları açısından, hiç çalışanı olmayan işletmeler %47,7'lik bir oranla büyümede değişiklik beklemeyenken, altı veya daha fazla çalışanı olan işletmeler %25,0'lık bir oranla önemli düşüşler öngörerek tahminlerinde daha çeşitlilik göstermektedir.

Sektörel düzeyde, Üretim ve İmalat sektörü %61,0 oranıyla büyümede önemli düşüşler öngörerek oldukça kötümser bir tablo çizmektedir. Buna karşın, İnşaat ve Gayrimenkul sektörü daha iyimser bir tablo çizerken, %26,1'i hafif bir artış, %15,2'si ise önemli bir büyüme beklemektedir. Hizmet sektörü nispeten istikrarlı görünmekte olup %49,5'i herhangi bir değişiklik beklememektedir.

Tablo 76. Kategorilere Göre 2024 İstihdam Büyüme Tahminleri

		Önemli ölçüde azalacak	Biraz azalacak	Aynı kalacak	Biraz artacak	Önemli ölçüde artacak
Deprem Hasarları	Çok Düşük Hasar	20,8%	15,1%	41,5%	15,1%	7,5%
	Düşük Hasar	26,0%	10,4%	47,9%	13,5%	2,1%
	Orta Hasar	10,3%	9,6%	52,7%	21,2%	6,2%
	Orta-Yüksek Hasar	16,3%	12,5%	43,8%	23,8%	3,8%
	Yüksek Hasar	33,8%	14,6%	30,5%	17,2%	4,0%
İl	Adıyaman	14,4%	10,1%	48,9%	22,3%	4,3%
	Hatay	14,6%	10,8%	40,8%	30,0%	3,8%
	Kahramanmaraş	22,4%	12,7%	50,0%	9,7%	5,2%
	Malatya	32,4%	15,3%	34,1%	12,5%	5,7%
Çalışan Sayısı	Hiç çalışanı yok	22,7%	8,0%	47,7%	18,2%	3,4%
	1 Çalışan	22,9%	14,6%	48,6%	9,0%	4,9%
	2 - 5 Çalışan	19,1%	11,4%	43,5%	22,4%	3,7%
	6 veya Daha Fazla Çalışan	25,0%	16,0%	29,0%	21,0%	9,0%
Sektör	Tarım ve Doğal Kaynaklar	12,5%	18,8%	43,8%	18,8%	6,3%
	İnşaat ve Emlak	15,2%	10,9%	32,6%	26,1%	15,2%
	Üretim ve İmalat	61,0%	4,9%	19,5%	9,8%	4,9%
	Ticaret ve Taşımacılık	12,8%	25,6%	28,2%	33,3%	0,0%
	Hizmetler	16,5%	12,1%	49,5%	17,7%	4,1%
	Diğer	76,0%	8,0%	12,0%	0,0%	4,0%

İşletmelere "Hangi devlet desteklerine ihtiyaç duyuyorsunuz?" sorusu yöneltildiğinde, %67,4'lük bir oranla "mali destek" cevabı öne çıkmaktadır. Bunu işgücü desteği takip etmektedir. Psikolojik destek ve esenlik desteği ile teknik destek ise daha alt sıralarda yer almaktadır (sırasıyla %13,3 ve %12,8). Bu noktada, yeniden yapılanma, kalkınma ve büyüme için öncelikli ihtiyacın finansman olduğu öngörülmektedir.

Tablo 77. Beklenen Devlet Destekleri

	%
Mali Destek (hibeler, krediler, vergi indirimleri, sübvansiyonlar)	67,4%
İşgücü Desteği	34,2%
Tedarik Zinciri desteği (bilgiye erişim, lojistik destek, vb.)	21,2%
Düzenleyici destekler (izinlerin hızlandırılması, gevşetme ve uyum süreçlerine destek)	20,7%
Psikolojik destek ve esenlik desteği	13,3%
Teknik Destek	12,8%

İşgücü desteği özellikle Kahramanmaraş'taki işletmeler (%56,7) ve bir çalışanı olan işletmeler (%45,8) tarafından vurgulanmıştır. Tedarik zinciri desteğine en çok Ticaret ve Ulaştırma sektörü (%30,8) ve düşük hasarlı işletmeler (%29,2) ihtiyaç duymuştur. Teknik destek, Üretim ve İmalat sektörü (%22,0) ve yüksek hasarlı işletmeler (%15,9) tarafından önemli ölçüde talep edilmiştir. Ruh sağlığı ve esenlik desteği, genel olarak daha düşük bir öncelik olsa da, Hatay'da önemli ölçüde daha yüksektir (%30,8).

Tablo 78. Kategorilere Göre Beklenen Devlet Destekleri

		Mali Destek (hibeler, krediler, vergi indirimleri, sübvansiyonlar)	Düzenleyici destekler (izinlerin hızlandırılması, gevşetme ve uyum süreçlerine destek)	İşgücü desteği	Tedarik Zinciri desteği (bilgiye erişim, lojistik destek, vb.)	Teknik Destek	Ruh sağlığı ve esenlik desteği
Deprem Hasarları	Çok Düşük Hasar	55,7%	24,5%	29,2%	21,7%	13,2%	5,7%
	Düşük Hasar	70,8%	26,0%	42,7%	29,2%	9,4%	15,6%
	Orta Hasar	70,5%	14,4%	30,8%	17,8%	13,7%	12,3%
	Orta-Yüksek Hasar	75,0%	26,3%	23,8%	15,0%	8,8%	13,8%
	Yüksek Hasar	66,2%	17,9%	41,1%	22,5%	15,9%	17,9%
İl	Adıyaman	77,0%	18,7%	23,0%	15,1%	8,6%	6,5%
	Hatay	68,5%	13,8%	25,4%	26,2%	13,8%	30,8%
	Kahramanmaraş	56,0%	11,9%	56,7%	20,1%	21,6%	6,7%
	Malatya	67,6%	34,1%	32,4%	23,3%	8,5%	10,8%
Çalışan Sayısı	Hiç çalışanı yok	58,0%	27,3%	26,1%	19,3%	9,1%	12,5%
	1 Çalışan	66,7%	11,1%	45,8%	18,1%	20,8%	13,2%
	2 - 5 Çalışan	73,2%	18,3%	31,3%	22,8%	9,8%	13,0%
	6 veya Daha Fazla Çalışan	62,0%	35,0%	32,0%	23,0%	11,0%	14,0%
Sektör	Tarım ve Doğal Kaynaklar	62,5%	37,5%	62,5%	18,8%	6,3%	12,5%
	İnşaat ve Emlak	60,9%	17,4%	28,3%	19,6%	17,4%	21,7%
	Üretim ve İmalat	73,2%	31,7%	34,1%	22,0%	22,0%	19,5%
	Ticaret ve Taşımacılık	79,5%	20,5%	23,1%	30,8%	12,8%	12,8%
	Hizmetler	67,0%	18,7%	36,7%	20,9%	12,1%	12,1%
	Diğer	60,0%	32,0%	4,0%	16,0%	4,0%	8,0%

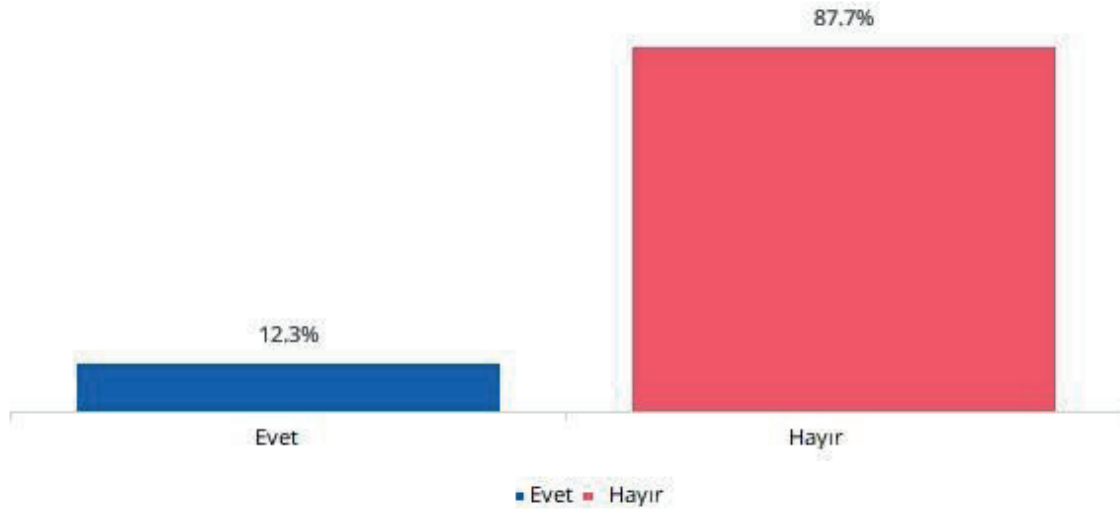
Benzer şekilde, devletten veya diğer paydaşlardan beklenen ihtiyaçlar açısından "mali destekler" ve "teşvikler" öncelikli odak noktası olarak ortaya çıkmaktadır. Mesleki beceri eğitimlerine %43,2 oranında "ihtiyaç yok" cevabı dikkat çekicidir. Bu bulgu, hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin mesleki beceri eğitimi ihtiyacına diğer sektörlere kıyasla daha az önem verdiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 79. Diğer Paydaşlardan Beklenen Destekler

	Gerek yok	Ne gerekli ne de değil	Gerekli
Mesleki beceri eğitimleri	43,2%	37,3%	19,5%
İşe alım yardımı ve istihdam hizmetleri	37,5%	33,7%	28,8%
Teşvikler	32,5%	31,6%	35,9%
Mali destek	22,8%	30,6%	46,6%
İşyeri danışmanlık hizmetleri	36,3%	39,4%	24,4%
İşletme içi eğitim programları	38,5%	36,1%	25,4%
İstihdam teşvik programları	37,7%	34,5%	27,8%
İşyeri uyum ve çeşitlilik eğitimleri	40,6%	36,3%	23,1%
İş sağlığı ve güvenliği eğitimleri	34,4%	40,6%	25,0%
İşletme içi mentorluk programları	38,0%	40,4%	21,6%
İşgücü planlama danışmanlığı	39,6%	36,8%	23,7%

İşletmelerin %88'i depremin ardından yeni iş fırsatları için bir strateji oluşturmadıklarını belirtmiştir. Bu durum, bölgedeki işletmeler arasında stratejik planlama ihtiyacına işaret edebilir.

Şekil 6. İşletmelerin Deprem Sonrası Stratejileri

Deprem sonrasında bölgede toparlanma düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. İşletmelerin %54'ü depremin ardından bölgede toparlanma olmadığını düşünmektedir.

Tablo 80. Deprem Bölgesindeki Toparlanmanın Değerlendirmesi

	%
iyileşti	53,9%
Ne iyileşti ne de iyileşmedi	29,7%
iyileşmedi	16,4%

İlk yılın ardından yıkılan şehirlerdeki toparlanmaya ilişkin olumlu görüş bildirenlerin sayısı sınırlı kalırken, temel altyapı eksiklikleri yaygın olarak dile getirilmiştir:

"Burada henüz değişen pek bir şey yok. Sadece sürece biraz alıştık. Hiçbir ilerleme yok. Şehrimizde hala yollarımız yok, hala ışıklarımız yok. İnsanlar, binlerce insan, hala su için kuyrukta bekliyor."

İyileşme beklentilerini sorduğumuz paydaşlar, verilerle uyumlu olarak ekonomik ve fiziksel iyileşme konusunda kötümser gözlemlerini dile getirmişlerdir:

"Benim kişisel görüşüm en az 10 yıl [gerektiği] yönünde. Geçmişe dönmek gerekirse, deprem öncesine... en az 10 yıl. Ben iyimser düşünüyorum. Çünkü ne altyapı kaldı ne de üstyapı... Bir yıl geçti ama hala enkaz her yerde"

"...bir kişi zarar etmişse, fabrikası gitmişse, o fabrikayı toparlamak ve o seviyeye ulaşmak için beş veya on yıl geçmesi gerekir."

"...özellikle Maraş, Malatya ve Hatay gibi illerde depremin neden olduğu çok yoğun yeniden yapılanma süreçlerine rağmen bunun 5 yıldan önce toparlanacağını düşünmüyoruz."

İşletmeler gelecekları konusunda iyimser görünmemektedir; tüm işletmelerin yalnızca %32'si önümüzdeki 12 ay boyunca faaliyetlerinin geleceği konusunda iyimser hissetmektedir. İşletmelerin geriye kalan

%32,0'sinin zorluklara rağmen iyimser olduğunu ifade etmesi, dayanıklılık ve belki de toparlanma stratejilerine, uyum sağlama kabiliyetine ve afet sonrası bağlamdan doğabilecek yeni fırsatların potansiyeline olan inanca işaret etmektedir.

Tablo 81. Gelecek Yıla Dair Ekonomik İyimseri

	%
Kötümser	35,0%
Ne kötümser ne de iyimser	33,0%
İyimser	32,0%

Derinlemesine görüşmelerimizde makroekonomik koşulların ekonomik toparlanmanın önündeki temel engellere ilişkin sorulara verilen yanıtlarda da belirsizlik yarattığı ve bu belirsizliğin deprem sonrası toparlanma sürecini daha da zorlaştırdığı anlaşılmaktadır:

"Aslında piyasanın durumu biraz engel teşkil ediyor. Şu anda yaşadığımız yüksek faiz oranı piyasada biraz belirsiz bir ortam yaratıyor"

İşletmeler genellikle mevcut faaliyetlerine devam etme eğilimindedir. İşletmelerin %6,2'si önümüzdeki 24 ay içinde işlerini kapatmayı düşünürken, %4,8'i mevcut işlerine devam etmek yerine farklı bir iş kurmayı, %9,5'i ise başka bir şehirde iş kurmayı düşünmektedir. Önümüzdeki 12 ay içinde daha fazla yatırım yapmayı planlayanların oranı ise %24,5'tir.

Şekil 7. Önümüzdeki 24 Ay İçin İş Sürekliliği ve Yatırım Planları

İşletmelerin önemli bir kısmı, özellikle İnşaat ve Gayrimenkul sektöründekiler (%52,2) ve altı veya daha fazla çalışanı olanlar (%47,0) önümüzdeki 12 ay içinde daha fazla yatırım yapmayı planlamaktadır. Buna karşılık, Adıyaman'daki işletmeler, yalnızca %12,2'si daha fazla yatırım planlayarak yatırım yapma konusunda en az eğilimi gösteren işletmelerdir.

İşyerlerinin kapanmasıyla ilgili olarak, depremden yüksek hasar gören işyerlerinin %9,3'ü önümüzdeki 24 ay içinde kapanmayı düşünürken, bu oran Kahramanmaraş'ta oldukça düşüktür (%0,7). İşletmelerin küçük bir kısmı (%4,8) farklı bir iş kurmayı düşünürken, en yüksek oran Üretim ve İmalat sektöründedir (%9,8). İş

kurmak için başka bir şehre taşınmak "Diğer" sektöründeki işletmelerin %24,0'ı ve altı veya daha fazla çalışanı olan işletmelerin %18,0'ı için bir düşüncedir. Hatay ve Malatya'da sırasıyla %15,4 ve %15,9 ile yer değiştirme eğilimi daha yüksektir.

Tablo 82. Kategorilere Göre Önümüzdeki 24 Ay İçin İş Sürekliliği ve Yatırım Planları

		Önümüzdeki 12 ay içinde daha fazla yatırım yapmayı planlıyor musunuz?	Önümüzdeki 24 ay içinde işletmenizi kapatmayı düşünüyor musunuz?	Önümüzdeki 24 ay içinde mevcut işletmenizden vazgeçip başka bir iş kurmayı düşünüyor musunuz?	Önümüzdeki 24 ay içinde başka bir şehre geçip orada iş kurmayı düşünüyor musunuz?
Deprem Hasarları	Çok Düşük Hasar	15,1%	4,7%	3,8%	8,5%
	Düşük Hasar	32,3%	8,3%	7,3%	13,5%
	Orta Hasar	24,7%	2,7%	4,8%	6,8%
	Orta-Yüksek Hasar	20,0%	6,3%	5,0%	8,8%
	Yüksek Hasar	28,5%	9,3%	4,0%	10,6%
İl	Adıyaman	12,2%	1,4%	2,2%	2,2%
	Hatay	32,3%	9,2%	6,2%	15,4%
	Kahramanmaraş	33,6%	0,7%	3,7%	3,0%
	Malatya	21,6%	11,9%	6,8%	15,9%
Çalışan Sayısı	Hiç çalışanı yok	28,4%	8,0%	1,1%	8,0%
	1 Çalışan	13,9%	2,8%	4,9%	6,9%
	2 - 5 Çalışan	20,3%	5,7%	4,5%	7,7%
	6 veya Daha Fazla Çalışan	47,0%	10,0%	8,0%	18,0%
Sektör	Tarım ve Doğal Kaynaklar	50,0%	6,3%	0,0%	0,0%
	İnşaat ve Emlak	52,2%	2,2%	13,0%	19,6%
	Üretim ve İmalat	22,0%	12,2%	9,8%	12,2%
	Ticaret ve Taşımacılık	28,2%	2,6%	0,0%	5,1%
	Hizmetler	20,4%	5,6%	3,9%	8,0%
	Diğer	24,0%	20,0%	8,0%	24,0%

Bu bulguları sentezlediğimizde, işletmelerin uyum sağlama kabiliyeti ve bir ölçüde direnç göstermesine rağmen, genel anlatının stratejik planlama ve hedefe yönelik desteğe duyulan açık ihtiyaçla yumuşatılmış temkinli bir toparlanma olduğu açıktır. İstihdam beklentilerindeki yaygın belirsizlik, mali ve işgücü desteğinin önceliklendirilmesi ve stratejik ve yenilikçi girişimlerin sınırlı alımı, ekonomik canlanmayı desteklemek için tutarlı ve bilinçli bir müdahalenin gerekliliğinin altını çizmektedir. Bu, özellikle afet sonrası bağlamda belirli kırılganlıklar ve ihtiyaçlar gösteren KOBİ'ler ve kadın liderliğindeki işletmeler gibi gelecekteki ekonomik manzarayı şekillendirmede çok önemli olan sektörlerin desteklenmesi için geçerlidir.

► Bölüm 8: Kilit paydaşların gelecekteki kalkınma ve ekonomik iyileşmeye yaklaşımları

Paydaşlardan alınan kapsamlı geribildirimler, hem acil toparlanma hem de uzun vadeli kalkınma için bazı kritik ihtiyaç ve fırsatların altını çizmektedir. Bu önerilerin önceliklendirilmesi, afetten etkilenen bölge ekonomileri için hayati önem taşıyan sektörlerle odaklanmanın yanı sıra dayanıklılığı ve sürdürülebilir büyümeyi artırmak için sistemik zorlukların ele alınmasını da içermektedir.

Çeşitli paydaşların anlatıları, geleneksel kredi ve hibe tekliflerinin ötesine geçen yenilikçi finansal destek mekanizmalarına duyulan acil ihtiyacın altını çizmektedir. Bu tespit, afetten etkilenen bölgelerde iyileşme ve sürdürülebilir kalkınmaya giden yolun, sadece daha erişilebilir değil aynı zamanda bu bölgelerin karşılaştığı benzersiz zorluklara daha uygun finansman seçeneklerine erişim gerektirdiğinin kabul edilmesine dayanmaktadır.

Finansal paydaşların ifadeleri, kredi süreciyle ilgili önemli sorunlar olduğunu ortaya koymaktadır. Mevcut ekonomik belirsizlikler finans sağlayıcıların temkinli davranmasına yol açmakta, bu da krediye erişimde engeller yaratmaktadır:

"...kredilerin çoğunun aslında depremde çok fazla etkilenmeyen Gaziantep ve Adana gibi illerde kullanıldığını biliyoruz. Çünkü bankacılar buraları daha sağlam görüyorlar."

Özellikle, düşük faizli, uzun vadeli finansman çözümlerinin gerekliliği üzerinde belirgin bir vurgu var.

"İşletmelere istihdamı destekleyici krediler sağlanabilir. İşletmenin büyümesi için bazılarının gerçekten kapasite artışına ihtiyacı var. Müşterilerin kapasitesinin de artırılması gerekiyor, ancak mevcut düşük faizli krediler işletmelere fayda sağlayabilir ve bu desteklerden yararlanmalarına olanak tanıyabilir. Bu tür destekler işletmeler için çok faydalı olacaktır. Hem işletme sermayesi hem de kapasite artırımı açısından istihdamın korunmasına önemli katkı sağlayacaktır."

"Biz dilenci değiliz. Kimseden bize hibe vermesini istemiyoruz. Mesele bu faiz oranları; ben bu faizi karşılayamam... Uzun vadeli, düşük faizli finansman şeklinde desteğe ihtiyacımız var."

"Aslında piyasanın durumu bir nevi engel teşkil ediyor. Şu anda yaşadığımız yüksek faiz oranları piyasada belirsizlik ortamı yaratıyor."

Sanayi sektörlerinin paydaşları, kısa vadeli bir politika olarak, devletin depremde etkilenen bölgelerde 11 ilde yürürlüğe konan uzun süreli toplum yararına programlarına (TYP) dikkat çekmektedir. TYP ile bölge genelinde 90 bin işçi geçici sözleşmelerle kamu sektöründe istihdam edilmiştir. TYP yoluyla, deprem sonrasında geçici yerleşim yerlerinde gerekli yardım dağıtımı ve temizlik hizmetlerinin sağlanmasının yanı sıra afetzedelere kısa süreli istihdam ve gelir getirici imkânlar sağlamak amacıyla da yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Öte yandan, görüşülen paydaşların aşağıdaki ifadeleri, TYP'nin işgücü için daha güvenli bir alternatif sunması nedeniyle farklı bir sonuçlara da yol açtığını göstermektedir. Özel sektördeki mevcut uzun çalışma saatleri ve düşük ücretler nedeniyle bölgedeki işgücünün önemli bir kısmı TYP programı yoluyla istihdama katılmayı tercih etmiştir. Burada, işgücünün imalat sektöründeki tam zamanlı işler yerine geçici bir program olan TYP'yi tercih etmesini önlemek için insana yakışır çalışma saatleri ve koşulları sağlamanın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Bölgedeki işgücünün kötü çalışma koşulları ve depremin getirdiği ekonomik belirsizlikler karşısında bu programa yoğun bir şekilde katılmış olması farklı paydaşlar tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

"Üretimde işçi sıkıntısı var, personel sıkıntısı var, usta sıkıntısı var. Bunlar Adıyaman için çok büyük bir dezavantaj. Çünkü biliyorsunuz deprem bölgesinde TYP'de çalışan birçok insan var. Tabii ki çalışmak sorun değil. Ama benim kalifiye elemanım gitti. Ustam beni bıraktı. Bu nedenle işçi bulamıyorum."

"Böyle bir fırsat varken kimse bir konfeksiyon fabrikasına gidip 10-11 saat çalışmak istemez."

İşveren örgütleri ve sektör temsilcisi paydaşlar, bir yılı aşkın süredir devam eden TYP'nin bir an önce sona erdirilmesinin piyasadaki işgücü açığının kapatılması için elzem olduğunu belirtiyor:

"Şu anda TYP'nin kaldırılması gerekiyor. Artık buna gerek yok. Çünkü insanlar işçi arıyor. Ben konuştum, bütün fabrika sahipleri, bırakın fabrika sahiplerinin tekstil işçilerini, inşaatçılar çalıştıracak işçi bulamıyor. O yüzden bir an önce bitmesi gerekiyor. Bu çok önemli."

Bir diğer kısa vadeli destek olarak, özellikle Hatay gibi narenciye yetiştiriciliği sektörünün işgücü sıkıntısı ve tarımsal girdilerdeki tedarik aksaklıkları nedeniyle önemli zorluklarla karşı karşıya olduğu bölgelerde tarım sektörüne acil ilgi gösterilmesi gerekmektedir.

"Medyadan takip etmiş olabileceğiniz en büyük sorunlardan biri, bu bölgede önemli bir sektör olan narenciye üretimiyle ilgilidir. Mandalinası, limonu ve portakalıyla tanınan Samandağ, Dörtöyl ve Erzin bölgeleri, ürünlerinin ağaçlarda kalması nedeniyle görülmedik bir zorlukla karşı karşıya kaldı. Üreticiler para istemedi; sadece ürünlerini hasat etmek için yardım istedi, ancak bu bile mümkün olmadı. Şimdi, ağaçlarını kesiyorlar. Neden mi? Çünkü tarım işçileri ya çok maliyetliydi ya da hiç yoktu. İşgücü sıkıntısı, pazara erişimdeki zorluklarla birleşince narenciye üreticileri için önemli sorunlara yol açtı."

Ayrıca, acil olarak, **hayvancılığın altyapı onarımına ve tedarik restorasyonuna** ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır:

"Sulama (elektrik) ve mazot, gübre, tarım ilacı ve diğer girdi maliyetleri yüksek. Hayvancılıkta ilaç, yem ve veterinerlik hizmetleri maliyetleri yüksek. Tarım dağınık ve küçük ölçekli. Verimlilik ve ürün çeşitliliği düşük. Çok az sayıda kooperatif var ve bunlar da güçlü değil."

"Hatay'da önemli bir tarım ve hayvancılık sektörü var ve süt toplama zinciri bozuldu. Neden mi? Kamyon şoförleri hayatlarını kaybetti, belki kamyonlar çeşitli otoparkların veya binaların altında kaldı ve mesela bir köy yıkıldığında, diğer şeylerin yanı sıra süt soğutma tankları da gitti."

Görüştüğümüz tarımsal kadın kooperatifi paydaşı, bir kooperatife katılmanın ekonomik, fiziksel ve psikolojik iyileşme açısından çok faydalı olduğunu belirtmiştir. Bu vaka, küçük ölçekli tarımsal kadın girişimcilerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla desteklenmesi için olumlu bir örnek olabilir:

"Çiftçilerimizin kendi hayatlarını iyileştirebilecek, psikolojilerini düzeltebilecek tek yer kooperatif çatısıydı. İyi ki yapmışız, iyi ki bu kooperatif varmış diyoruz. Depremden sonra kooperatif üyesi çiftçilerimiz dediler ki biz yıllarca bir ağaç yetiştirdik ve ilk sorunda hepimiz o ağacın gölgesine taşındık... Her gün gidip birilerini gömdükten sonra kooperatife geldiğimizde gözyaşlarımızı silmeyi, üreterek iyileşmeyi seçtik. Ve ben bunu başardığımıza inanıyorum... Eğer kooperatif olmasaydı çok ciddi tacizlere maruz kalacaktık. Kadınlar buna maruz kalıyordu. Belki ben de o kadınlardan biri olacaktım. Çünkü ya çadır kentte ya da konteyner kentte bir yerde kalmak zorunda kalacaktım. Burası bizim için çok iyi oldu. İyi ki de yapmışız."

Orta vadeli bir destek olarak, **süregelen bir sorun olarak vurgulanan vasıflı işgücü eksikliği**, endüstriyel faaliyet ve istihdamı canlandırmak için **makine yatırımları ve uygun maliyetli finansman gerektirmektedir**. Ancak uzun vadede, **düşük marjlı, düşük katma değerli sektörlerin daha yüksek katma değerli sektörlerle dönüştürülmesine** ve üst düzey ürünler üretmek için teknolojiye yararlanılmasına odaklanılmalıdır.

"Makine yatırımı uygun olabilir çünkü işgücü talebi yaratmak için makine yatırımına ihtiyaç var. Sadece işçi çalıştırmak yeterli değil; bunun için bir gerekçe olmalı. Bu da makinelerle ya da uygun maliyetli finansmanla desteklenebilir."

Uzun vadeli bir politika olarak, **işgücü açığı olan sektörlerde uzmanlaşmış eğitim programları** yoluyla vasıflı işgücü **eksikliğin giderilmesi istihdam ihtiyacına çözüm sağlayabilir**. Profesyonel mesleki eğitim merkezleri, profesyonel bir şekilde kurulup işletildikleri takdirde, nitelikli personeli sektörler arasında yayarak bölge ekonomisini canlandırmak için bir katalizör görevi görebilir. Bu durum, ileri makine ve teknolojiyi kullanacak vasıflı işgücüne ciddi ihtiyaç duyulan tarım ve imalat sektörleri için özellikle önemlidir.

"Bir mesleki eğitim merkezi kurmayı öneriyorum. Boşluk olan sektörlerde hızlı mesleki eğitim verelim ve bunları sektörlerle entegre edelim. Ücret sübvansiyonları ya da ne gerekiyorsa onunla desteklenebilir. Her şeyden önce buradaki insanlar insanca yaşasın."

"Profesyonel bir mesleki eğitim merkezi kurulur ve profesyonel bir şekilde işletilirse, muhtemelen uzun vadede tüm bölgeye yayılırsa, kalifiye personel eksikliğinin potansiyel olarak daha düşük bir maliyetle giderilmesinin önünü açabilir ve böylece bölgesel ekonominin canlandırılması için bir katalizör görevi görebilir."

Kısa vadeli bir öneri olarak, **kentsel planlama ve yeniden yapılanma ihtiyacı** etrafındaki tartışmalar, sürdürülebilirlik ve dayanıklılık göz önünde bulundurularak **kent planlaması ve altyapısını yeniden düşünmek için bir fırsat sunmaktadır**. Paydaşlar, uygun fiyatlı konut üretiminin, tarımı geliştirmek için sulama projelerinin yenilenmesinin ve sanayi tesislerinin verimli bir şekilde çalışması için gerekli kamu hizmetlerine sahip olmasının sağlanmasının altını çizmektedir. "Daha İyisini Yeniden İnşa Et" anlayışı paydaşlar tarafından bir perspektif olarak işaret edilmektedir:

"...yatırımların sürdürülebilir olması önemli... altyapı zarar görmüşse sadece günü kurtarmak değil, uzun vadeli olması da önemli... AB standartlarına uygun yapmak zorundasınız. Dünya standartlarında yapmak zorundasınız... Bu yüzden uluslararası destek almanın önemli olduğunu düşünüyorum... Bunu daha iyisini yeniden inşa etme anlayışıyla yapmak önemli."

"Aslında ciddi bir planlama ve kapsamlı bir çalışma yapılması gerekirdi ama inşaat çok hızlı başladı, dolayısıyla iyi bir istişare sürecinden geçmeden başladık diyelim. Sonuç olarak çok fazla değişiklik yapmadan, yeni bir revizyon yapmadan zaten gelişmiş olan bir şehir planının mevcut halini korumaya çalıştık. Bu aslında doğru değil. Sonuçta şehir yıkıldı ve önemli bir yeniden inşa gerçekleşecek. Bunu bir fırsata dönüştürmek, en iyi şekilde değerlendirmek aslında mevcut kent yöneticilerinin elinde olan bir şans."

Paydaşlar, özellikle tarım ve imalat gibi sektörlerde üniversitelerde ve özel şirketlerde Ar-Ge faaliyetlerinin teşvik edilmesinin inovasyonu teşvik edebileceğini ve üretkenliği ve rekabet gücünü artırabileceğini belirtmektedir.

" [Malatya'da] Yerel ekonomi büyük ölçüde kayısı üretimine dayanıyor ve işgücü yüksek vasıflı değil. Üniversiteler veya özel firmalar Ar-Ge yapabilir, ancak bu özel firmaların merkezleri

burada bulunmadığından, Ar-Ge faaliyetleri bu alanda aktif değil. Ar-Ge yapan birkaç firmamız var. Ar-Ge ve tasarım merkezi olarak tanınan bir firma var."

Özet olarak, görüşülen paydaşlar bölgenin çeşitli sektörleri için bir dizi ekonomik iyileşme önerisi sunmaktadır. Bu öneriler çok katmanlı ve bütüncül olup kısa vadeli (özelleşmiş ve uygun koşullu finansman), orta vadeli (istihdam artışı) ve uzun vadeli (altyapı düzenlemeleri ve yüksek maliyetli-düşük karlı sektörlerden düşük maliyetli-yüksek karlı sektörlerle geçiş) stratejileri kapsamaktadır. Tüm bu desteklerin bölgesel ihtiyaçlara odaklanarak, kimseyi geride bırakmadan ve insana yakışır iş ilkelerini dikkate alarak tasarlanması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi, tasarım ve planlama aşamalarından başlayarak uygulamanın her aşamasına dahil edilmelidir.

Bir paydaşın ifadesi, depremin yol açtığı ihtiyaçlara ilişkin bölgenin trajik tablosunu ortaya koyuyor: "İnsan medeniyetinin ateşten sonra icat ettiği her şeye burada ihtiyaç var. Tekerlek dahil."

► Stratejik Yaklaşımlar ve Gelecek İçin Adımlar: Deprem Sonrasında İşletmelerin Dayanıklı Yeniden Yapılandırması İçin Nihai Düşünceler ve Tavsiyeler

Bölgedeki işletmeler deprem öncesi operasyonel seviyelerine dönme konusunda önemli zorluklarla karşılaşmış olup, bunun başlıca nedeni önemli ölçüde müşteri kaybı (%38,9) ve işgücü kaybıdır (%33,2). İşletmelerin ortalama kapanma süresi 60 gün olup, bu durum ABD doları cinsinden ölçüldüğünde gelirlerde %32'lik bir düşüşe neden olmuştur. Bu hareketsizlik dönemi, işletmeleri çeşitli kurtarma stratejileri benimsemeye itmiştir. İşletmelerin yaklaşık %38'i geçici kapanmalar bildirirken, %20'si değişen pazar taleplerini karşılamak veya kaybedilen üretim süresini telafi etmek için üretimi artırmıştır. Buna karşılık, %18,8'i operasyonel zorluklar veya azalan talep nedeniyle üretimi azaltmıştır. İşletmelerin %20'sinin ürün çeşitlendirmesine gitmesi, yeni pazar ortamına stratejik bir uyum sağlandığını göstermektedir. Ayrıca, müşteri (%71,2), tedarikçi (%57), ürün (%55,9) ve pazar payı (%54,6) gibi piyasa bileşenlerinde önemli kayıplar yaşandığı rapor edilmiştir.

Çalışma saatlerinin ayarlanması bir diğer kritik yanıt olmuştur. İşletmelerin yaklaşık %30'u, iş sürekliliğini ve karlılığı olumsuz etkileyebilecek şekilde çalışma saatlerinin azaltıldığını belirtmiştir. İşletmelerin sırasıyla %12,3'ü ve %4,5'i tarafından vardiyalı çalışmanın durdurulması veya azaltılması, operasyonel kapasitede bir daralmaya işaret etmektedir. Bununla birlikte, işletmelerin %15,7'si değişen talepleri karşılamak veya kaybedilen çalışma saatlerini telafi etmek için vardiya sayısını artırmıştır. İşletme temsilcilerinin %41'i, fabrikalarında gece vardiyalarının kaldırıldığını bildirmiştir: bu durum işçilerin aileleriyle birlikte olma arzusunu ve afetin yarattığı derin psikolojik etkileri yansıtmaktadır.

Ekonomik kırılganlığına rağmen, işletmelerin yaklaşık %30'unun çalışanlara yönelik destekleyici uygulamalarında artış olmuştur. Depremden sonra işletmeler çalışanlara yönelik komisyon bazlı teşvikleri azaltarak daha fazla ikramiye ve kâr paylaşımı teklif etmiştir. Ayrıca yemek, giyim, yakacak, konut/kira yardımı ve çocuk bakım desteği gibi ayni ve nakdi destekler de önemli ölçüde artmıştır. Bu durum, işletmelerin toparlanma aşamasında çalışanlarını desteklemek için yoğun çaba sarf ettiğini göstermektedir.

İşgücü dinamikleri de değişmiş, genç, vasıfsız ve T.C. vatandaşı olmayan işçilerde kayda değer bir artış olmuş, bu da ekonomik daralma ve vasıflı işgücüne duyulan ihtiyaç kavramını desteklemiştir. Bununla birlikte, işverenlerin yalnızca %25'i işveren örgütlerine üyedir ve işletmelerin %70'i sendikal örgütlenmeden yoksundur. Sendikalaşmanın zayıflığı, demografik değişiklikler ve göçle birleşerek işçi haklarını daha da geriletmiştir. Sendikal örgütlenmeye sahip işletmelerin %42'si toplu pazarlık yetkisinden yoksundur ve bu durum işçi hakları ve sendikal faaliyetler açısından önemli bir kısıtlamaya işaret etmektedir.

Deprem sonrası toparlanma sürecine ilişkin olarak araştırma bulgularından çıkarılan temel hususlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- **İlk olarak, deprem işletmeler üzerinde önemli ekonomik etkiler yaratmıştır.** Aradan bir yıl geçmesine rağmen, altyapı sorunları gibi çözülmemiş konular, toparlanma için kritik öneme sahip işgücü kaybı ve müşteri kaybı gibi temel konulara odaklanılmasını engellemeye devam etmektedir.
- **İşletmeler, depremin ardından değişen çalışma koşulları ve işgücü kayıplarıyla başa çıkmak için stratejiler geliştirmiştir.** Bu stratejiler arasında sınırlı da olsa maaş dışı yardımlar öne çıkmaktadır. Özellikle KOBİ'lere sağlanan mali destek önemli bir etki yaratacak ve sürdürülebilirliklerini destekleyecektir.
- **Depremin işletmeler üzerindeki etkileri sadece ekonomik daralma ile sınırlı değildir.** İşletmeler, yaşanan nüfus hareketliliğinin yanı sıra ile birlikte psikolojik ve ruhsal sorunlardan da etkilenmektedir. Göç, sosyal hayatla birlikte işgücü piyasasını da etkileyen ana başlıklardan biridir.

Tersine göçü destekleyecek politikaların geliştirilmesi kritik olarak görülmekte, istihdam artışının doğal olarak tersine göçü tetikleyeceği düşünülmektedir.

► **Toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın benimsenmesi, geliştirilecek stratejilerin etkinliği açısından elzemdir.** Depremleri takip eden zorlu koşullardan kaynaklanan psikolojik etkilere ek olarak, kadınların işgücüne katılımını veya istihdamı sürdürmelerini engelleyen yeni zorluklar ortaya çıkmıştır. Sosyal hizmetlerdeki aksamalar ve geleneksel toplumsal cinsiyet normları kadınların yaşadığı zorlukları daha da artırmıştır. Kadınların çocuklara, yaşlılara, yaralılarına, engellilere, ampütelere bakması işgücüne katılımın önündeki engel haline gelmiştir. Kadın girişimcilere ve çalışanlara yönelik destek mekanizmaları güçlendirilmelidir. Mevcut desteklerden sınırlı düzeyde yararlanıldığı göz önüne alındığında, farkındalık/eğitim mekanizmalarının önemi ortaya çıkmaktadır.

► **Son olarak, paydaş katılımına önem verilmeli ve farklı bakış açıları bir araya getirilerek bölgesel ihtiyaçları dikkate alan kapsayıcı ve etkili çözümler geliştirilmelidir.** Bu konuda kurumsal sosyal diyalog mekanizmaları etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Bu konudaki çözümlerin planlanması, uygulanması ve izlenmesi aşamalarında katılımcılık ve sosyal diyalog sağlanmalıdır.

Politika Önerileri:

► **Ekonomik İyileşme için Dijital Operasyonların Geliştirilmesi:** Bölgedeki işletmelerin çevrimiçi operasyonel varlık ve kapasitelerinin düşük olması, dijitalleşme ihtiyacının altını çizmektedir. Bu durum, işletmeleri sosyal medya kullanımı, web sitesi oluşturma ve dijital pazarlama gibi alanlarda destekleyerek ekonomik iyileşme için bir fırsat sunmaktadır. Bu çabalar, pazarlama becerilerini ve stratejilerini geliştirecek ve nihayetinde işletmeler için pazara erişimi artıracaktır. Bu proaktif girişim, Hatay gibi dağıtım ve tedarikçi kayıplarının en yüksek oranda rapor edildiği yerlerdeki sorunları hafifletmek için de bir araç olabilir.

► **İşletmelerin Yer Değiştirme Zorluklarının Ele Alınması:** Saha çalışması verileri, her beş işletmeden birinin adres değiştirebileceğini ve bunun da potansiyel olarak ciro ve finansal performansı etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Yer değiştirme, mekânsal kapasiteyi, pazara erişilebilirliği, yeni yatırımları, işgücünü ve müşteri erişimini etkileyebilir. Adres değişikliği oranının en yüksek olduğu iller olan sırasıyla Hatay, Maraş ve Malatya'da bulunan işletmeler, müşteri kayıplarına karşı en savunmasız olanlardır. Dijitalleşme, özellikle bu illerde çevrimiçi varlığı ve e-ticarete katılımı artırarak bu etkileri hafifletebilir. Buna ek olarak, yerel yönetimler nüfus hareketliliğini ve yeniden yapılanma süreçlerini analiz etmek için işletmelerle işbirliği yapmalı, ekonomik aksaklıkları en aza indirmek için toplum ve işletme ihtiyaçlarını uyumlu hale getirmelidir.

► **Yeniden Yapılanma Aşamasında İhtiyaç Odaklı Planlama:** Kentlerde yaşanan altyapı kayıpları ve hizmet aksamaları, yıkımın şiddetiyle orantılı olarak, bölgenin işgücüne erişimini ve çalışma yaşamına katılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle Hatay ve Adıyaman gibi şehirlerde yeniden inşa sürecinin kaçınılmaz olarak zamana yayılacağı düşünüldüğünde, bu sürecin söz konusu ihtiyaçları önceliklendiren çerçevelerde yönetilmesi gerektiği açıktır. Sık sık yaşanan elektrik kesintileri, temiz ve kaliteli suya erişimin kısıtlı olması ve bir kısmı henüz gelişmemiş olan zayıf ulaşım ağları, çalışan nüfusun hayatını önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Günlük yaşamdaki aksaklıklar KOBİ'ler için genellikle gelir kaybıyla sonuçlanmakta ve KOBİ'ler öncelikle müşteri kaybı nedeniyle kalıcı iş kaybı bildirmektedir. İşgücünün istihdama erişimini sağlamak ve KOBİ'lerin müşteri kayıplarını en aza indirmek için, işverenler ve yerel yönetimler arasında yakın işbirliği sağlanması, gerekli planlamayı teşvik etmek için çok önemlidir. Paydaşlar arasında mekânsal planlama, belediye hizmetleri ve hizmet sağlayıcılar için kolaylaştırıcı/teşvik edici ortamlar yaratma konularında işbirliği yapılması, bölgenin işgücü açısından cazibesini artırmak için çok önemlidir. Bu

tür çabalar sektörel kalkınmaya ve istihdam yaratılmasına katkıda bulunarak yerleşik işgücünün bölgede kalma ve toparlanma çabalarına katkıda bulunma isteğini artırabilir.

► **İnsana Yakışır İş Yaratma Yoluyla Vasıflı İşgücü Eksikliğinin Giderilmesi:** Depremlerin ardından işletmelerin karşılaştığı başlıca zorluk işgücü kaybıdır. Nitelikli işgücü açığı depremden sonra daha belirgin hale gelmiş ve proaktif önlemler alınmasını gerektirmiştir. İstihdam teşviklerinin yanı sıra mesleki beceri ve mesleki gelişim girişimlerine öncelik verilmesi, bu sorunun ele alınmasına ve nitelikli işgücünün desteklenmesine yardımcı olabilir. Bu kayıptan öncelikli olarak etkilenen sektörler Üretim ve İmalat ile Tarım ve Doğal Kaynaklar sektörleridir. Bu amaçla, müşteri ve ürün kayıplarının yüksek olduğu sanayi sektörünün işbirliği ile uzun vadeli eğitim ve iş temelli öğrenme programları işletilebilir. Metal mutfak eşyaları üretimi ve ihracatında lider şehir olan Kahramanmaraş bu konuda önemli bir saha olabilir.

► **Etkilenen bölgede faaliyet gösteren küresel tedarik zincirlerinde sorumlu iş uygulamalarının harekete geçirilmesi:** Bölgedeki tarım, gıda ve tekstil sektörleri küresel tedarik zincirleriyle yakından ilişkilidir. İyileşme süreci boyunca çevresel sürdürülebilirliğin yanı sıra insana yakışır çalışma koşullarının iyileştirilmesi için çok uluslu şirketlerle işbirliğine öncelik verilmelidir. Sorumlu iş yapma uygulamaları için bu tür ortaklıkların planlanması ve uygulanmasında sosyal diyalogdan yararlanılmalıdır.

► **Katma Değerli Üretimin ve Kırsal Kalkınmanın Teşvik Edilmesi:** Küçük ölçekli ve düşük katma değerli ekonomi tuzağının yarattığı sorunların giderilmesi için bölgede öne çıkan üretken işletmeler desteklenmelidir. Özellikle Hatay ve Adıyaman'da gelişmiş tarımsal uygulamaları teşvik etmeyi amaçlayan kapsamlı tedbirlerin uygulanması, sektörde dönüştürücü büyümeyi teşvik etme potansiyeline sahiptir. Bu, gerekli tesislerin kurulmasını, temel ekipmanların sağlanmasını ve yetkin üretim yöntemlerini teşvik etmeye yönelik eğitim girişimlerinin kolaylaştırılmasını gerektirmektedir. Bu tür çabalar, tarımsal alanda katma değerli işletmeler için fırsatları ortaya çıkarmaya potansiyellerini taşımaktadır. Tarım ürünlerinin bölgenin başlıca ihracat kalemi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu destekleyici tedbirlerin uygulanması çifte fayda sağlayacaktır: gelir yaratma ve istihdam olanaklarını genişletme. Ayrıca, büyük yıkıma uğrayan şehirlerde beklenen uzun kentsel toparlanma süreci göz önüne alındığında, tarımsal kalkınmanın desteklenmesi uygulanabilir bir strateji olarak ortaya çıkmaktadır. Halihazırda, kırsal ekonomideki işgücü öncelikle en kırılgan gruplardan oluşmaktadır: kadınlar ve göçmenler. Bu nedenle bu sektöre yapılacak yatırımlar sadece genel ekonomik büyümeyi desteklemek için değil, aynı zamanda bu hassas grupların güçlendirilmesi için de değerlidir. Ayrıca, göçmenlerin istihdam edilmesi sosyal uyumu teşvik edecek ve yerel ekonomiye de katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda, tarım sektörüne yapılan yatırımlar, kırılgan grupların ekonomik ve sosyal açıdan güçlendirilmesi için stratejik bir araç olarak görülebilir.

► **Sendikal Hakların ve Çalışma Koşullarının Güçlendirilmesi:** Çalışma yaşamında temel hak ve ilkelere uygunluk yakından denetlenmeli ve çalışma koşullarının bu hak ve ilkeler doğrultusunda iyileştirilmesine yönelik olumlu adımlar kalkınmanın tüm paydaşları tarafından desteklenmelidir. Bu hak ve ilkeler çerçevesinin tamamlayıcı beş bileşeni olan örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkının etkin bir şekilde tanınması; zorla veya zorunlu çalıştırmanın her türlü süresinin ortadan kaldırılması; çocuk işçiliğinin etkin bir şekilde ortadan kaldırılması; istihdam ve meslek bakımından ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı için savunuculuk çalışmalarına da öncelik verilmelidir. Ayrıca, etkilenen nüfusun sosyal koruma kapsamının, işletmelerin kayıtlı hale getirilmesi çabalarına destek verilerek iyileştirilmesi gerekmektedir.

► **Kadınların İşgücüne Katılımının Teşvik Edilmesi:** İşletmeler kadınların işgücüne katılımını artırmak için önemli önlemler almamıştır. Tüm işletmelerde nitelikli işgücü açığının bulunması, kadınların nitelikli hale gelmesi ve işgücüne katılması için bir zemin olarak değerlendirilmelidir.

Sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinde kadınlara özel iş alanları yaratılması ve mesleki beceri kazandırılmasına öncelik verilmelidir. İşyerinin büyüklüğüne ve konumuna göre uyarlanmış erişilebilir bakım hizmetleri çok önemlidir. Kadınların işe erişimini kolaylaştırmak için çalışma saatleri ve işe geliş gidiş yerleri dikkate alınarak güvenli ulaşımın sağlanması ve konaklama desteği de dahil edilmelidir. İşletmeler, kadınların ihtiyaçlarını karşılayan farklı çalışma modelleri uygulamalı ve katılımlarını artırmak için güvenlik endişelerini gidermelidir. İşyeri güvenlik düzenlemelerinin ve fiziksel erişilebilirliğin sağlanması, üretkenliği ve kadınların katılımını artırabilir. Bu girişimlerin yaygınlaşması için farkındalık kampanyaları ve yerel paydaş desteği hayati önem taşımaktadır. Kadınların işgücüne katılımını artırmak için "şiddete sıfır tolerans" anlayışının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

► **Psikolojik Esenlik için Çalışma Koşullarının Uyarlanması:** İşverenler vardiya programlarını ayarlayarak, esnek çalışma düzenlemeleri uygulayarak ve motivasyon stratejilerini dahil ederek çalışanların refahını artırmalıdır. Bu girişimler işyerinde sosyal uyumu, istikrarı ve güvenliği teşvik eder. Ruh sağlığını desteklemek ve damgalanmayı azaltmak için kamu farkındalık kampanyaları çok önemlidir. Etkili ve sürdürülebilir destek hizmetleri için işverenleri, devlet kurumlarını ve ruh sağlığı uzmanlarını içeren ortak çabalar şarttır. Psiko-sosyal yardım, geçici barınma alanlarında yaşayanlar için özel destek de dahil olmak üzere çeşitli yerlerdeki farkındalık kampanyalarıyla bütünleştirilmelidir. Buna ek olarak, işverenlerin travma geçirmiş çalışanların ihtiyaçlarına duyarlılığını artırmak için travma konusunda bilgilendirilmiş işletme ve işgücü yönetimi uygulamaları geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Bu tür müdahaleler, çalışanlar ve sosyal çevreleri üzerindeki psikolojik yükü hafifletecek, verimliliği artıracak ve göz ardı edilen travma sonucunda meydana gelebilecek iş kazası riskini azaltacaktır.

► **Afete Hazırlık ve Dayanıklılık:** Depreme yatkın bölge, "daha iyisini yeniden inşa et" yaklaşımının bir parçası olarak gelecekteki olası doğal afetlere yönelik hazırlıkların işyeri kültürüne entegre edilmesini gerektirmektedir. Stratejik planların ve acil durum eylem planlarının geliştirilmesinin teşvik edilmesi, afetlerin ardından kayıpların en aza indirilmesi ve iş sürekliliğinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Kamu ve sivil paydaşlara yönelik beceri eğitimi ve farkındalık kampanyaları, bu süreçte etkin bir şekilde katkıda bulunmaları için rollerini, sorumluluklarını ve uzmanlıklarını vurgulamalıdır.

► **İzleme için Veri Ölçütlerinin Geliştirilmesi:** Depremden etkilenen bölgeyle ilgili resmi verilere erişim ile ilgili yaşanan zorluklar, bölgenin gelişiminin ve ilerlemesinin etkili bir şekilde izlenmesini de engelleyen zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Güvenilir boylamsal veriler oluşturmak ve sağlam bir izleme için bölgeye özel bir veri toplama yöntemi geliştirilmelidir. Belirli göstergelere odaklanan izleme sistemlerinin uygulanması, gelecekteki ihtiyaçların doğru bir şekilde belirlenmesine yardımcı olacaktır.

► **İleri Çalışmalar:** Sanayi işletmelerinin kümелendiği ve yasalarla düzenlendiği küçük sanayi siteleri ve organize sanayi bölgeleri, üzerinde daha fazla çalışma yapılması gereken önemli alanlardır. Çalışmamızda ankete katılan işletmelerin önemli bir kısmının hizmet sektöründe faaliyet gösterdiği göz önünde bulundurulduğunda, tekstil, mobilya, metal ve araç tamiri gibi sektörlerin geliştiği bu sanayi merkezlerine odaklanan araştırmalar tamamlayıcı nitelikte, daha kapsamlı ve daha derin bilgiler sağlayabilir. Bu alanda yapılacak daha fazla çalışma, bölgenin ekonomik yapısının ve ihtiyaçlarının kapsamlı bir analizi için elzemdir.

Ek 1. Örnekleme Stratejisi Örnekleme Stratejisi ve Seçilen Mahallelerin Listesi

Birinci Aşama Anket Uygulaması

Gaziantep, Hatay, Malatya, Kahramanmaraş ve Adıyaman illerinin en çok etkilenen bölgelerinde, aşağıdaki ilçelerde toplam 10 mahalle tespit edilmiştir:

- Gaziantep: Merkez İlçeler: Şahinbey - Şehitkamil
- Malatya: Battalgazi ve Yeşilyurt
- Kahramanmaraş: Onikişubat, Dulkadiroğlu
- Hatay: Antakya, Defne, İskenderun
- Adıyaman: Merkez İlçe

İlçelerin seçimi, işletmelerin depremde nasıl etkilendiğine ilişkin ilçe ve mahalle düzeyinde resmi verilerin bulunmaması nedeniyle sınırlı kalmıştır. Resmi verilerin yokluğu, seçim sürecinde kümelemenin resmi istatistiklere dayalı olarak yapılmasını imkansız hale getirmiştir. Bu nedenle mahallelerin seçimi, bölgelerdeki ekonomik paydaşlarla yapılan görüşmelerin yanı sıra işyeri ve nüfus yoğunluklarına ilişkin veriler ve odalardan elde edilen bilgilere dayandırılmıştır.

Bu mahallelerin seçiminde Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2022 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt verilerine göre toplam nüfuslar ve ilgili illerin Ticaret ve Sanayi Odaları ile Esnaf ve Sanatkarlar Odaları ile yapılan görüşmeler esas alınmıştır. Bu görüşmeler, her bir ilçeyi en iyi temsil eden mahallelerin belirlenmesine yardımcı olmuştur. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin yoğun olduğu dokuz ila on bir mahalle belirlenmiştir.

Deprem hasar düzeyini kümelerle ayırma süreci, veri toplamanın ilk aşaması tamamlandıktan sonra gerçekleşecektir. Bu önemli adım, depremin etkisi nedeniyle faaliyetlerini durduran işletmelerin tam oranını belirlemek için ayrıntılı bir yerinde değerlendirmeyi içermektedir. Hasar tespiti, hasar düzeyine göre titizlikle üç ayrı kümeye ayrılacaktır: düşük, orta ve yüksek. Her bir küme, etkilenen bölgelerdeki işletmelerin karşılaştığı farklı derecelerdeki operasyonel ve yapısal aksaklıkları yansıtacaktır.

Verilen kılavuz ilkeler temelinde, anketlerin illere ve ilgili ilçe ve mahallelere dağıtılması sürecinde, eşit temsil ve kapsamlı veri toplanmasını sağlamak için sistematik bir yaklaşım izlenmektedir. Her bir şehir için, yapılacak toplam anket sayısı şehirler arasında eşit olarak bölünmektedir. 675/5 ve 2250/5 şeklinde verilen örnekler, toplam anket sayısının çalışmaya dahil olan şehir sayısına bölündüğünü göstermektedir.

Bir şehirdeki her bir ilçeye anket tahsisi, o şehre tahsis edilen toplam anket sayısının şehirdeki ilçe sayısına bölünmesiyle hesaplanır. Daha sonra, bir ilçedeki her mahallede yapılacak anket sayısı, ilçeye tahsis edilen anket sayısının o ilçedeki mahalle sayısına bölünmesiyle belirlenir. Bu adil dağılım, her mahalleye en az 20 tarama anketi ve 6 işletme anketi uygulanmasını sağlayarak her bir bölgenin hem demografik özelliklerinin hem de iş ortamının dengeli ve kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.

Ek "Örnekleme verileri" nde (Ek 1 olarak anılacaktır) özetlenen bu titiz planlama ve dağılım stratejisi, farklı bölgelerde geniş bir veri yelpazesi yakalamak ve bulguların şehirlerdeki çeşitli sosyo-ekonomik manzaraları temsil etmesini sağlamak için tasarlanmıştır.

Tarama anketi ILO ekibi ile koordineli olarak geliştirilmiş ve LimeSurvey'de kodlanmıştır Tarama anketi ile ilgili ayrıntılı bilgi için lütfen Ek 2'ye bakınız.

ÖRNEKLEM BÜYÜKLÜĞÜ HESAPLAMA

Araştırmada evren, Aralık 2023 itibariyle TİSK verilerine göre 174.486 olan deprem bölgesindeki toplam işyeri sayısını kapsamaktadır. Araştırma için 2.250 kişilik bir örneklem büyüklüğünün %95 güven düzeyi ve $\pm 2,05$ hata payı ile bu evreni yeterince temsil edeceği hesaplanmıştır. Bunu belirlemek için kullanılan formül, anketlerde örneklem büyüklüğü ve hata payını hesaplamak için kullanılan istatistiksel ilkelere dayanmaktadır.

Formül aşağıdaki gibidir:

- $x = Z(c100)2 \times r(100-r) \times x = Z(100c)2 \times r(100-r)$
- $n = N \times x((N-1) \times E^2 + x) \times n = ((N-1) \times E^2 + x) N \times x$
- $E = (N-n) \times x n(N-1) E = n(N-1)(N-n) \times x$

Bu denklemlerde:

- NN nüfus büyüklüğüdür (174.486 işletme),
- rr , ilgilenilen yanıtların oranıdır,
- $Z(c100)Z(100c)$, cc güven düzeyi için kritik değerdir (bu durumda %95),
- nn örneklem büyüklüğüdür (2.250 anket),
- EE hata payıdır ($\pm 2,05$).

Bu formüller kullanılarak araştırma, depremden etkilenen bölgedeki iş dünyası nüfusunun istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde temsil edilmesini sağlamak ve bu da anket verilerinden doğru ve güvenilir sonuçlar çıkarılmasına yardımcı olmaktadır.

Çalışmanın metodolojisinde, belirlenen illerin ilçelerindeki sokaklar örnekleme süreci için yerinde rastgele seçilecektir. Bu strateji, rastgele bir nokta seçerek başlayan ve daha sonra araştırmaya katılım için her "n" işletmeyi seçmeye devam eden sistematik bir örnekleme tekniği kullanılmaktadır. Bu yöntem, örneklemin belirlenen alanlara eşit bir şekilde dağılmasını sağlar. Bu tür bir yaklaşım, işletmelerin yakın kümelenildiği kentsel ortamlarda oldukça etkilidir ve tamamen rastgele veya tamamen kolayda örnekleme yöntemleriyle ilişkili potansiyel önyargıları en aza indiren metodik ancak rastgele bir seçim süreci sunar. Bu ayarlama, çalışmanın nesnelliğini ve temsil gücünü artırmak için sokakların saha içinde rastgele seçilmesini vurgulamaktadır.

Sistematik örneklem oluşturma aşağıdaki şekilde gerçekleştirilecektir:

- Sokakların Rastgele Seçimi:** Odaklanılan illerin hedeflenen ilçelerindeki sokaklar rastgele seçilecektir. Bu rastgelelik, örneklemin belirli bir sokak veya iş alanı türüne doğru çarpık olmamasını sağlar.
- İşyerlerinden Sıralı Örnekleme:** Her cadde üzerinde rastgele belirlenen bir noktadan başlayarak, her "n" işletmeye ankete katılmaları için başvurulacaktır. Aralık (n), caddedeki toplam işletme sayısına ve temsili bir kesit sağlamak için istenen örneklem büyüklüğüne göre belirlenecektir.
- Çeşitli İşletme Türlerinin Dahil Edilmesi:** Bu yöntem, küçük yerel dükkanlardan daha büyük işletmelere kadar çok çeşitli işletmelerin dahil edilmesine olanak tanıyarak depremden etkilenen bölgelerdeki iş ortamının kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlar.
- Ayrıca, cevap vermeyenleri veya reddedenleri hesaba katmak için örnekleme sürecine bir reddetme stratejisi entegre edilmiştir. Bu strateji, örneklemin temsil gücünü ve güvenilirliğini korumak için çok önemlidir. Reddetme veya yanıt vermeme durumunda aşağıdaki adımlar izlenecektir:
- Anında Değiştirme:** Seçilen bir işletmenin katılmayı reddetmesi veya yanıt vermemesi halinde, sıradaki bir sonraki işletmeye ('n+1' işletmesi) yedek olarak başvurulacaktır. Bu, örneklem büyüklüğünün tutarlı ve sağlam kalmasını sağlar.
- Retlerin Belgelendirilmesi:** Tüm ret vakaları, varsa ret nedenleri de dahil olmak üzere belgelenecektir. Bu veriler, katılmama konusundaki kalıpları veya önyargıları anlamak ve gelecekteki araştırma metodolojilerini geliştirmek için değerlidir.
- Ardışık Retlere İlişkin Sınır:** Belirli bir caddede ardışık retlerin olması halinde, belirli bir alanın veya işletme türünün aşırı temsil edilmesini önlemek için örnekleme aynı bölge içinde rastgele seçilen alternatif bir caddeye kaydırılabilir.

İyi planlanmış bir reddetme stratejisi ile sistematik örnekleme kullanan araştırma, toplanan verilerin hem istatistiksel olarak geçerli olmasını hem de depremden etkilenen bölgelerdeki çeşitli iş deneyimlerini ve bakış açılarını yansıtmalarını sağlamaktadır.

1.2. İkinci Aşama Anket Uygulaması

İlk aşamada, belirlenen mahallelerdeki anketi doldurmayı kabul eden işletmeler seçilecektir. Mahalle başına en az 6 işletme hedeflenmektedir (her mahalle için minimum anket sayısı Ek 1'de ayrıntılı olarak verilmiştir) ve her il için toplam 135 işletme olacaktır. Araştırmanın ikinci aşamasında, seçilen işletmelerin %20'sini oluşturan kadınlara ait işletmelere odaklanılmıştır. Bu özel grup, daha önce olduğu gibi aynı istatistiksel formülasyon kullanılarak, hata payı %3,76 olarak hesaplanmıştır.

Bu hata payı, genel anketin hata payından biraz daha yüksek olmakla birlikte, istatistiksel analiz için kabul edilebilir bir aralıktadır. Depremden etkilenen bölgedeki kadınlara ait işletmeler hakkında kesin sonuçlar çıkarılmasına olanak sağlamaktadır. Bu kesime özel olarak odaklanması, çok yönlü ve kapsayıcı iyileştirme stratejileri ve politikaları geliştirmek için çok önemli olan kadın girişimcilere özgü zorlukların ve bakış açılarının çalışmada yeterince ele alınmasını ve anlaşılmasına temel olmaktadır. Çalışma, kadınlar ve göçmenler tarafından işletilen işletme türlerinin dahil edilmesini sağlayacak ve saha çalışması boyunca bölgedeki diğer aktörlerle işbirliği sürdürülecektir.

İşletme anketi, tarama anketine benzer şekilde ILO ekibiyle işbirliği içinde geliştirilmiş ve LimeSurvey'de kodlanmıştır. Tarama anketine derinlemesine bir bakış için lütfen Ek 3'e bakınız. Ayrıca, tarama anketi için özel olarak kodlanmış alan formuna erişmek için lütfen şu bağlantıyı takip edin: <https://adhoc.limequery.com/875385?lang=tr>

Bu süreç, anketin metodik olarak düzenlenmesini ve uygulama için kolayca erişilebilir olmasını sağlayarak değerli verilerin yapılandırılmış bir şekilde toplanmasını kolaylaştırır.

Veri Güvenliği ve Saha Kontrolleri:

- **Saha Çalışanları İçin Eğitim:** Çalışmaya katılan her saha çalışanının, İstanbul'dan yürütülen bir çevrimiçi eğitim oturumuna ve saha süpervizörleri tarafından yürütülen bir yüz yüze eğitim oturumuna katılması gerekecektir. Bu, tüm saha çalışanlarının yeterince hazırlıklı olmasını ve çalışmanın protokollerini ve hedeflerini anlamasını sağlar. Görüşmeci eğitimi için lütfen videoya bakınız: https://drive.google.com/file/d/1vbLKLg7deXMBButGj_wjesUeLbGrK-JZ/view?usp=share_link
- **Her Bölgede Süpervizörlerin Dahil Edilmesi:** Her bölge ekibinde en az bir süpervizör yer alır. Süpervizörün rolü, tüm prosedürlerin doğru şekilde takip edilmesini ve veri toplama standartlarının korunmasını sağlayarak saha çalışmasını denetlemektir.
- **Saha Denetimi:** Her görüşmeciye sahada süpervizörler eşlik edecektir. Süpervizörler saha çalışması süresince görüşmecileri izleyecek, araştırma protokollerine uyulmasını sağlayacak ve ortaya çıkabilecek sorunları ele alacaktır.
- **Telefon Kontrolleri ve Kalite Kontrol:** Sisteme kaydedilen her anket telefon kontrollerine tabi tutulacaktır. Bir anketör tarafından gerçekleştirilen anketlerin %20'sinden fazlasının hatalı olduğu tespit edilirse, bu anketör tarafından gerçekleştirilen tüm görüşmeler veri tabanından silinecek ve saha çalışmaları sonlandırılacaktır. Bu, verilerin bütünlüğünü ve güvenilirliğini korumak için çok önemli bir adımdır.
- **Konum Verisi Doğrulaması:** Her görüşmenin konum verileri veri kümesinde saklanacaktır. Konumlar belirtilen bölgelerle eşleşmiyorsa, anketler geçersiz sayılacaktır. Bu adım, toplanan verilerin amaçlanan coğrafi bölgelerden olmasını sağlar.
- **Periyodik Veri Kontrolleri:** Veri seti, mantık ve dağılım testleri için belirli aralıklarla indirilecektir. Varyans testlerinde önemli ölçüde sapma gösteren birimler daha fazla incelemeye tabi tutulacak ve gerekirse veri setinden çıkarılabilecektir. Bu prosedür, verilerdeki tutarsızlıkların veya hataların belirlenmesine ve düzeltilmesine yardımcı olur.
- **Katılımcı Bilgilendirmesi ve Onayı:** Çalışmaya katılan her katılımcı araştırma hakkında bilgilendirilecek (bilgilendirme ve onay metni ILO ile işbirliği içinde geliştirilecektir) ve görüşmeye

başlamadan önce sözlü onayları alınacaktır. Bu süreç, tüm katılımcıların çalışmanın amacından haberdar olmasını ve katılmayı kabul etmesini sağlayacaktır.

- **Gizliliğin Korunması:** Toplanan tüm veriler Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) ve Adhoc Research'ün Gizlilik Politikası ilkelerine göre korunacaktır. Bu uyum, tüm katılımcı bilgilerinin en üst düzeyde gizlilik ve güvenlikle ele alınmasını ve araştırmanın bütünlüğünün korunmasını sağlar.

MAHALLELER	Tarama Anketi Sayısı	İşletme Anketi Sayısı
ADİYAMAN	451	135
ADİYAMAN MERKEZ	451	135
ALTINŞEHİR MAH.	56	17
BAHÇELİEVLER MAH.	56	17
CUMHURİYET MAH.	57	17
KARAPINAR MAH.	56	16
SİTELER MAH.	56	17
SÜMEREVLER MAH.	57	17
YENİ MAH.	57	17
YEŞİLYURT MAH.	56	17
GAZİANTEP	451	135
ŞAHİNBEY	226	68
BARAK MAH.	25	8
BARIŞ MAH.	25	7
BEYDİLLİ MAH.	25	8
DENİZ MAH.	25	7
GÜNEŞ MAH.	25	8
GÜNEYKENT MAH.	26	8
KONAK MAH.	25	8
MİMAR SİNAN MAH.	25	7
ŞENYURT MAH.	25	7
ŞEHİTKAMİL	225	67
ATATÜRK MAH.	25	8
BATIKENT MAH.	25	8
BELKIZ MAH.	25	8
EYÜPSULTAN MAH.	25	7
GÜVENEVLER MAH.	25	8
KARACAOĞLAN MAH.	25	7
MEVLANA MAH.	25	7
PANCARLI MAH.	25	7
SELİMİYE MAH.	25	7
HATAY	455	135
ANTAKYA	186	55
AKASYA MAH.	21	7
AKSARAY MAH.	20	6
EKİNCİ MAH.	21	6
EMEK MAH.	20	6
KÜÇÜKDALYAN MAH.	21	6
KUZEYTEPE MAH.	20	6
ODABAŞI MAH.	21	6
SARAYKENT MAH.	21	6
ÜRGEN PAŞA MAH.	21	6
DEFNE	124	37
ARMUTLU MAH.	21	6
AŞAĞIOKÇULAR MAH.	20	6
ÇEKMECE MAH.	21	7
DURSUNLU MAH.	20	6
HARBİYE MAH.	21	6
SÜMERLER MAH.	21	6
İSKENDERUN	145	43
DENİZCİLER MAH.	21	7
İSMET İNÖNÜ MAH.	21	6
MODERNEVLER MAH.	21	6
MURADİYE MAH.	20	6
MUSTAFA KEMAL MAH.	21	6
PİRİREİS MAH.	20	6

SAKARYA MAH.	21	6
KAHRAMANMARAŞ	448	135
DULKADİROĞLU	235	71
ASLAN BEY MAH.	24	7
BAĞLARBAŞI MAH.	24	7
DOĞU KENT MAH.	24	8
DULKADİROĞLU MAH.	23	7
DURAKLI MAH.	23	7
KANUNİ MAH.	23	7
NAMIK KEMAL MAH.	24	7
YAHYA KEMAL MAH.	24	7
YAVUZ SELİM MAH.	23	7
YENİ ŞEHİR MAH.	23	7
ONİKİŞUBAT	213	64
HAYDAR BEY MAH.	24	7
HÜRRİYET MAH.	25	8
MİMAR SİNAN MAH.	24	7
PİRİ REİS MAH.	23	7
SAÇAKLIZADE MAH.	23	7
ŞEHİT ABDULLAH ÇAVUŞ MAH.	24	7
SÜLEYMANŞAH MAH.	23	7
TEKEREK MAH.	23	7
YİRMİİKİGÜN MAH.	24	7
MALATYA	445	135
BATTALGAZİ	201	62
BAŞHARIK MAH.	23	8
ÇÖŞNÜK MAH.	23	8
FIRAT MAH.	23	8
GÖZTEPE MAH.	22	6
HACI ABDİ MAH.	22	7
MERKEZ BEYDAĞI MAH.	22	6
PAŞAKÖŞKÜ MAH.	22	6
TANDOĞAN MAH.	22	6
ZAFER MAH.	22	7
YEŞİLYURT	244	73
BOSTANBAŞI MAH.	23	8
ÇİLESİZ MAH.	22	7
İNÖNÜ MAH.	22	6
KARAKAVAK MAH.	22	6
ÖZALPER MAH.	22	7
ŞEYH BAYRAM MAH.	22	6
TECDE MAH.	22	7
TURGUT ÖZAL MAH.	22	6
YAKINCA MAH.	22	6
YAVUZ SELİM MAH.	22	6
ZAVİYE MAH.	23	8

Ek 2. Tarama Anketi

KATILIMCI ONAM FORMU

Bu çalışma, Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü adına Adhoc Araştırma ve Danışmanlık tarafından yürütülmekte olup, 6 Şubat depremlerinin ilinizdeki işletmelere etkisinin fotoğrafını çekmeyi ve geleceğe yönelik beklentilerinizi anlamayı hedeflemektedir. Katılımınız, bölge için hedeflenen iyileşme politikaları için öneriler sunacak ve insani çalışma koşulları ile sürdürülebilir iş uygulamalarını teşvik edecektir.

Görüşmeyi kabul ettiğiniz takdirde, yaklaşık 20 dakika sürecek bir anket çalışmasına katılacaksınız. Veri toplama amacıyla çalışma esnasında ses kaydı alınabilir. Bu kayıtlar 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanun'unun emrettiği süreler boyunca saklanacak ve sonrasında imha edilecektir. Bu anket ile toplanan bütün veriler gizli kalacak, sadece araştırmanın bulguları değerlendirilecektir. Çalışmaya katılan kişilerin tek tek verdiği cevaplar değil, katılımcıların genel yanıtları analiz edilecektir. Katılımınız tamamen anonim ve gizlidir.

Elde edilen bilgilerin veri sorumlusu Adhoc Araştırma olup 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) kapsamında ele alınacaktır ve diğer kurum / kuruluşlar ile paylaşılmayacaktır.

Bu araştırmaya katılımınız tamamen gönüllüdür. Görüşme süresince herhangi bir noktada katılmayı reddetme veya çekilme hakkınız bulunmaktadır.

Bu araştırma ile ilişkili bilinen herhangi bir risk bulunmamaktadır. Bu çalışmaya katılım doğrudan bir fayda sağlanamayabilir, ancak verdiğiniz yanıtlar bölgenizdeki ekonominin gelişimine ve bölgenizdeki depremlerin iş yapıları üzerindeki etkisini ortaya çıkarmamıza yardımcı olacaktır.

Yukarıda verilen bilgileri okudum. Bu çalışmada yer almamla ilgili sorular sorma ve talep ettiğim ek bilgileri alma fırsatım oldu. Araştırmaya işletmem adına katılmayı gönüllü olarak onaylıyorum.

1-Evet

2-Hayır (ANKET SONU)

1. Yanıt veren işletmenin bulunduğu il (Liste):

- a. Adıyaman
- b. Gaziantep
- c. Hatay
- d. Kahramanmaraş
- e. Malatya

2. Bölge (Liste): _____

3. İlçe (Liste): _____

4. Cinsiyet (Sormadan seçin)

- a. Kadın
- b. Erkek

5. İşletmenin Ünvanı:

6. Sektörünüz nedir (NACE): (Lütfen uygun cevabı seçin ve katılımcı ile doğrulayın)

- 1) Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık
- 2) Madencilik ve Taşocakçılığı
- 3) İmalat Sanayi
- 4) Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım
- 5) Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri
- 6) İnşaat
- 7) Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Taşıtların ve Motosikletlerin Onarımı

- 8) Ulaştırma ve Depolama
- 9) Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri
- 10) Bilgi ve İletişim
- 11) Finans ve Sigorta Faaliyetleri
- 12) Gayrimenkul Faaliyetleri
- 13) Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler
- 14) Yönetim ve Destek Hizmet Faaliyetleri
- 15) Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik
- 16) Eğitim
- 17) Sağlık ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri
- 18) Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor
- 19) Diğer Hizmet Faaliyetleri
- 20) Diğer (Lütfen belirtiniz): _____

7. İşletmeniz faaliyet göstermeye devam ediyor mu?
- a. Evet, faal
 - b. Hayır, faal değil (**ANKETİ SONLANDIRIN**)

8. İşletmeniz için hangisi geçerli:
- a. Şahıs şirketi, tek kişi
 - b. 1-5 çalışan
 - c. 6-10 çalışan
 - d. 11-50 çalışan
 - e. 51-250 çalışan

9. İşletmenizin 2022 mali yılı cirosu ne kadardı? _____ TL

10. İşletmenizin 2023 mali yılı cirosu ne kadardı? _____ TL

11. İşletmeniz aşağıdakilerden hangisine sahip?

	Evet	Hayır
Vergi numarası	1	2
Banka hesabı	1	2
Ticaret / Sanayi / Esnaf ve Sanatkarlar Odası Kaydı	1	2
Yerel makamlara kayıt	1	2
Sosyal güvenlik kaydı (SGK)	1	2
Web sitesi	1	2
Sosyal medya hesapları	1	2

12. İşletmenizin yöneticileri arasında hiç kadın var mı?

- a. Evet, var.
- b. Hayır, yok.

13. İş temsilcisinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı var mı?

- a. Evet, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı
- b. Hayır, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değil

Ek 3. İş Anketi İşletme Anketi

Onay Formu

KATILIMCI ONAM FORMU

Bu çalışma, Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü adına Adhoc Araştırma ve Danışmanlık tarafından yürütülmekte olup, 6 Şubat depremlerinin ilinizdeki işletmelere etkisinin fotoğrafını çekmeyi ve geleceğe yönelik beklentilerinizi anlamayı hedeflemektedir. Katılımınız, bölge için hedeflenen iyileşme politikaları için öneriler sunacak ve insani çalışma koşulları ile sürdürülebilir iş uygulamalarını teşvik edecektir.

Görüşmeyi kabul ettiğiniz takdirde, yaklaşık 20 dakika sürecek bir anket çalışmasına katılacaksınız. Veri toplama amacıyla çalışma esnasında ses kaydı alınabilir. Bu kayıtlar 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanun'unun emrettiği süreler boyunca saklanacak ve sonrasında imha edilecektir. Bu anket ile toplanan bütün veriler gizli kalacak, sadece araştırmanın bulguları değerlendirilecektir. Çalışmaya katılan kişilerin tek tek verdiği cevaplar değil, katılımcıların genel yanıtları analiz edilecektir. Katılımınız tamamen anonim ve gizlidir.

Elde edilen bilgilerin veri sorumlusu Adhoc Araştırma olup 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) kapsamında ele alınacaktır ve diğer kurum / kuruluşlar ile paylaşılmayacaktır.

Bu araştırmaya katılımınız tamamen gönüllüdür. Görüşme süresince herhangi bir noktada katılmayı reddetme veya çekilme hakkınız bulunmaktadır.

Bu araştırma ile ilişkili bilinen herhangi bir risk bulunmamaktadır. Bu çalışmaya katılım doğrudan bir fayda sağlanamayabilir, ancak verdiğiniz yanıtlar bölgenizdeki ekonominin gelişimine ve bölgenizdeki depremlerin iş yapıları üzerindeki etkisini ortaya çıkarmamıza yardımcı olacaktır.

Yukarıda verilen bilgileri okudum. Bu çalışmada yer almamla ilgili sorular sorma ve talep ettiğim ek bilgileri alma fırsatım oldu. Araştırmaya işletmem adına katılmayı gönüllü olarak onaylıyorum.

1-Evet

2-Hayır (**Anketi Sonlandırın**)

A. İşletme Bilgileri

1. İşletmenin Ünvanı:
2. Sektörünüz nedir (NACE): (Lütfen uygun cevabı seçin ve katılımcıyla ile cevabı doğrulayın)
 - a) Tarım, Orman ve Balıkçılık
 - b) Madencilik ve Taş Ocaklığı
 - c) İmalat Sanayi
 - d) Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım
 - e) Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri
 - f) İnşaat
 - g) Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Araçlar ve Motosikletlerin Tamiri
 - h) Ulaştırma ve Depolama
 - i) Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri
 - j) Bilgi ve İletişim
 - k) Finans ve Sigorta Faaliyetleri
 - l) Gayrimenkul Faaliyetleri
 - m) Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler
 - n) Yönetim ve Destek Hizmetleri
 - o) Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik
 - p) Eğitim

- q) Sağlık ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri
- r) Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor
- s) Diğer Hizmet Faaliyetleri
- t) Diğer (Lütfen belirtin): _____

3. Kuruluş yılınız nedir? _____
4. İşletmenin türü nedir? (Yasal Statü)
 - a. Anonim Şirketi
 - b. Limited Şirketi
 - c. Şahıs Şirketi
 - d. Diğer (Lütfen belirtin): _____
5. İşletmeniz için hangisi geçerli:
 - a. Şahıs şirketi, tek kişilik
 - b. 1-5 arası çalışanı var
 - c. 6-10 arası
 - d. 11-50 arası
 - e. 51-250 arası
6. İşletmenin bulunduğu il (Liste):
 - a. Adıyaman
 - b. Gaziantep
 - c. Hatay
 - d. Kahramanmaraş
 - e. Malatya
7. İlçe (Liste): _____
8. Mahalle (Liste): _____

B. Katılımcı – Sorumlu Bilgileri

9. İşletmede yönetici rolünüz var mı? **[KATILIMCI BU SORUYA HAYIR CEVABI VERİYORSA AYNI İŞLETME İÇİNDE KALARAK YÖNETİCİ İLE GÖRÜŞME YAPMAYA ÇALIŞIN. EĞER ŞİRKET YÖNETİCİSİ İLE GÖRÜŞEMİYORSANIZ “HAYIR” CEVABINI İŞARETLEYEREK GÖRÜŞMEYİ BİTİRİN]**
 - a. Evet
 - b. Hayır (Anketi Bitirin)
10. İşletmede pozisyonunuz nedir?
 - a. Tek ortaklı şirkette genel müdür – Şirket yetkilisi
 - b. Yönetici ortak
 - c. Yönetici pozisyonunda tam zamanlı çalışan
 - d. Yönetici pozisyonunda yarı zamanlı çalışan
 - e. Diğer (Lütfen belirtin): _____
11. Doğum yılınız nedir?
12. Cinsiyet (Sormadan işaretleyin)
 - a. Kadın
 - b. Erkek
13. **(Katılımcı işletme yetkilisi değilse ya da işletme yetkilisi ve erkek ise)** İşletmenin yöneticileri arasında kadın var mı?
 - a. Evet var
 - b. Hayır yok
14. En son mezun olduğunuz okul hangisidir?

- a. Hiç eğitime katılmadı / İlköğretim altı
- b. İlköğretim (İlkokul – Ortaokul)
- c. Orta öğretim (Genel Lise)
- d. Orta öğretim (Mesleki Lise / İmam Hatip Lisesi)
- e. Önlisans (2 yıllık)
- f. Lisans (Açık öğretim)
- g. Lisans (4 yıllık)
- h. Yüksek lisans
- i. Doktora ve üstü

C. İşletmenin Resmi Kayıtları – Formallik: Kayıtlılık

15. İşletmenizde finans veya muhasebe çalışanı var mı?
- a. Evet, tam kadrolu en az 1 çalışanımız var
 - b. Evet, yarı zamanlı en az 1 çalışanımız var
 - c. Hayır, serbest muhasebeci / mali müşavir ile çalışıyorum
 - d. Hayır, finans ya da muhasebe çalışanı yok
16. İhracat yapıyor musunuz?
- a. 6 Şubat 2023 Depremlerinden önce yapıyorduk, artık yapmıyoruz
 - b. 6 Şubat 2023 Depremlerinden önce yapıyorduk, halen yapmaya devam ediyoruz
 - c. 6 Şubat 2023 Depremlerinden önce yapmıyorduk, şu anda yapıyoruz
 - d. 6 Şubat 2023 Depremlerinden önce yapmıyorduk, şu anda da yapmıyoruz
17. (16=a ya da b) 2022 yılı ihracat hacminiz döviz cinsinde ortalama ne kadardı?
_____ USD/EURO
18. (16=b ya da c) 2023 yılı ihracat hacminiz döviz cinsinden ortalama ne kadardı?
_____ USD/EURO
19. İşletmenizi başlatırken okuyacağım kaynakların hangilerinden yararlandınız? (ÇOKLU SEÇİM).
- ☐ Danışmanlık (mentörlük dahil)
 - ☐ Devlet destekleri veya programları
 - ☐ Uluslararası yardım ve programlar
 - ☐ Kendi araştırma ve planlamalarım
 - ☐ Özel sektör destekleri veya yatırımları
 - ☐ Çevremin (akraba, aile veya arkadaş) destekleri
 - ☐ Diğer (Lütfen belirtin):
20. İşletmenizin ticaret sicil kaydı var mı?
- A. Hayır, kayıt için hiç başvurmadık
 - B. Hayır, başvurduk ancak henüz kayıt gerçekleşmedi
 - C. Evet, kayıtlı

21. İşletmeniz okuyacaklarımdan hangilerine sahip?

	Evet	Hayır
Vergi numarası	1	2
Banka hesabı	1	2
Ticaret / Sanayi / Esnaf ve Sanatkarlar Odası Kaydı	1	2
Yerel makamlara kayıt	1	2
Sosyal güvenlik kaydı (SGK)	1	2
Websitesi	1	2
Sosyal medya hesapları	1	2

22. İşletmenizin sektörünüzle ilgili gerekli izinleri var mı?

- A. Evet var
B. Hayır yok

23. Okuyacağım kayıt işlemlerinin ne derece zor olduğunu düşünüyorsunuz? 1 'Hiç zor değil' ve 5 'Son derece zor olacak şekilde puanlar mısınız?

	1 Hiç Zor Değil	2	3	4	5 Son Derece Zor	6 Fikrim Yok
Ticaret Sicil Ofisinde şirket kaydı yapmak	1	2	3	4	5	6
Vergi numarası almak	1	2	3	4	5	6
Banka hesabı açmak	1	2	3	4	5	6
Ticaret / Sanayi / Esnaf ve Sanatkarlar Odası kaydı yapmak	1	2	3	4	5	6
Yerel makamlara kaydolmak	1	2	3	4	5	6
Sosyal güvenlik kaydı yapmak	1	2	3	4	5	6
Sektörle ilgili izinleri almak	1	2	3	4	5	6

24. İşletmenizde örgütlü sendika var mı?

- a. 6 Şubat Depremlerinden önce vardı, artık yok
b. 6 Şubat Depremlerinden önce yoktu, halen yok
c. 6 Şubat Depremlerinden önce de vardı, halen var
d. 6 Şubat Depremlerinden önce yok, artık var.

25. (26=c ya da d ise) İşyerinizdeki organize sendikaların herhangi biri toplu iş sözleşmesi yetkisine sahip mi?

- a. Evet
b. Hayır

26. İşveren olarak siz veya işletmeniz herhangi bir işveren örgütü, işveren sendikası, oda veya işveren derneğinde temsil ediliyor musunuz?

- a. 6 Şubat Depreminden önce ediliyorduk, artık edilmiyoruz
b. 6 Şubat Depreminden önce ediliyorduk, halen ediliyoruz
c. 6 Şubat Depreminden önce edilmiyorduk, artık ediliyoruz
d. 6 Şubat Depreminden önce edilmiyorduk, halen edilmiyoruz

27. İşletmenizin 2022 mali yılı cirosu ne kadardı? _____ TL

28. İşletmenizin 2023 mali yılı cirosu ne kadardı? _____ TL

29. Okuyacağım yıllarda işletmenizin çalışan sayısı ne kadardı? 2022 yılı sonunda (aralık ayı) ve 2023 yılı sonunda (aralık ayı) ayrı ayrı yanıtlar mısınız?

	2022	2023
Tam zamanlı çalışan		
Yarı zamanlı çalışan		
Parça başı / Yevmiyeli çalışan		
Mevsimlik çalışan		
Toplam çalışan		
Tam zamanlı kadın çalışan		
Yarı zamanlı kadın çalışan		
Parça başı / Yevmiyeli kadın çalışan		
Mevsimlik kadın çalışan		
Toplam kadın çalışan		

30. 6 Şubat 2023 Depremlerinde okuyacağım işletmeniz hangilerini yaşadı?

	Evet	Hayır
İşletme çalışanlarında can kaybı	1	2
İşletme çalışanlarında kalıcı fiziksel sakatlık	1	2
İşletme taşınmazlarında fiziksel zarar	1	2
Üretim araçları / demirbaşlarda kayıp / zarar	1	2
Yetenek / aday havuzunda daralma	1	2
Ürün kayıpları	1	2
Pazar kayıpları	1	2
Tedarikçi kayıpları	1	2
Müşteri kayıpları	1	2
Ham madde kayıpları	1	2
Dağıtım / distribütör kayıpları	1	2

D. Destekleyici Faktörler

DEPREM ÖNCESİ

31. 6 Şubat 2023 Depremleri öncesini düşündüğünüzde işletmeniz için bu ifadelerin ne derece doğru olduğunu düşünürsünüz? 1 'Kesinlikle katılmıyorum' 5 'Kesinlikle katılıyorum' olacak şekilde puanlar mısınız?

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
İşletmemizin finansmana erişimi kolaydı	1	2	3	4	5
İşletmemiz için iş düzenlemelerine erişim kolaydı	1	2	3	4	5
İşletmemizin uzmanlığa erişim kolaydı	1	2	3	4	5
Mesleki bilgiye sahip insan kaynağına erişim kolaydı	1	2	3	4	5
İşveren ve iş dünyası örgütlerine erişim kolaydı	1	2	3	4	5
Yerel yönetimlerin desteğine erişim kolaydı	1	2	3	4	5
Devlet adil ve eşit şekilde desteklerdi	1	2	3	4	5
Çalışanlar için teşviklere erişim (örn. Kısa Çalışma Ödeneği, Ücret Garanti Fonu) kolaydı	1	2	3	4	5
Çalışanların sağlık hizmetlerine erişimi kolaydı	1	2	3	4	5
Çocuk bakımı ve aile destek hizmetlerine erişimi kolaydı	1	2	3	4	5
Çalışanlar için uygun fiyatlı barınmaya erişimi kolaydı	1	2	3	4	5
Devlet uygulamaları adildi	1	2	3	4	5
Devlet uygulamaları adil uygulanırdı	1	2	3	4	5
İstikrarlı ekonomi politikaları vardı	1	2	3	4	5
İstikrarlı siyasi süreçler vardı	1	2	3	4	5

Dijital araçların etkili kullanılabiliyordu	1	2	3	4	5
Adil çalışma uygulamaları vardı	1	2	3	4	5
Etkili iş sağlığı ve güvenliği (İSG) mekanizmaları vardı	1	2	3	4	5

32. 6 Şubat 2023 Depremleri öncesinde işletmenizin büyümesi açısından işletmenizin karşılaştığı başlıca zorluklar nelerdi? [ÇOKLU SEÇİM]

- ☐ Yeterli finansmanın sağlanamaması
- ☐ Yüksek faiz oranları
- ☐ Yatırımcı bulma zorluğu
- ☐ Rekabetin yoğun olması
- ☐ Müşteri taleplerinin değişkenliği
- ☐ Yeni pazarlara girişte zorluklar
- ☐ Üretimde verimlilik sorunları
- ☐ Tedarik zinciri aksaklıkları
- ☐ Kalifiye personel bulma zorluğu
- ☐ Etkili bir iş stratejisinin oluşturulamaması
- ☐ Yönetim ve liderlik becerilerinin yetersizliği
- ☐ İnovasyon ve teknolojiye adaptasyon zorlukları
- ☐ Katı ve değişken düzenleyici gereklilikler
- ☐ Fikri mülkiyet haklarının korunması
- ☐ Vergilendirme ve mali yükümlülükler
- ☐ Sürdürülebilirlik ve çevre standartlarına uyum
- ☐ Toplumsal beklentilere ve sorumluluklara uyum
- ☐ Kurumsal itibar yönetimi
- ☐ Pazarlama ve marka bilinirliği inşa etme zorlukları
- ☐ Teknolojik değişimlere uyum sağlama zorluğu

33. 6 Şubat 2023 Depremleri öncesi işletmenizin tanımlı stratejik bir iş planı mevcut muydu?

- a. Evet
- b. Hayır

34. İşletmeniz iş operasyonları için dijital araçlar kullanıyor mu?

- a. Evet
- b. Hayır

35. İşletmenizin çevresel sürdürülebilirliğe dair politika metni var mı?

- a. Evet
- b. Hayır

36. İşletmenizin çevresel sürdürülebilirliğe dair hayata geçirdiği bir uygulaması var mı?

- a. Evet
- b. Hayır

37. Deprem öncesi, işletmeniz herhangi bir kredi, borç veya hibe başvurusunda bulundu mu?

- a. Bulundu ancak destek alamadı
- b. Bulundu ve destek aldı
- c. Bulunmadı

38. (37=a ise) Başvurunuzun reddedilmesinin sebepleri nelerdi? Lütfen detaylandırın.

39. da büyümesini sağlamak için başka finans kaynaklarını araştırıyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır

40. Ek finansman sağlanırsa, bu fonları nasıl kullanmayı planlıyorsunuz? Lütfen detaylandırın.

41. 6 Şubat 2023 Depremleri sonrasında düşündüğünüzde işletmeniz için okuyacaklarım ne yönde değişti? 1 'Çok daha kötü oldu' 5 'Çok daha iyi oldu' olacak şekilde puanlar mısınız?

	Çok daha kötü oldu	Daha kötü oldu	Değişmedi	Daya iyi oldu	Çok daha iyi oldu
İşletmemizin finansmana erişimi	1	2	3	4	5
İşletmemiz için iş düzenlemelerine erişim	1	2	3	4	5
İşletmemizin uzmanlığa erişim	1	2	3	4	5
Mesleki bilgiye sahip insan kaynağına erişim	1	2	3	4	5
İşveren ve iş dünyası örgütlerine erişim	1	2	3	4	5
Yerel yönetimlerin desteğine erişim	1	2	3	4	5
Devlet adil ve eşit desteği	1	2	3	4	5
Çalışanlar için teşviklere erişim (örn. Kısa Çalışma Ödeneği, Ücret Garanti Fonu)	1	2	3	4	5
Çalışanların sağlık hizmetlerine erişimi	1	2	3	4	5
Çocuk bakımı ve aile destek hizmetlerine erişimi	1	2	3	4	5
Çalışanların uygun fiyatlı barınmaya erişimi	1	2	3	4	5
Devlet uygulamalarının adil olması	1	2	3	4	5
Devlet uygulamalarının adil uygulanması	1	2	3	4	5
Ekonomi politikalarının istikrarı	1	2	3	4	5
Siyasi süreçlerin istikrarı	1	2	3	4	5
Dijital araçların etkin kullanımı	1	2	3	4	5
Adil çalışma uygulamaları	1	2	3	4	5
Etkili iş sağlığı ve güvenliği (İSG) mekanizmaları varlığı	1	2	3	4	5

42. 6 Şubat 2023 Depremlerinin işletmenizi hangi yönlerde en kötü etkiledi? Detaylandırabilir misiniz?

E. 6 Şubat Depremlerinin Etkisi

43. 6 Şubat 2023 Depreminin sizin psikolojik ve zihinsel etkileri ne oldu? 1 "Hiç etkisi olmadı" ve 5 "Son derece olumsuz etkisi oldu" olacak şekilde puanlar mısınız?

Hiç etkisi olmadı	2	3	4	Son derece olumsuz etkisi oldu
1	2	3	4	5

44. Depremden sonra herhangi bir psikolojik destek aldınız mı?

- a. Evet, aldım
- b. Hayır, almadım

45. (30.4=1 ise) İşletmenizde halen devam eden fiziksel hasarlar nelerdir? Lütfen ayrıntılandırın

46. 6 Şubat Depremleri işletmenizin başka bir adrese taşınmasına neden oldu mu?

- a. Evet
- b. Hayır

47. (46=b ise) 6 Şubat Depremleri nedeniyle adresinizden taşınmanız gerekecek mi?

- a. Evet
- b. Hayır

48. İşletmeniz deprem sonrasında okuyacağım yardımlardan herhangi birini aldı mı? [ÇOKLU SEÇİM]

- a. Merkezi yönetim kaynakları
- b. Yerel yönetim kaynaklar
- c. Özel sektör kaynakları
- d. Uluslararası kaynaklar
- e. Sivil toplum kaynakları
- f. Diğer (Lütfen belirtin): _____

49. İşletmeniz 6 Şubat Depremlerinin sonucu olarak geçici olarak kapandı mı?

- a. Evet
- b. Hayır

50. (49=a ise) İşletmeniz yaklaşık kaç gün kapalı kaldı? _____ Gün

51. 6 Şubat Depremleri sonucunda ürün ya da hizmetlerinizi azalmasına neden olan faktörler nelerdir? [ÇOKLU SEÇENEK]

- [] Altyapı hasarı
- [] İşgücü kaybı
- [] Tedarik zinciri kesintisi
- [] Ana hammadde sağlayıcı ile iletişim kopukluğu
- [] Müşteri talebinin azalması
- [] Tedarikçilerin kapasite düşüşü veya kapanması nedeniyle talebi karşılayamama.
- [] Lojistik gecikmeler
- [] Finansal zorluklar
- [] Müşteri talebinde azalma
- [] Erişim sorunları (ulaşım, iletişim vb.)
- [] Rekabet artışı
- [] Fiyat artışı
- [] Üretim kapasitesinde azalma
- [] Hammadde sıkıntısı
- [] Pazarlama etkinliğinde azalma
- [] Müşteri kaybı
- [] Kalite sorunları
- [] Dağıtım sorunları
- [] Satış noktalarında azalma
- [] Yeni ürün veya hizmet geliştirme eksikliği
- [] Yönetim krizi
- [] Diğer (Lütfen belirtin): _____
- [] Değişiklik olmadı

52. İşletmenizin operasyonlarına deprem öncesi seviyesinde geri dönmesini engelleyen ana zorluklar nelerdir?

- ☐ Altyapı hasarı
- ☐ İşgücü kaybı
- ☐ Tedarik zinciri kesintisi
- ☐ Finansal zorluklar
- ☐ Talepte azalma
- ☐ Hizmetlere erişimde zorluklar
- ☐ Piyasa koşullarının değişmesi
- ☐ Sağlık ve güvenlik endişeleri
- ☐ İletişim sorunları
- ☐ Rekabetin artması
- ☐ Ek maliyetler
- ☐ Zihinsel sağlık sorunları
- ☐ Yönetim krizi
- ☐ Enerji kaynaklarında kısıtlamalar
- ☐ Yasal düzenlemelerde değişiklikler
- ☐ Tedarikçi kayıpları
- ☐ Müşteri kaybı
- ☐ Yeni pazarlara girişte zorluklar
- ☐ Üretim kapasitesinde azalma
- ☐ Yönetim ve liderlik boşlukları
- ☐ Diğer (Lütfen belirtin): _____

F. İşgücü Kaybı

53. (31.1=1 ise) Deprem sonucu kaç çalışan kaybettiniz? _____

54. Deprem sonrası işletmenizin çalışma saatlerinde değişiklik oldu mu?

- a. Evet, azaldı
- b. Evet, arttı
- c. Hayır, değişiklik olmadı

55. İşletmenizde vardiya sistemi var mı?

- a. Hayır, depremden önce de yoktu, halen yok
- b. Hayır, depremden önce vardı, şu anda yok
- c. Evet, vardı ve artan vardiya sayısı ile devam ediyor.
- d. Evet, vardı ama azalan vardiya sayısı ile devam ediyor.
- e. Evet, depremden önce yoktu, şimdi var

56. Depremden sonra çalışan maaşları ne düzeyde değişti?

- a. Enflasyon oranında arttı
- b. Enflasyon oranının üzerinde arttı
- c. Enflasyon oranının altında arttı
- d. Aynı kaldı

56a. Okuyacağım ücret dışındaki yardımların hangileri deprem öncesi sonrası ilk 12 ayda yapılmıştır?

	Depremden önceki 12 aylık dönemde	Depremden sonraki 12 aylık dönemde
İkramiye		
Prim		
Komisyon		
Kar payı		

Yemek desteği		
Taşıt desteği		
Giyim desteği		
Yakacak desteği		
Konut/kira desteği		
Çocuk bakım desteği		
Diğer (Lütfen belirtin)		

56b. Okuyacağım tarihler için çalışanlarınız arasında asgari ücret alanların oranı nedir?

Ocak 2023	%25'e kadar	%50'ye kadar	%75'e kadar	%90'a kadar	%90'dan çok
Ocak 2024	%25'e kadar	%50'ye kadar	%75'e kadar	%90'a kadar	%90'dan çok

57. Deprem sonrası işgücünüzün nasıl değişti? 1 'Çok azaldı' 3 'Değişmedi' 5 'Çok arttı' olacak şekilde puanlar mısınız?

	Çok azaldı	Azaldı	Değişmedi	Arttı	Çok arttı
Erkek çalışan sayısı	1	2	3	4	5
Kadın çalışan sayısı	1	2	3	4	5
Nitelikli çalışan sayısı	1	2	3	4	5
Niteliksiz çalışan sayısı	1	2	3	4	5
29 yaş altı çalışan sayısı	1	2	3	4	5
30-49 yaş arası çalışan sayısı	1	2	3	4	5
Geçici çalışan sayısı	1	2	3	4	5
T.C. Vatandaşı çalışan sayısı	1	2	3	4	5
T.C. Vatandaşı olmayan çalışan sayısı	1	2	3	4	5

58. İşletmenizde 6 Şubat Depremlerinden sonra çalışanları işte tutmak ve çalışanlarınızın zihinsel ve fiziksel desteklemek için sizin katkılarınız neler? [ÇOKLU SEÇENEK]

- ☐ Konaklama sağlama
- ☐ Kısa vadeli çalışma izinleri
- ☐ Çalışma saatlerini azaltma
- ☐ İşe ulaşımı destekleme
- ☐ Yemek yardımı
- ☐ Uzaktan çalışma
- ☐ Psiko-sosyal terapi desteği
- ☐ Fiziksel aktivitelerin teşvik edilmesi
- ☐ Motivasyon etkinlikleri düzenleme
- ☐ Ailelere yönelik destek programları sunma
- ☐ Çalışanlar arasında dayanışma ve iletişimi artırmak için aktiviteler düzenleme
- ☐ Kişisel gelişim ve stres yönetimi eğitimleri düzenleme
- ☐ Esnek çalışma düzenlemeleri yapma
- ☐ İş yükünü yeniden dağıtma
- ☐ İşyeri psikolojik danışmanlık hizmetleri sunma
- ☐ Düzenli sağlık taramaları yapma
- ☐ Çalışanların evdeki sorunları çözmelerine yardımcı olma
- ☐ Finansal destek sağlama
- ☐ Çocuk bakımı hizmeti sunma
- ☐ Diğer (Lütfen belirtin): _____
- ☐ Katkıım olmadı

59. Depremiın alışanlarınızın refahı (iyi olma halı) zerindeki etkisi nedir? 1 ‘Hiç etkilenmedi’ ve 5 ‘Son derece olumsuz etkilendi’ olacak şekilde puanlar mısınız?

1 Hiç etkilenmedi	2	3	4	5 Son derece olumsuz etkilendi
1	2	3	4	5

60. Mevcut işletme performansınızın deprem sonrasında ne derece değiştiğini 1 ‘Son derece kötüye gitti’ 5 ‘Son derece iyiye gitti’ olacak şekilde puanlar mısınız?

1 Son derece kötüye gitti	2	3	4	5 Son derece iyiye gitti
1	2	3	4	5

61. Okuyacağım maddelerdeki işletme performansını nasıl değerlendirirsiniz? 1 ‘‘Son derece kötü’’ ve ‘‘ 5 ‘‘Son derece iyi’’ olacak şekilde puanlar mısınız?

	1 Son derece kötü				5 Son derece iyi
Finansal performans (gelir, nakit akışı, borç seviyesi)	1	2	3	4	5
Operasyonel performans (Tedarik zinciri, Kapasite, maliyetler)	1	2	3	4	5
Müşteri potansiyeli (Sadakat, talep)	1	2	3	4	5
İnsan kaynağı	1	2	3	4	5
Teknoloji kullanımı	1	2	3	4	5
Pazar Erişimi	1	2	3	4	5
Sürdürülebilirlik uygulamaları	1	2	3	4	5
Stratejik planlama	1	2	3	4	5
Risk yönetimi	1	2	3	4	5
Devlet veya diğer kuruluşlardan desteklerinin kullanımı	1	2	3	4	5
Çalışanlar için sosyal koruma ve gelir güvencesi	1	2	3	4	5
Büyüme vizyonu	1	2	3	4	5
Yenilikçi adımlar	1	2	3	4	5
Yeni yatırımlar	1	2	3	4	5
Sorumlu işletme davranışı	1	2	3	4	5

62. Okuyacağım maddelerdeki işletme performansının deprem sonrası ilk 6 ayda nasıl değiştiğini 1 ‘‘Son derece kötüye gitti’’ ve ‘‘ 5 ‘‘Son derece iyiye gitti’’ olacak şekilde puanlar mısınız?

	1 Son derece kötüye gitti				5 Son derece iyi gitti
Finansal performans (gelir, nakit akışı, borç seviyesi)	1	2	3	4	5
Operasyonel performans (Tedarik zinciri, Kapasite, maliyetler)	1	2	3	4	5
Müşteri potansiyeli (Sadakat, talep)	1	2	3	4	5
İnsan kaynağı	1	2	3	4	5
Teknoloji kullanımı	1	2	3	4	5
Pazar Erişimi	1	2	3	4	5
Sürdürülebilirlik uygulamaları	1	2	3	4	5
Stratejik planlama	1	2	3	4	5
Risk yönetimi	1	2	3	4	5
Devlet veya diğer kuruluşlardan desteklerinin kullanımı	1	2	3	4	5
Çalışanlar için sosyal koruma ve gelir güvencesi	1	2	3	4	5
Büyüme vizyonu	1	2	3	4	5

Yenilikçi adımlar	1	2	3	4	5
Yeni yatırımlar	1	2	3	4	5
Sorumlu işletme davranışı	1	2	3	4	5

63. Okuyacağım maddelerdeki işletme performansının deprem sonrası ikinci 6 ayda nasıl değiştiğini 1 "Son derece kötüye gitti" ve " 5 "Son derece iyiye gitti olacak şekilde puanlar mısınız?

	1 Son derece kötüye gitti				5 Son derece iyi gitti
Finansal performans (gelir, nakit akışı, borç seviyesi)	1	2	3	4	5
Operasyonel performans (Tedarik zinciri, Kapasite, maliyetler)	1	2	3	4	5
Müşteri potansiyeli (Sadakat, talep)	1	2	3	4	5
İnsan kaynağı	1	2	3	4	5
Teknoloji kullanımı	1	2	3	4	5
Pazar Erişimi	1	2	3	4	5
Sürdürülebilirlik uygulamaları	1	2	3	4	5
Stratejik planlama	1	2	3	4	5
Risk yönetimi	1	2	3	4	5
Devlet veya diğer kuruluşlardan desteklerinin kullanımı	1	2	3	4	5
Çalışanlar için sosyal koruma ve gelir güvencesi	1	2	3	4	5
Büyüme vizyonu	1	2	3	4	5
Yenilikçi adımlar	1	2	3	4	5
Yeni yatırımlar	1	2	3	4	5
Sorumlu işletme davranışı	1	2	3	4	5

64. İşletmenizdeki istihdamın önümüzdeki 1 yıl içinde büyümesiyle ilgili beklentileriniz nelerdir?

- Çok düşecek
- Hafif düşecek
- Aynı kalacak
- Hafif yükselecek
- Çok yükselecek

65. Neden bu puan verdiniz?

66. Devletin hangi desteklerine ihtiyacınız var? (ÇOKLU SEÇENEK)

- Mali destekler (hibeler, krediler, vergi indirimleri, sübvansiyonlar)
- Düzenleyici destekler (izinlerin hızlandırılması, gevşetme ve uyum süreçlerine destek)
- İşgücü desteği
- Tedarik zinciri desteği (bilgiye erişim, lojistik destekler vb.)
- Teknik destekler
- Psikolojik destek ve refah desteği
- Diğer: (Lütfen belirtiniz) _____

67. Devlet veya diğer paydaşlardan işgücü desteklerine ihtiyacınız?

	1 Hiç ihtiyacımız yok	2	3	4	5 Son derece ihtiyacımız var
Mesleki beceri eğitimleri	1	2	3	4	5
İşe alım yardımı	1	2	3	4	5

Teşvikler	1	2	3	4	5
Mali destek	1	2	3	4	5
İşyeri danışmanlık hizmetleri	1	2	3	4	5
İşletme içi eğitim programları	1	2	3	4	5
İstihdam teşvik programları	1	2	3	4	5
İşyeri uyum ve çeşitlilik eğitimleri	1	2	3	4	5
İş sağlığı ve güvenliği eğitimleri	1	2	3	4	5
İşletme içi mentorluk programları	1	2	3	4	5
İşgücü planlama danışmanlığı	1	2	3	4	5

68. Deprem sonrasında iyileşme için işletmeniz hangi adımları attı? Lütfen belirtin.

- ☐ İş yerini geçici süreyle kapatma
☐ Üretimi azaltma
☐ Üretimi artırma
☐ Ürünleri çeşitlendirme
☐ Satış kanallarını çeşitlendirme
☐ Sektör değiştirmek
☐ Ödeme koşullarına dair müzakere
☐ İşçilerle müzakere
☐ İşten çıkarmalar
☐ Yatırımı ertelemek
☐ Mali desteklerin güvence altına alınması
☐ Altyapının yeniden inşası
☐ Acil durum hazırlıklarında iyileşme
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz): _____

69. Deprem sonrası yeni iş fırsatları için strateji belirlediniz mi?

- a. Evet (Lütfen belirtin): _____
b. Hayır

70. İl genelinde deprem sonrası iyileşme sürecini nasıl gözlemliyorsunuz? 1 "Hiçbir iyileşme olmadı" ve 5 "Son derece iyileşti" olacak şekilde puanlar mısınız?

1 Hiçbir iyileşme olmadı	2	3	4	5 Son derece iyileşti
1	2	3	4	5

71. Hangi yönlerden iyileşti?

72. İşletmeniz için gelecek planlarınız nelerdir?

73. İlerideki 12 ay boyunca işletmenizin geleceği konusunda ne kadar iyimser hissediyorsunuz? 1 "Hiç iyimser değilim" ve 5 "Son derece iyimserim" olacak şekilde puanlar mısınız?

1 Hiç iyimser değilim	2	3	4	5 Son derece iyimserim
1	2	3	4	5

74. Önümüzdeki 12 ay içinde daha fazla yatırım yapmayı planlıyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır

75. Hangi alanlara yatırım yapmayı planlıyorsunuz?

76. Önümüzdeki 24 ay içinde işletmenizi kapatmayı düşünüyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır

77. Önümüzdeki 24 ay içinde mevcut işletmenizden vazgeçip başka bir iş kurmayı düşünüyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır

78. Önümüzdeki 24 ay içinde başka bir şehre geçip orada iş kurmayı düşünüyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır

G. Göç ve Kadın İstihdamı

79. İşletmeniz deprem sonrası göçlerden etkilendi mi?

- a. Evet
- b. Hayır

80. Ne yönde etkilendi? Açıklayabilir misiniz?

81. İşletmeniz tersine göçü desteklemek için neler yapabilir? Lütfen detaylandırın.

82. Devlet tersine göçü desteklemek için neler yapabilir? Lütfen detaylandırın.

83. Depremi ardından kadınların işletmelerinin toparlanmasına destek olmak için özel olarak tasarlanmış herhangi bir desteği aldınız mı? (İşletme sahibi veya ortağı kadınsa sorunuz)

- a. Evet
- b. Hayır

84. (83=a ise) Ne tür desteklerden yararlandınız? Lütfen detaylandırın.

85. Depremden bu yana cinsiyete dayalı rol veya sorumluluk dağılımında herhangi bir değişiklik oldu mu? **(Kadınların yönetsel kadrolara erişimine ilişkin değişiklikler, mavi yakalı kadın çalışanların/işçilerin görevde yükselmesi -örneğin: makine işçisiyken ustabaşılığa geçişi vb.)**

86. Deprem sonrası işletmenizdeki kadın çalışanlar için aşağıdakilerden hangileri geçerlidir?

- ☐ Daha az sayıda kadın teknik kadrolarda çalışıyor
☐ Daha az sayıda kadın yönetsel kadrolarda çalışıyor
☐ Kadınların çalışma saatleri düştü
☐ Kadınların çocuk, yaşlı ve engelli bakımı gibi yükümlülüklerine yönelik katkı sağlamak üzere ayni ve nakdi katkı taleplerinin artması

87. Depremlerden sonra kadın çalışanlarınızın güvenliğini ve konaklama ihtiyaçlarını sağlamak için onlara özel bir destekte bulundunuz mu?

- a. Evet
b. Hayır

88. Depremlerden etkilenen kadın çalışanlara özel olarak danışmanlık veya esnek çalışma düzenlemeleri gibi destek hizmetleri uyguladınız mı?

- a. Evet
b. Hayır

89. Sizce deprem sonrası kadın çalışanlarınız erkeklere göre daha çok nelerde zorluk yaşıyorlar?

90. Depremden sonra kadın işçileri desteklemek için işyeri politikalarında herhangi bir değişiklik yaptınız mı?

92. Deprem sonrası kadın işçilere yönelik ekonomik fırsatları artırmak için düşünülen veya uygulanan herhangi bir girişimi biliyor musunuz?

- a. Evet
b. Hayır

93. (Evet ise) Neler var?

94. Bu anketin kapsamadığı, dile getirilmesinin önem olduğunu düşündüğünüz başka konular var mı?

Ek 5. Erişim Sağlanan Paydaşlar Erişilen Paydaşların Listesi (Paydaş Havuzu)

Paydaş	İl	Kapsam
KOSGEB-KOBİ Geliştirme Dairesi Başkanlığı	Ankara	Ulusal paydaş
Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı - Yerel ve Kırsal Kalkınma Koordinasyon Dairesi	Ankara	Ulusal paydaş
TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu)	Ankara	Ulusal paydaş
ASAM- Sosyal Kalkınma ve Yardım Seferberliği Derneği	Ankara	Ulusal paydaş
TÜSİAD-Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği	İstanbul	Ulusal paydaş
Türkiye Belediyeler Birliği	Ankara	Ulusal paydaş
Geliştirme Çalıştayı	Ankara	Ulusal paydaş
Hayata Destek	İstanbul	Ulusal paydaş
Sabancı Vakfı	İstanbul	Ulusal paydaş
Koç Vakfı	İstanbul	Ulusal paydaş
İnogar Kooperatifi	İstanbul	Ulusal paydaş
EBRD	İstanbul	Ulusal paydaş
Sivil Toplum için Destek Vakfı	İstanbul	Ulusal paydaş
Türkiye Girişimcilik Vakfı (GİRPAK)	İstanbul	Ulusal paydaş
UNDP- Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Büyüme Portföy Yöneticisi (Kamu Politikaları ve Eşitsizlikler)	Ankara	Ulusal paydaş
TEPAV - Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı	Ankara	Ulusal paydaş
Ticaret Bakanlığı - İhracat Genel Müdürlüğü - KOBİ ve Kümelenme Destekleri Daire Başkanlığı	Ankara	Ulusal paydaş
Avrupa Yatırım Bankası	Ankara	Ulusal paydaş
TMMOB- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği	Ankara	Ulusal paydaş
MÜSİAD- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği	İstanbul	Ulusal paydaş
İlbank- Gaziantep Bölge Müdürlüğü	Gaziantep	Ulusal paydaş
DİSK- Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu	İstanbul	Ulusal paydaş
Dev-Yapı-İş- Devrimci Yapı, İnşaat ve Yol İşçileri Sendikası	İstanbul	Ulusal paydaş
KEDV- Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı	İstanbul	Ulusal paydaş
UNDP KADIN	Ankara	Ulusal paydaş
WEPS / BM	Ankara	Ulusal paydaş
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi - Nurdağı Afet Sonrası İyileştirme Müdürlüğü	Gaziantep	Yerel
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi - İslahiye Afet Sonrası İyileştirme Müdürlüğü	Gaziantep	Yerel
Gaziantep Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü	Gaziantep	Yerel
İŞKUR (Türkiye İş Kurumu) - İstihdam Hizmetleri Dairesi Başkanlığı	Gaziantep	Yerel
SGK Gaziantep İl Müdürlüğü - Şahinbey Sosyal Güvenlik Merkezi	Gaziantep	Yerel
KOSGEB Gaziantep İl Müdürlüğü	Gaziantep	Yerel
DİSK Gaziantep Bölge Temsilciliği	Gaziantep	Yerel
Gaziantep Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	Gaziantep	Yerel
SGK Gaziantep İl Müdürlüğü - Şehitkamil Sosyal Güvenlik Merkezi	Gaziantep	Yerel
Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü - Kırsal Kalkınma ve Örgütlenme Şubesi	Gaziantep	Yerel
Gaziantep Şehitkamil Kaymakamlığı	Gaziantep	Yerel
Gaziantep Valiliği - Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı	Gaziantep	Yerel
Gaziantep Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	Gaziantep	Yerel
Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri - Gaziantep Serbest Bölge İrtibat Bürosu	Gaziantep	Yerel
Gaziantep Sanayi Odası	Gaziantep	Yerel
TMMOB Mimarlar Odası Gaziantep Şubesi	Gaziantep	Yerel
TMMOB Mimarlar Odası Gaziantep Şubesi	Gaziantep	Yerel
İpekyolu Kalkınma Ajansı (Adıyaman ve Gaziantep Yatırım Destek Ofisi)	Gaziantep	Yerel
Gaziantep İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü -AFAD	Gaziantep	Yerel
KAMER-Kadın Merkezi Eğitim Üretim Danışma ve Dayanışma Vakfı	Gaziantep	Yerel
Zeugma Kadın Kooperatifi	Gaziantep	Yerel
ASAM Gaziantep Şahinbey Temsilciliği	Gaziantep	Yerel
Gaziantep Genç İşadamları Derneği	Gaziantep	Yerel
GÜNSİFED Güneydoğu Sanayi ve İş Dünyası Federasyonu	Gaziantep	Yerel
Kadın Girişimcileri Destekleme Derneği (KAGİDEM)	Gaziantep	Yerel
Gaziantep Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası	Gaziantep	Yerel
Gaziantep Ticaret Odası	Gaziantep	Yerel
T.C. Gaziantep Valiliği Göç İdaresi	Gaziantep	Yerel
Kahramanmaraş Valiliği (Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı)	Kahramanmaraş	Yerel
Dulkadiroğlu Kaymakamlığı	Kahramanmaraş	Yerel
SGK-Kahramanmaraş İl Müdürlüğü	Kahramanmaraş	Yerel
Kahramanmaraş Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü	Kahramanmaraş	Yerel
KOSGEB Kahramanmaraş Müdürlüğü	Kahramanmaraş	Yerel

Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası - KMTSO	Kahramanmaraş	Yerel
Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı-Kahramanmaraş Yatırım Destek Ofisi	Kahramanmaraş	Yerel
Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri-Kahramanmaraş İrtibat Bürosu	Kahramanmaraş	Yerel
Kahramanmaraş Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	Kahramanmaraş	Yerel
TOBB Kadın Girişimciler Kurulu Kahramanmaraş Şubesi	Kahramanmaraş	Yerel
Kahramanmaraş İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü	Kahramanmaraş	Yerel
KASİAD, Kahramanmaraş Sanayici ve İşadamları Derneği	Kahramanmaraş	Yerel
Onikişubat Kaymakamlığı	Kahramanmaraş	Yerel
Tarım ve Orman Bakanlığı - Kahramanmaraş Kırsal Kalkınma ve Örgütlenme Şube Müdürlüğü	Kahramanmaraş	Yerel
Kahramanmaraş Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	Kahramanmaraş	Yerel
İnşaat Mühendisleri Odası Kahramanmaraş Temsilciliği	Kahramanmaraş	Yerel
Kahramanmaraş Ticaret Borsası	Kahramanmaraş	Yerel
Onikişubat Belediyesi	Kahramanmaraş	Yerel
Kahramanmaraş Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Kahramanmaraş	Yerel
Antakya Ticaret ve Sanayi Odası	Hatay	Yerel
Antakya Ticaret Borsası	Hatay	Yerel
Hatay Kadın Girişimciler Derneği	Hatay	Yerel
Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	Hatay	Yerel
Hatay Büyükşehir Belediyesi	Hatay	Yerel
Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (Hatay Yatırım Destek Ofisi)	Hatay	Yerel
Hatay Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı	Hatay	Yerel
SGK Hatay Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü	Hatay	Yerel
Hatay Genç İş İnsanları Derneği	Hatay	Yerel
İŞKUR Hatay	Hatay	Yerel
Tarım ve Orman Bakanlığı Hatay İl Tarım ve Orman Müdürlüğü - Kırsal Kalkınma ve Örgütlenme Şube Müdürlüğü	Hatay	Yerel
Defne Kadın Tarım Kooperatifi	Hatay	Yerel
Akdeniz İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği	Hatay	Yerel
İnşaat Mühendisleri Odası Hatay Şubesi	Hatay	Yerel
Akdeniz İhracatçı Birlikleri-İskenderun	Hatay	Yerel
İskenderun Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	Hatay	Yerel
İskenderun Ticaret ve Sanayi Odası	Hatay	Yerel
TOBB Kadın Girişimciler Kurulu Hatay Şubesi	Hatay	Yerel
KOSGEB Hatay İl Müdürlüğü	Hatay	Yerel
T.C. UAB İskenderun Bölge Liman Başkanlığı	Hatay	Yerel
S.S. İskenderun Üreten Altın Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Yerel
Defne Harbiye Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Odası	Hatay	Yerel
Defne Kadın Tarım Kooperatifi	Hatay	Yerel
Defne Kaymakamlığı	Hatay	Yerel
Defne Belediyesi	Hatay	Yerel
Antakya Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	Hatay	Yerel
Adıyaman Valiliği	Adıyaman	Yerel
Adıyaman Valiliği - Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı - Yatırım İzleme Başkanlığı	Adıyaman	Yerel
Adıyaman Belediyesi	Adıyaman	Yerel
SGK Adıyaman İl Müdürlüğü	Adıyaman	Yerel
Sosyal Güvenlik İl Müdürü	Adıyaman	Yerel
Adıyaman Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü	Adıyaman	Yerel
Tarım ve Orman Bakanlığı Adıyaman İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. Kırsal Kalkınma ve Örgütlenme Şube Müdürlüğü.	Adıyaman	Yerel
KOSGEB Adıyaman İl Müdürlüğü - KOBİ Geliştirme Dairesi Başkanlığı	Adıyaman	Yerel
Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası	Adıyaman	Yerel
TOBB Kadın Girişimciler Kurulu Adıyaman Şubesi	Adıyaman	Yerel
Petrol-İş- Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası	Adıyaman	Yerel
Adıyaman Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	Adıyaman	Yerel
Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri-Adıyaman Ofisi	Adıyaman	Yerel
Adıyaman Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	Adıyaman	Yerel
TMMOB Adıyaman İl Temsilciliği	Adıyaman	Yerel
İpekyolu Kalkınma Ajansı (Adıyaman Yatırım Destek Ofisi)	Adıyaman	Yerel
AFAD Adıyaman - Adıyaman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü	Adıyaman	Yerel
Bethesna Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Adıyaman	Yerel
MÜSİAD Adıyaman Şubesi	Adıyaman	Yerel
TEKSİF- Türkiye Tekstil, Örm, Giyim ve Deri Sanayi İşçileri Sendikası	Adıyaman	Yerel
Malatya Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü	Malatya	Yerel
Malatya Ticaret ve Sanayi Odası	Malatya	Yerel

TOBB Kadın Girişimciler Kurulu Malatya Şubesi	Malatya	Yerel
Malatya İş Kadınları Derneği (MAİKAD)	Malatya	Yerel
Malatya Sanayici ve İşadamları Derneği	Malatya	Yerel
Malatya Valiliği (Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı)	Malatya	Yerel
Malatya Büyükşehir Belediyesi	Malatya	Yerel
Yeşilyurt Kaymakamlığı	Malatya	Yerel
SGK Malatya İl Müdürlüğü	Malatya	Yerel
Malatya 1. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	Malatya	Yerel
Malatya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	Malatya	Yerel
AFAD-Malatya	Malatya	Yerel
Battalgazi Kaymakamlığı	Malatya	Yerel
SGK Malatya İl Müdürlüğü - Beydağı İlçe SGK	Malatya	Yerel
Fırat Kalkınma Ajansı (Malatya Yatırım Destek Ofisi)	Malatya	Yerel
Fırat Sanayi ve İş Dünyası Federasyonu (FIRATSİFED)	Malatya	Yerel
Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri - Malatya İrtibat Bürosu	Malatya	Yerel
TMMOB- İl Koordinasyon Kurulu	Malatya	Yerel
Battalgazi Kadın Kooperatifinin Kalbi	Malatya	Yerel

Ek 6. Dahil Edilen Paydaşlar Dahil Edilen Paydaşların Listesi

Paydaş	Kategori
TEPAV	STK
İNOGAR	STK
TOBB Kadın Girişimciler Kurulu Hatay Şubesi	İş Dünyası Örgütü
Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı - Hatay Koordinatörü	Kamu
KOSGEB Hatay İl Müdürü	Kamu
Antakya Ticaret Odası	İş Dünyası Örgütü
Kahramanmaraş Ticaret Odası Genel Sekreteri	İş Dünyası Örgütü
Kahramanmaraş Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü	Kamu
KOSGEB Kahramanmaraş İl Müdürlüğü	Kamu
İMO Kahramanmaraş	Meslek Örgütü
Gaziantep İŞKUR	Kamu
KOSGEB Gaziantep İl Müdürlüğü	Kamu
İpekyolu Kalkınma Ajansı - Gaziantep	Kamu
KOSGEB Genel Merkezi	Kamu
EBRD (Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası)	Özel Sektör - Uluslararası
Avrupa Yatırım Bankası	Özel Sektör - Uluslararası
Malatya Ticaret ve Sanayi Odası	İş Dünyası Örgütü
Fırat Kalkınma Ajansı (Malatya Yatırım Destek Ofisi)	Kamu
KOSGEB Malatya	Kamu
Malatya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	İş Dünyası Örgütü
Malatya İş Kadınları Derneği	STK
Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri - Malatya İrtibat Bürosu	İş Dünyası Örgütü
AFAD Adıyaman	Kamu
Adıyaman Tarım İl Müdürlüğü	Kamu
MÜSİAD Adıyaman	İş Dünyası Örgütü
İpekyolu Kalkınma Ajansı (Adıyaman Yatırım Destek Ofisi)	Kamu
Adıyaman Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	İş Dünyası Örgütü
Petrol-İş Sendikası Adıyaman Şubesi	Sendika
KOSGEB Adıyaman	Kamu
TEKSİF- Türkiye Tekstil, Örne, Giyim ve Deri Sanayi İşçileri Sendikası Adıyaman Şubesi	Sendika
Adıyaman Organize Sanayi Bölgesi Başkanı / Tekstil Sektör Temsilcisi	Özel Sektör
Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası	İş Dünyası Örgütü
Türkiye Kadın Girişimciler Derneği	STK
Kahramanmaraş Bakır Sanatkarları Odası	İş Dünyası Örgütü
Kahramanmaraş Esnaf ve Sanatkarlar Odası	İş Dünyası Örgütü
Habitat Derneği	STK
Devrimci Yapı, İnşaat ve Yol İşçileri Sendikası	Sendika
Defne Kadın Tarım Kooperatifi	Kooperatif

Ek 7. Derinlemesine Görüşme Akışı

Onay Formu

Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) adına Adhoc Research and Consulting tarafından yürütülen bu çalışma, 6 Şubat Depremlerinin ilinizdeki işletmeler üzerindeki etkisini ve geleceğe yönelik beklentilerinizi anlamayı amaçlamaktadır. Katılımınız, bölge için hedeflenen toparlanma politikaları için tavsiyeler sağlayacak ve insancıl çalışma koşullarını ve sürdürülebilir iş uygulamalarını teşvik edecektir.

Araştırmanın bir parçası olmayı kabul etmeniz halinde, yaklaşık 60 dakika sürecek derinlemesine bir mülakata katılacaksınız. Çalışma sırasında veri toplama amacıyla ses kaydı alınacaktır. Bu kayıtlar 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun öngördüğü süreler boyunca saklanacak ve sonrasında imha edilecektir. Bu görüşme yoluyla toplanan tüm veriler gizli kalacak, sadece araştırmanın bulguları değerlendirilecektir. Bireysel yanıtlar analiz edilmeyecek, ancak katılımcıların genel yanıtları analiz edilecektir. Katılımınız tamamen anonim ve gizlidir.

Elde edilen bilgiler için veri sorumlusu Adhoc Research olup, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na (KVKK) uygun olarak ele alınacak ve başka kurum/kuruluşlarla paylaşılmayacaktır.

Bu araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Görüşme sırasında herhangi bir noktada katılmayı reddetme veya çekilme hakkına sahipsiniz.

Bu araştırma ile ilgili bilinen herhangi bir risk bulunmamaktadır. Bu çalışmaya katılmanızdan doğrudan fayda sağlanamayabilir; ancak vereceğiniz yanıtlar bölgenizin ekonomisinin gelişmesine ve depremlerin bölgenizdeki iş yapıları üzerindeki etkisinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olacaktır.

Yukarıda verilen bilgileri okudum. Bu çalışmaya katılımımla ilgili sorular sorma ve talep edildiği şekilde ek bilgi alma fırsatım oldu. Kuruluşum adına bu araştırmaya katılmaya gönüllü olarak izin veriyorum.

1-Evet

2-Hayır (GÖRÜŞME SONU)

1. Kendinizi tanıtabilir misiniz?

a. Adın, soyadın?

b. Ne kadar süredir bu bölgedesiniz? Bu bölgede hangi görevlerde bulundunuz?

Şimdi sizlerden bölge ekonomisine ilişkin değerlendirmelerinizi isteyeceğim. Bölgenin ekonomik olarak güçlü, zayıf ya da potansiyeli olan sektörleri konuşacağız.

2. Şubat 2023 depremlerinden önce şehrinizin/bölgenizin ekonomisi diğer bölgelerden nasıl farklıydı?

a. Ekonomik güçler nelerdi?

b. Ekonomik zayıflıklar nelerdi?

c. Potansiyel fırsatlar nelerdi?

3. Bölgede ekonomik kalkınmanın önündeki engeller nelerdi?

4. Bölge hangi sektörlerde öne çıkıyor? Güçlü sektörler hangileridir? Neden bu sektörler?

a. Güçlü olabilecek ancak yeterince hizmet verilmeyen sektörler var mı?

5. Depremden bağımsız olarak bölgenizdeki işletmeler ne tür sorunlar yaşıyor?

Şimdi sizden deprem öncesinde bölgenizdeki işletmeleri farklı açılardan değerlendirmenizi isteyeceğim.

6. Depremden önce bölgedeki işletmelerin çalışma koşulları nasıldı?
 - a. Resmîyet / gayri resmîyet ile ilgili olarak
 - b. Ücretler açısından
 - c. Çalışma saatleri açısından
 - d. Faydalar açısından
 - e. Ulaşım açısından
 - f. İş sağlığı ve güvenliği açısından
 - g. Sağlık hizmetlerine erişim açısından
 - h. Konut açısından
 - i. Kadınlar için
 - j. Göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar için
7. Hangi sektörler daha fazla kayıt dışı işçi istihdam etmektedir?
 - a. Bu şirketlerdeki çalışanların genel profili nasıldı?
 - b. Hangi sektörler daha fazla resmi çalışana ev sahipliği yapıyor?
8. Peki, işletmeler ve diğer aktörler arasındaki ilişkiler nasıldı?
 - a. Kamu sektörü ile
 - b. Sivil toplum ile
 - c. Finansal sağlayıcılar ile
9. Depremden önce işletmelerin pazarlara erişimi nasıldı? Hangi sektör hangi pazarlara erişebiliyordu? Hangi sektör pazara erişim açısından dezavantajlıydı?
10. Depremden önce hammadde tedarikine erişim nasıldı? Hangi sektör hangi hammaddeye daha kolay ulaşabiliyordu? Hammaddeye erişim açısından hangi sektör dezavantajlıydı?

Şimdi size 6 Şubat depremlerinin etkileri ile ilgili sorular soracağım. Bölgenizin ekonomisini göz önünde bulundurarak, farklı işletmelerin etkilere ne ölçüde maruz kaldığını değerlendirebilir misiniz?

11. Bölgede 6 Şubat 2023'te yaşanan depremin psikolojik etkileri neler oldu?
 - Bölgedeki işletmeler depremin neden olduğu fiziksel hasardan nasıl etkilendi? Hangi işletmeler ne ölçüde etkilendi?
 - Bununla nasıl başa çıktılar?
 - Başka bir adrese taşınmak zorunda kalanlar ne gibi sorunlarla karşılaştı?
 - Faaliyetlerini askıya almak zorunda kalan işletmeler ne yaptı?
 - Tekrar faaliyete geçebildiler mi?
12. Şimdi sizden aşağıdaki sektörleri değerlendirmenizi isteyeceğim. Sizce bu sektörler depremden nasıl etkilendi?
 - a. Hizmet sektörü nasıl etkilendi? En çok hangi işletmeler ve ne şekilde etkilendi?
 - b. İmalat sektörü mü? En çok hangi işletmeler ve ne şekilde etkilendi?
 - c. Tarım/hayvancılık? En çok hangi üreticiler ve ne şekilde etkilendi?
13. Deprem nedeniyle kent genelinde ekonomik faaliyetlerin azalmasına / kesintiye uğramasına neden olan faktörler nelerdir?
 - Piyasada ne tür etkiler yaşandı?
 - Tedarik zinciri üzerinde ne tür etkiler yaşandı?
 - İşletmelerin finansal ihtiyaçlarına ilişkin ne tür etkiler yaşandı?
 - İnsan kaynaklarına ilişkin ne tür etkiler yaşandı? Uzmanlık konusunda?

- Altyapı ile ilgili olarak
- 14.** Önümüzdeki bir yıl içinde istihdam durumunuzla ilgili beklentiniz nedir?
- Neden?
- 15.** Kimden ve hangi alanlarda destek bekliyorsunuz?
- Kamu yönetimi ne yapabilir?
 - Özel sektör ne yapabilir?
 - Uluslararası kuruluşlar ne yapabilir?
 - Sivil toplum ne yapabilir?
 - Yerel yönetimler ne yapabilir?
- 16.** İl genelinde deprem sonrası toparlanma sürecini nasıl gözlemliyorsunuz?
- a. Nasıl gelişti?
 - b. Önümüzdeki 12 ay boyunca çalışma hayatının durumu hakkında ne kadar iyimlersiniz?
- 17.** Deprem sonrası göçlerden ilinizdeki iş dünyası etkilendi mi?
- Eğer öyleyse, ne yönde?
- 18.** Sizce tersine göçü desteklemek için neler yapılabilir?
- Kamu yönetimi ne yapabilir?
 - Özel sektör ne yapabilir?
 - Uluslararası kuruluşlar ne yapabilir?
 - Sivil toplum ne yapabilir?
 - Yerel yönetimler ne yapabilir?
- 19.** Bölgenizdeki girişimcilik düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- a. Sizce ilinizdeki girişimcilik düzeyi nedir?
 - b. Girişimciliği destekleyen faktörler nelerdir?
 - c. Bölgede girişimciliğin önündeki engeller nelerdir?
- 20.** Son olarak, depremin ardından kadın girişimciler/kadın çalışanlar erkeklerden nasıl farklı etkilendi?
- a. Kayıtlılık- kayıt dışılık açısından
 - b. Ücretler ve haklar açısından
 - c. Çalışma koşulları/saatleri açısından
 - d. Kaynaklara erişim açısından
- 21.** Konuşmamıza eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Birleşik Krallık
Büyükelçiliği
Ankara